

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
Województwa Śląskiego

Wyniki badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”

- Wprowadzenie
- Informacje nt. rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka
- Wynagrodzenia i świadczenia w rodzinnej pieczy zastępczej
- Wsparcie dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka
- Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej
- Promocja rodzinnej pieczy zastępczej
- Dzieci przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej
- Adopcje
- Rola samorządu województwa w kontekście rodzinnej pieczy zastępczej
- Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji
- Propozycje zmian w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej
- Wnioski i rekomendacje

Wprowadzenie

- Głównym celem badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku” była realizacja zapisów art. 183 pkt 3) ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 821 ze zm.), który mówi, że do zadań własnych samorządu województwa należy m.in. promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
- Wyniki badania zostaną wykorzystane m.in. do zaplanowania działań związanych z prowadzeniem procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w województwie śląskim.

Do szczegółowych celów badania można zaliczyć:

- zabranie informacji nt. oferty wsparcia i współpracy powiatu z rodzinami zastępczymi;
- poznanie opinii organizatorów pieczy zastępczej nt. różnych aspektów funkcjonowania rodzin zastępczych w powiecie;
- zebranie informacji nt. zachowywania wymogów ustawowych związanych z liczbą dzieci i czasem ich przebywania w rodzinach zastępczych;
- zebranie informacji nt. dzieci z niepełnosprawnością przebywających w rodzinach zastępczych;
- zebranie informacji nt. współpracy organizatora pieczy zastępczej z sądem przy regulowaniu sytuacji prawnej dziecka;
- dostosowanie oferty szkoleniowej ROPS do potrzeb kadry systemu pieczy zastępczej;
- przygotowanie rekomendacji dot. zwiększenia dynamiki rozwoju rodzinnych form pieczy;
- Identyfikację potrzeb i oczekiwań rodzin zastępczych dotyczących zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

- Do przeprowadzenia badania wykorzystano metodę jakościową oraz ilościową.
- W ramach metody jakościowej przeprowadzono 4 pogłębione wywiady telefoniczne. Ich głównym celem była weryfikacja poprawności merytorycznej przygotowanego projektu ankiety.
- W ramach metody ilościowej zastosowano ankietę internetową przygotowaną w systemie *LimeSurvey*. Link do ankiety przesłano do przedstawicieli wszystkich 36 powiatów województwa śląskiego.
- Ankietę przeprowadzono w okresie 8-30 września 2021 r. Odpowiedzi uzyskano od wszystkich podmiotów objętych badaniem.

W niniejszej prezentacji użyto następujących skrótów:

- DI – deinstytucjonalizacja,
- DPS – dom pomocy społecznej,
- IOP – interwencyjny ośrodek preadopcyjny,
- n – liczebność kategorii,
- N – liczba jednostek, które odpowiedziały na dane pytanie,
- OPS – ośrodek pomocy społecznej,
- ORPZ – organizator rodzinnej pieczy zastępczej,
- RDD – rodzinny dom dziecka,
- RPOT - regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna,
- RPZ – rodzinna piecza zastępcza,
- WRiSPZ – wsparcie rodziny i system pieczy zastępczej,
- ZOL – zakład opiekuńczo-leczniczy.

Do zobrazowania wyników badania użyto następujących symboli graficznych:

województwo śląskie

miasta na prawach powiatu

powiaty ziemskie

- Dane w rozbiciu na powiaty ziemskie i miasta na prawach powiatu podano w przypadku wystąpienia istotnych różnic pomiędzy ww. rodzajami jednostek samorządu terytorialnego.
- O ile nie wskazano inaczej źródłem wszystkich informacji ujętych w niniejszej prezentacji jest badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r”.

Informacje nt. rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka stanowią dwie formy rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodziny zastępcze dzielą się na:

- spokrewnione,
- niezawodowe,
- zawodowe, w tym: pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i specjalistyczne.

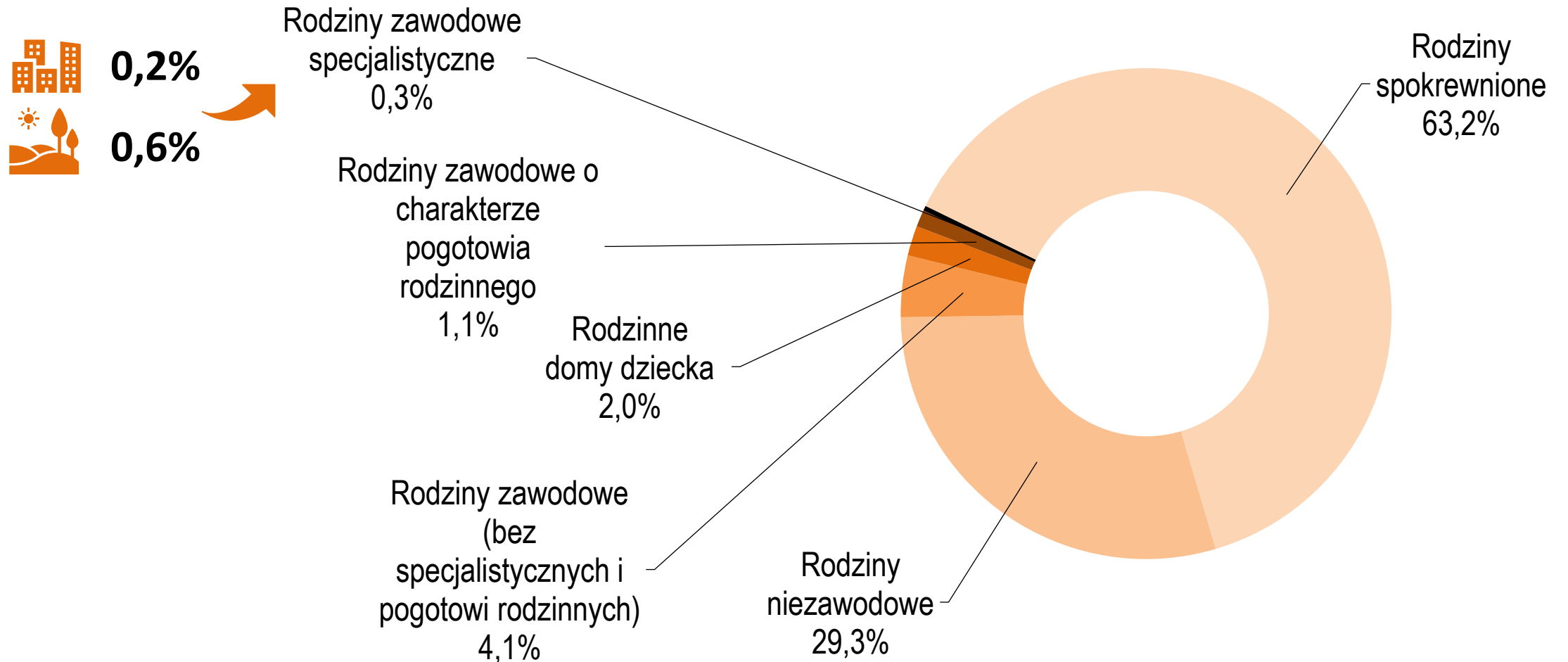
- Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim.
- W przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych są to osoby będące wstępnymi (np. dziadkowie) lub rodzeństwem dziecka.
- W przypadku rodzin zastępczych zawodowych lub niezawodowych są to osoby, które nie są wstępnymi (np. dziadkami) lub rodzeństwem dziecka.

Podstawa prawna: art. 41 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- Wśród rodzin zastępczych / RDD w województwie śląskim zdecydowanie dominują rodziny spokrewnione.
- Przekroczenie zalecanej liczby dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej dotyczy głównie rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodzin zawodowych nie mających charakteru specjalistycznych, w mniejszym stopniu rodzinnych domów dziecka.
- Rozdzielanie rodzeństw z powodu braku miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej zdarza się w 6 na 10 powiatów. Najczęściej jest ono spowodowane brakiem miejsc w jednej rodzinie / RDD dla licznych rodzeństw.

Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

*Struktura rodzin zastępczych i RDD w województwie śląskim, stan na 30.06.2021 r.,
n=4 962, N=36.*

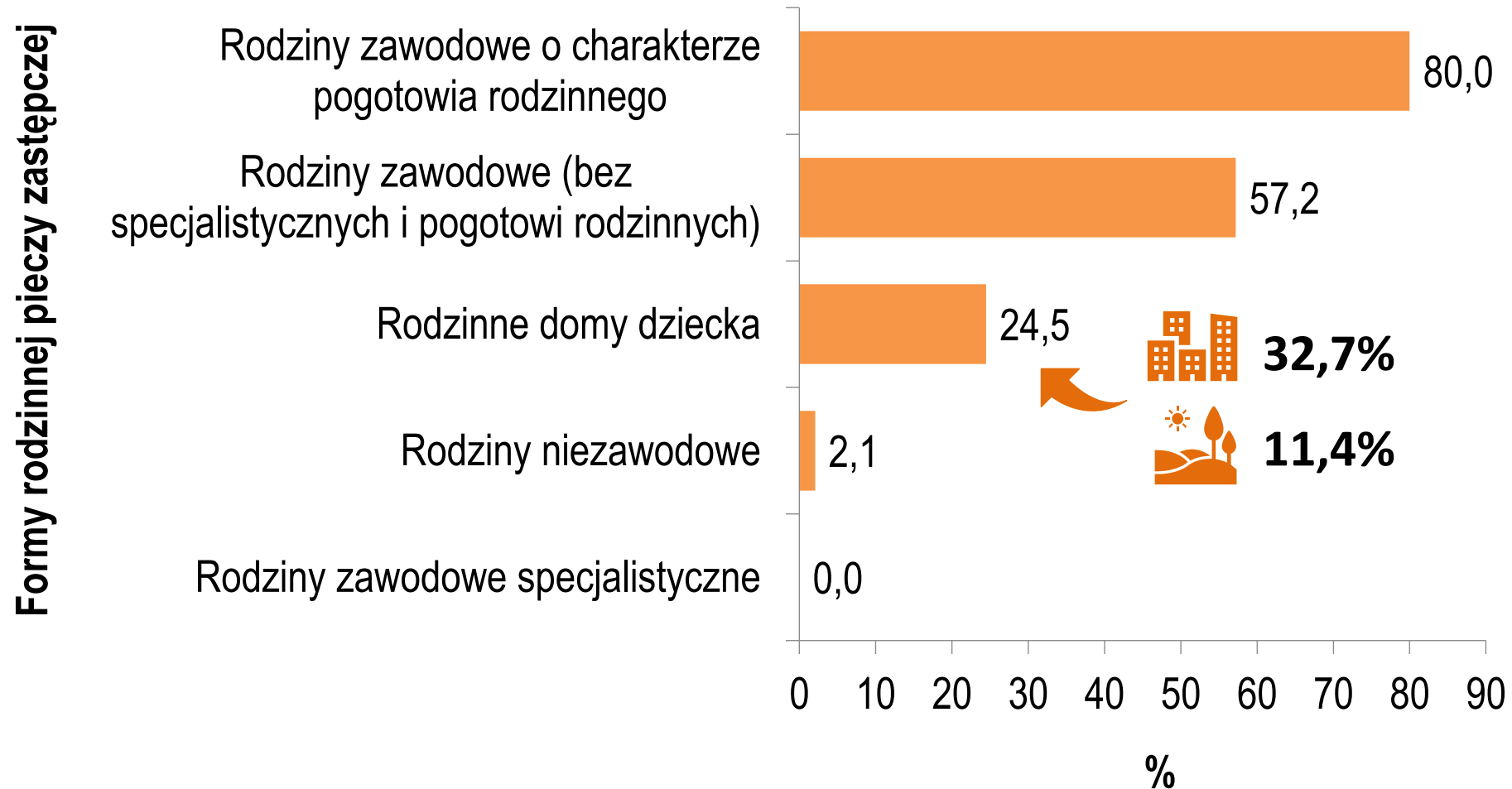

W rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3, a w RDD nie więcej niż 8, dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

W razie konieczności umieszczenia w rodzinie zastępczej / RDD rodzeństwa, za zgodą rodziny zastępczej / prowadzącego RDD oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci.

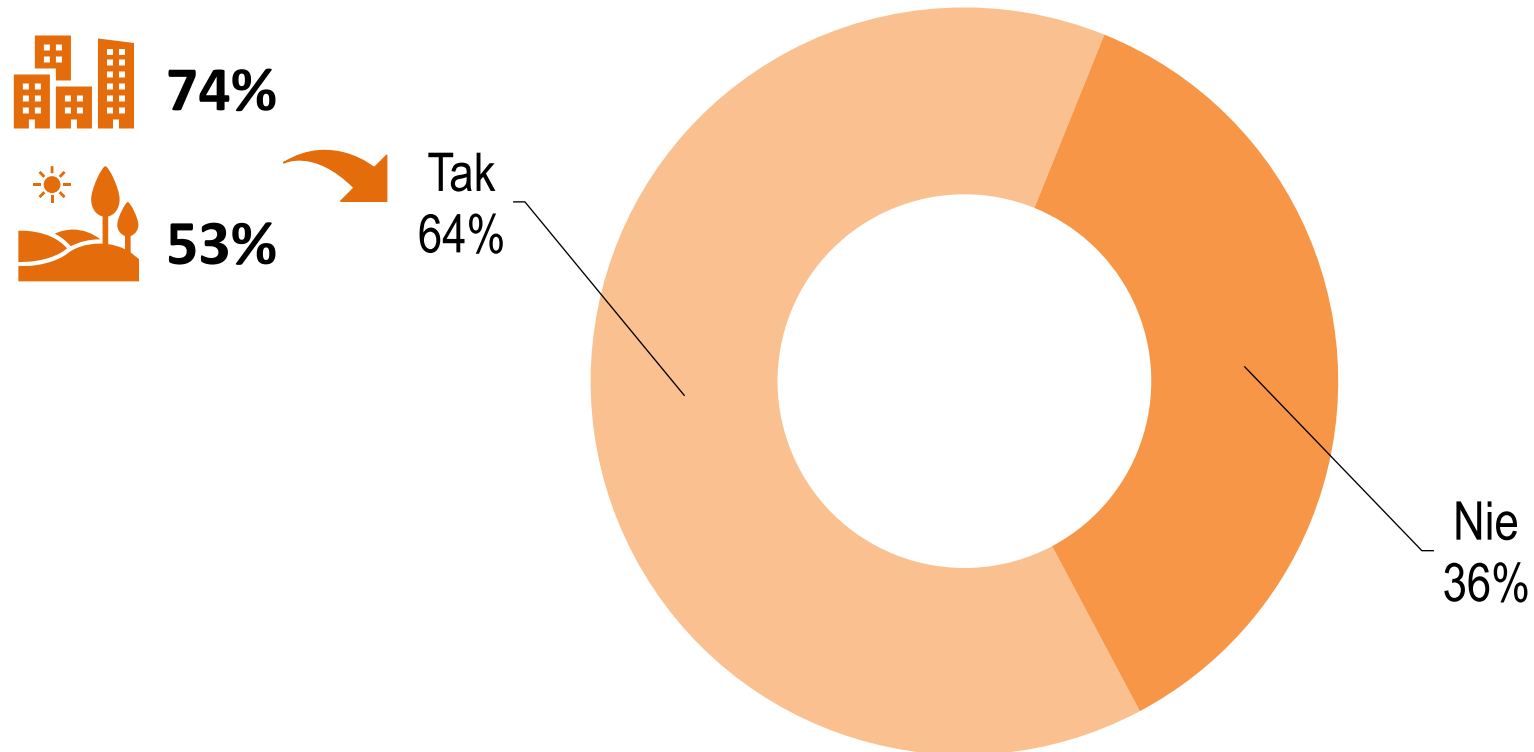
Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

Udziały rodzin zastępczych o liczbie dzieci przekraczającej 3 i RDD o liczbie przekraczającej 8 dzieci.

Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarza się, że z powodu braku miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu rozdzielane są rodzeństwa?”, N=36.

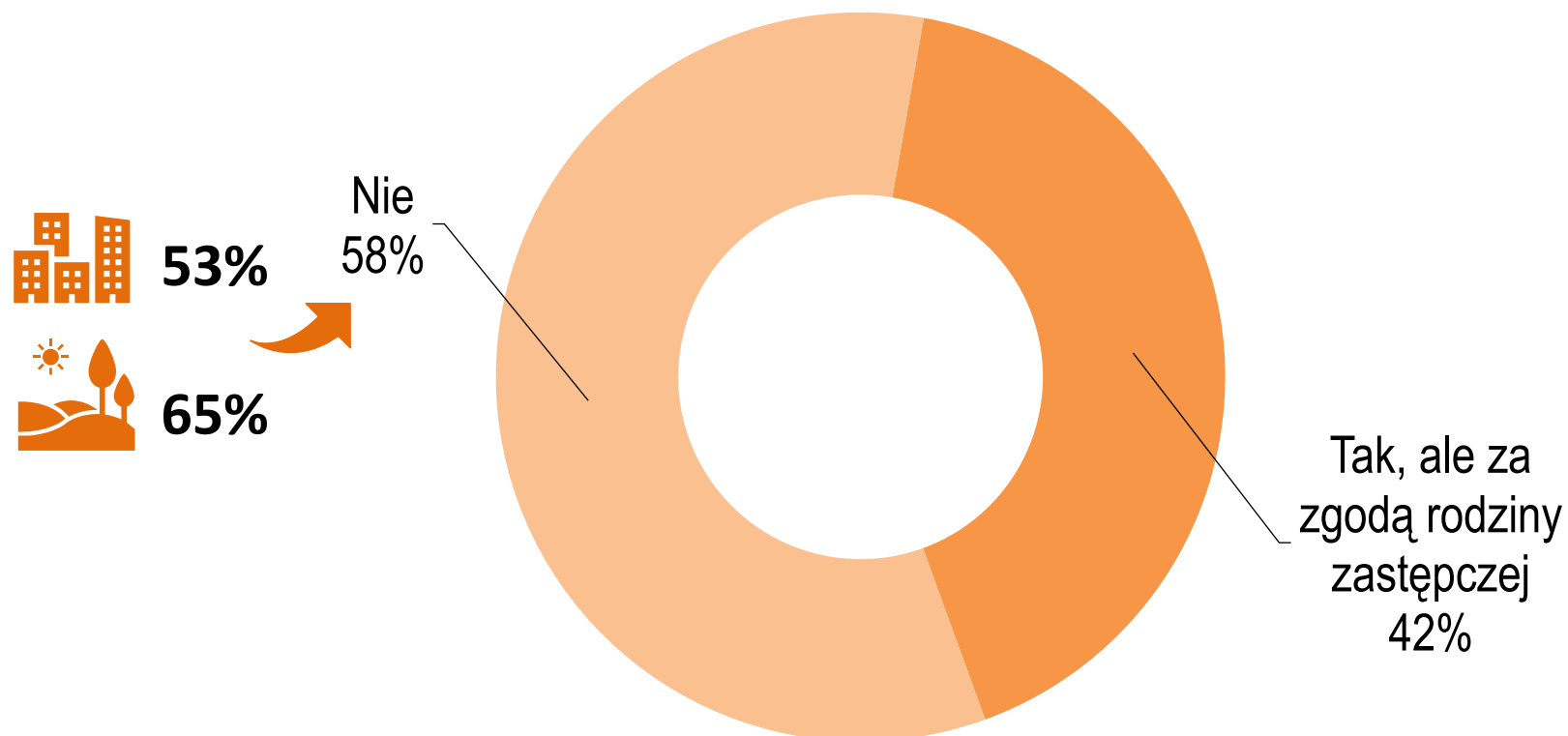
Odpowiedzi na pytanie: „Jakie są powody rozdzielania rodzeństw na terenie powiatu?”:

- ***Brak miejsc w jednej rodzinie / RDD dla licznych rodzeństw (20 odp.);***
- *Duża różnica wieku pomiędzy dziećmi (5 odp.);*
- *Niedostosowanie społeczne części rodzeństwa (2 odp.);*
- *Różne terminy umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej (2 odp.);*
- *Sąd decyduje o umieszczeniu w pieczy zastępczej tylko niektórych dzieci (1 odp.);*
- *Matki pozostawiające najmłodsze dzieci w szpitalu (1 odp.);*
- *Brak chętnych do opieki nad dziećmi powyżej 10 r.ż. (1 odp.);*
- *Brak więzi między rodzeństwem (1 odp.);*
- *Posiadanie różnych ojców biologicznych (1 odp.).*

- W 6 na 10 badanych powiatów brak jest rodzin zastępczych, w których można umieścić małoletnie matki z dziećmi. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy najczęściej wymieniano „brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji”.
- W 9 na 10 rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego dzieci przebywały dłużej niż 8 miesięcy. Najczęściej wśród przyczyn przedłużającego się pobytu dziecka w tego rodzaju rodzinach wskazywano „przewlekłość postępowań sądowych”.
- 3 na 4 badane powiaty wskazywały na występowanie braków w zakresie wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje możliwość umieszczenia małoletnich matek z dziećmi w rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych (art. 59 ust. 1 pkt 3).

*Odpowiedzi na pytanie:
„Czy na terenie powiatu
działają rodziny zastępcze,
w których można umieścić
małoletnie matki z
dziećmi?“, N=36.*

Odpowiedzi na pytanie dot. przyczyn braku możliwości umieszczenia w rodzinach zastępczych matek z małoletnimi dziećmi:

- ***Brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji (18 odp.);***
- *Brak takiego przypadku / brak potrzeby (3 odp.);*
- *Możliwość umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej (1 odp.);*
- *Brak środków finansowych na pokrycie niezbędnych kosztów (1 odp.).*

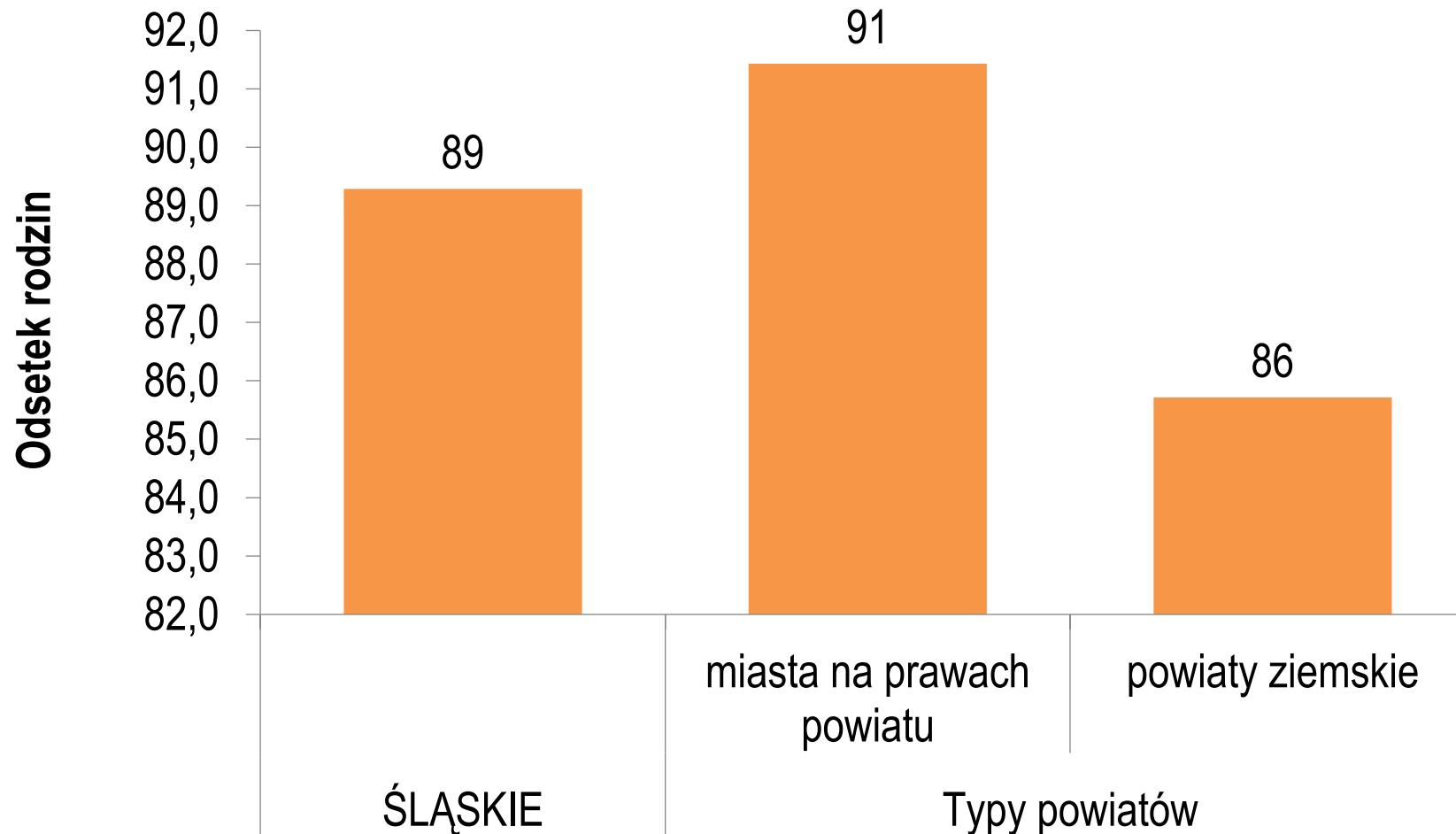
W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o:

- powrót dziecka do rodziny,
- przysposobienie,
- umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

Podstawa prawna: art. 58 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Odsetek rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, w których w I półroczu 2021 roku przebywały dzieci powyżej 8 miesięcy, n=56, N=28.

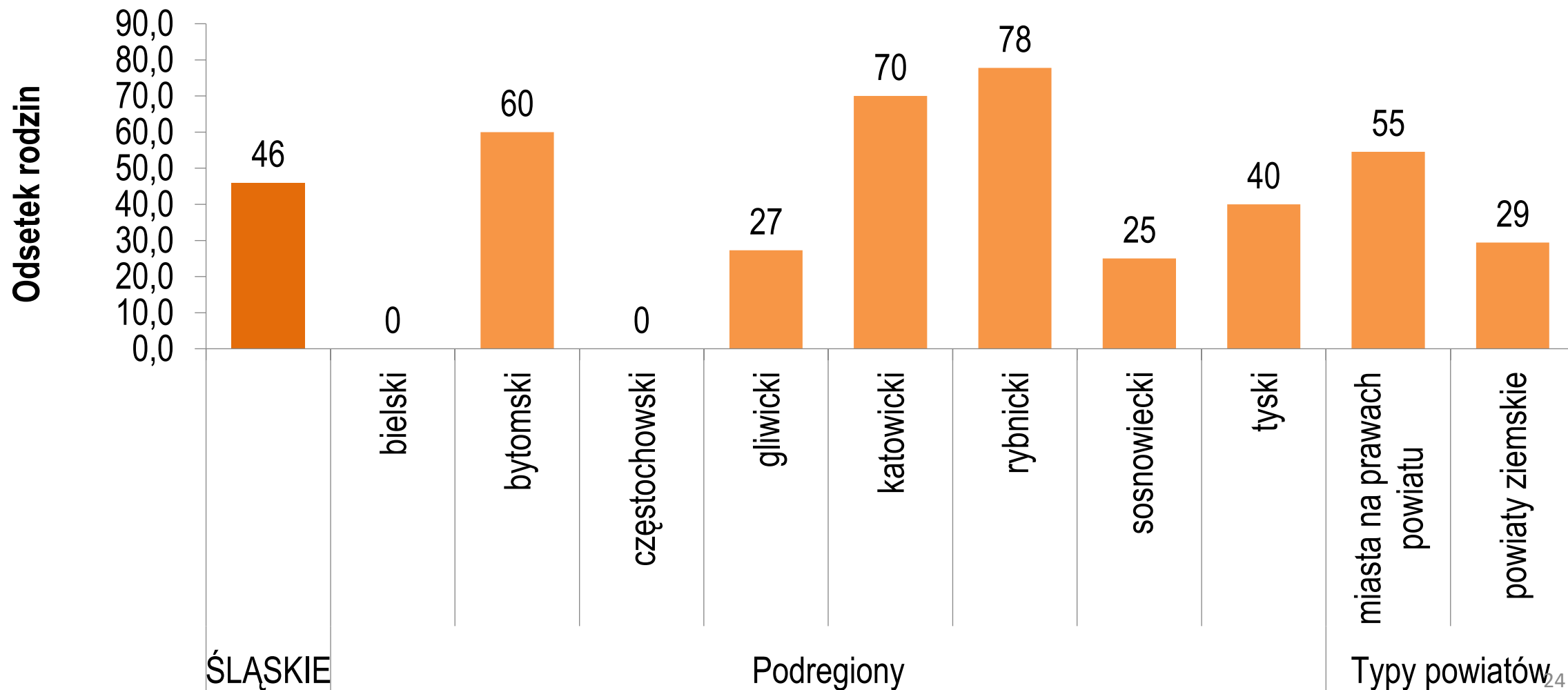

Najczęściej udzielane odpowiedzi na pytanie dotyczące przyczyn przedłużającego się pobytu dziecka w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego:

- ***Przewlekłość postępowań sądowych (21 odp.);***
- *Brak kandydatów na rodziny zastępcze / adopcyjne (9 odp.);*
- *Treść postanowień sądu (2 odp.);*
- *Długi okres oczekiwania na badania w opiniodawczym zespole specjalistów sądowych (2 odp.);*
- *Trwający proces adopcyjny (2 odp.).*

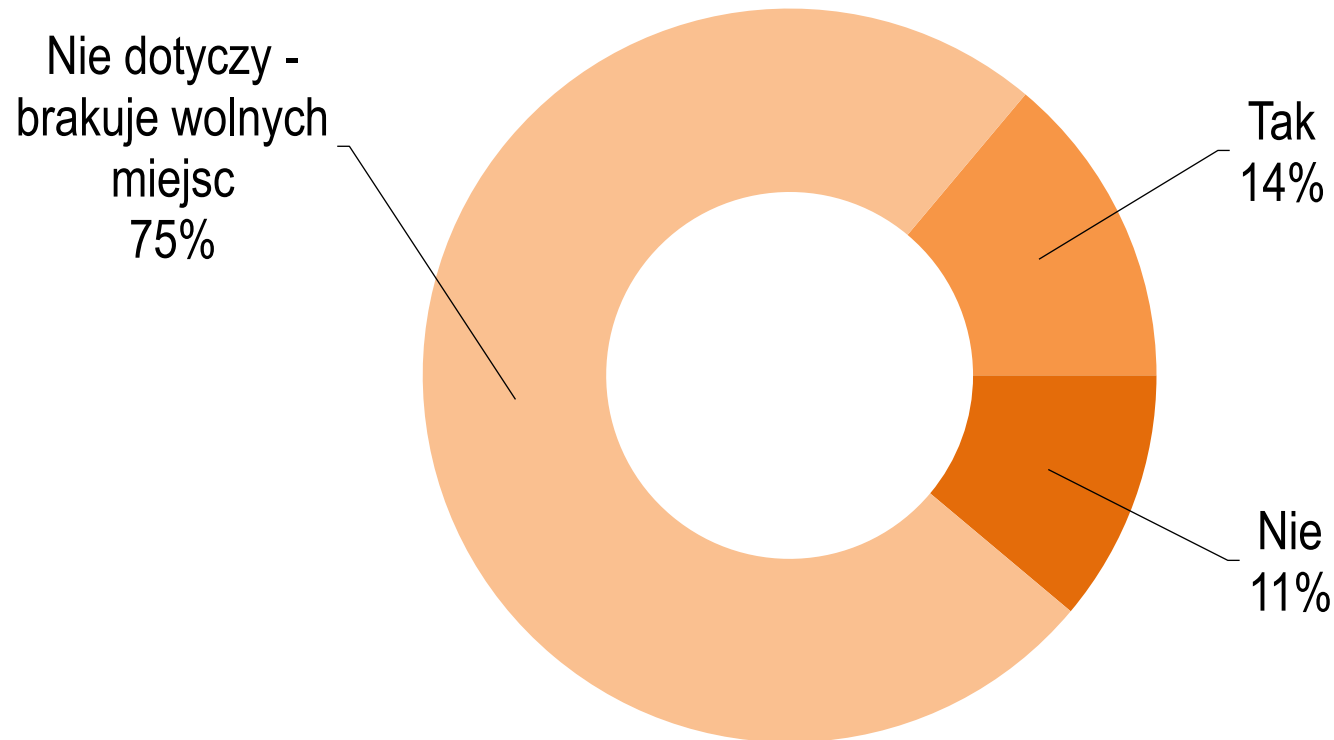
Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

Odsetek rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, w których w I poł. 2021 roku przebywały dzieci po zakończeniu postępowania sądowego, n=50, N=24.

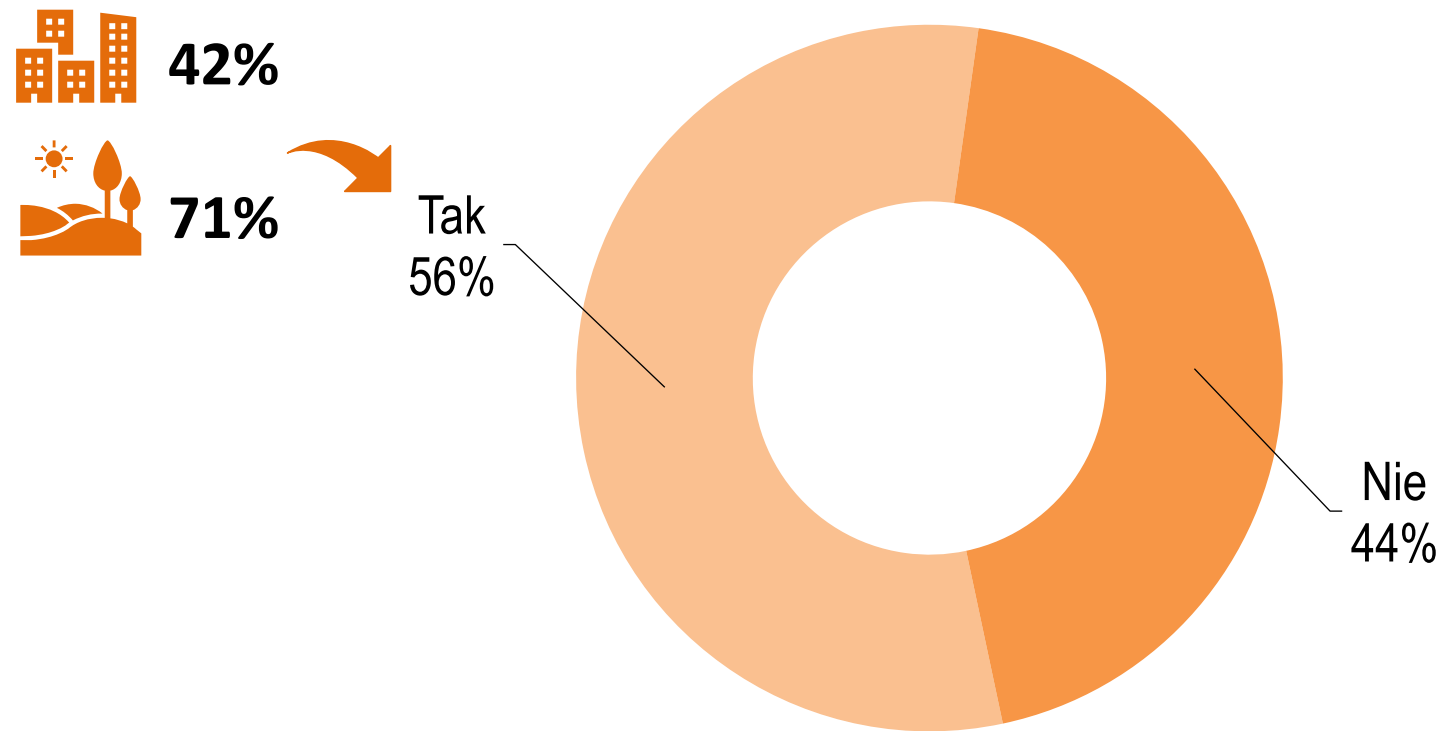
Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

Odpowiedzi na pytanie: „Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa?”, N=36.

Informacje nt. rodzin zastępczych / RDD

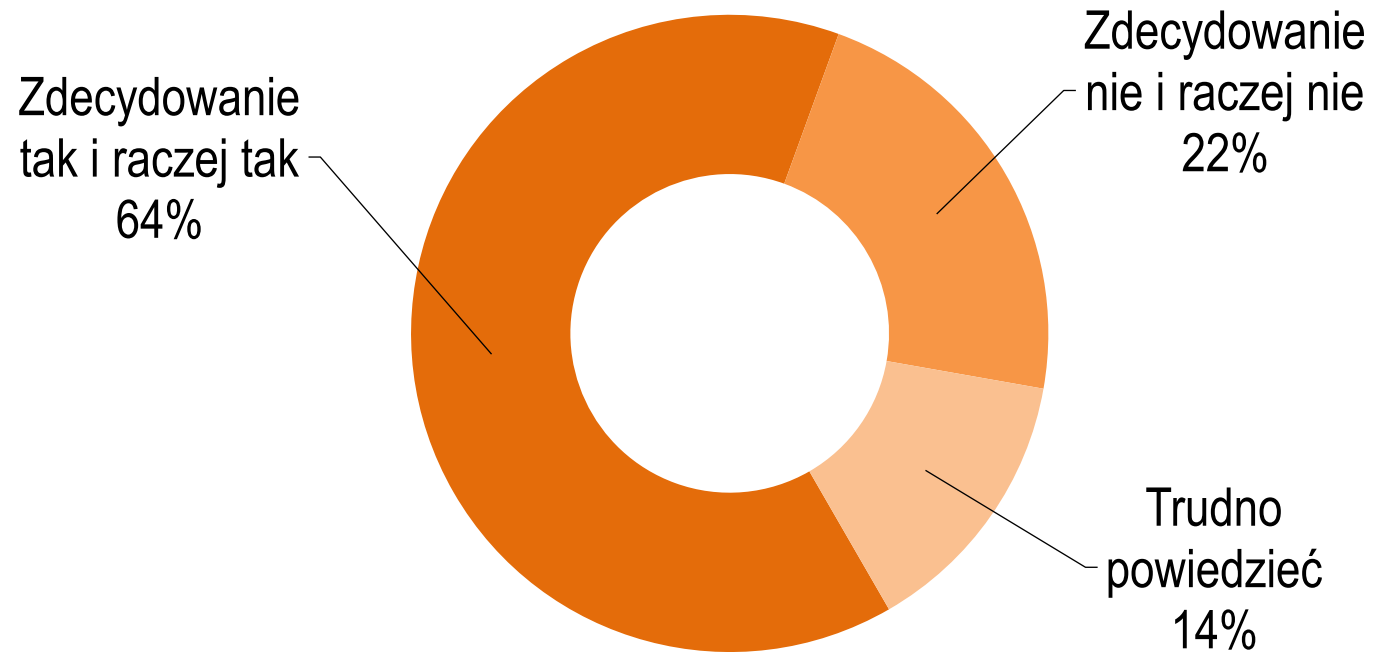
Odpowiedzi na pytanie: „Czy w rodzinach zastępczych zawodowych działających na terenie Państwa powiatu są umieszczone dzieci pochodzące z innych powiatów?”, N=36.

Wynagrodzenia i świadczenia w rodzinnej pieczy zastępczej

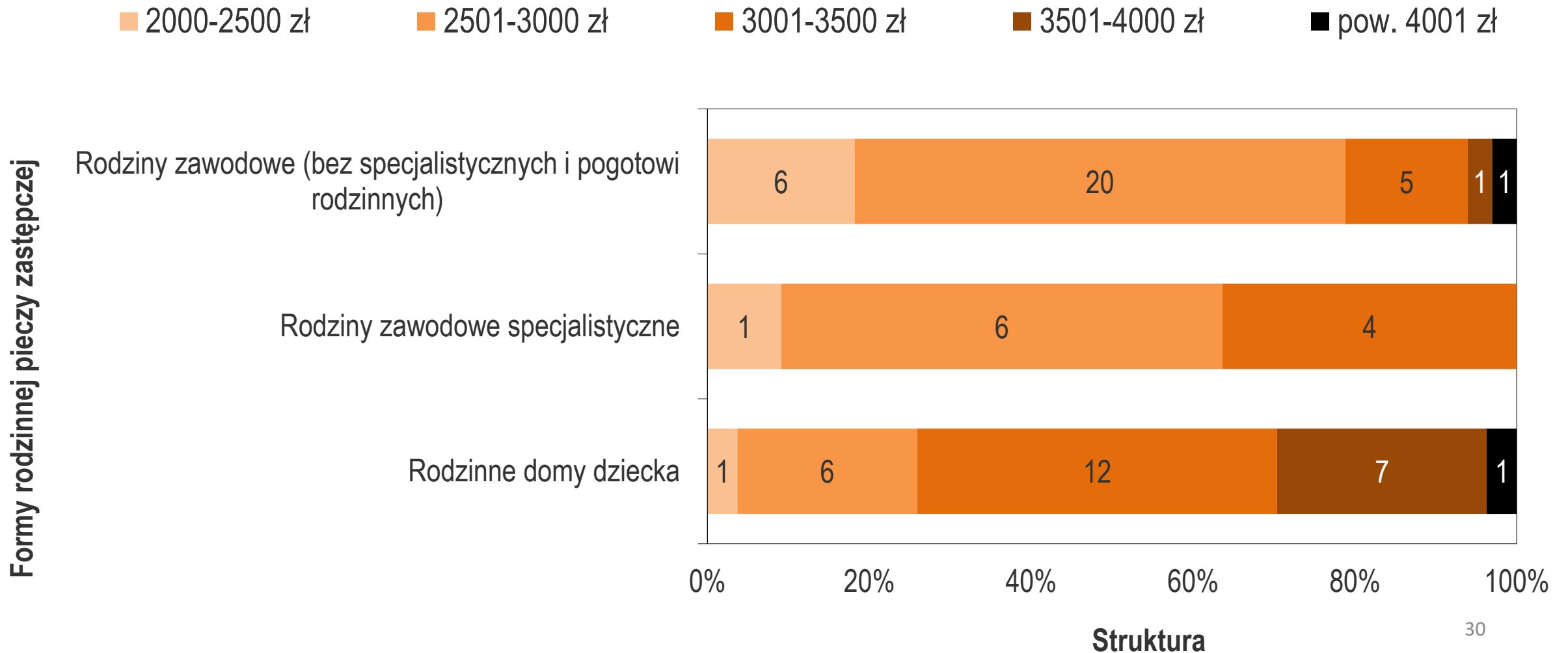
- Rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu RDD przysługuje wynagrodzenie (art. 85 ust. 1 i 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).
- Zdaniem większości powiatów wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych / RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji.
- Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu RDD starosta / prezydent miasta na prawach powiatu może przyznać różnego rodzaju wsparcie o charakterze fakultatywnym. Wyniki badania wskazują, że tego rodzaju wsparcie przyznawane jest w prawie wszystkich powiatach.

Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych / RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji?”, N=36.

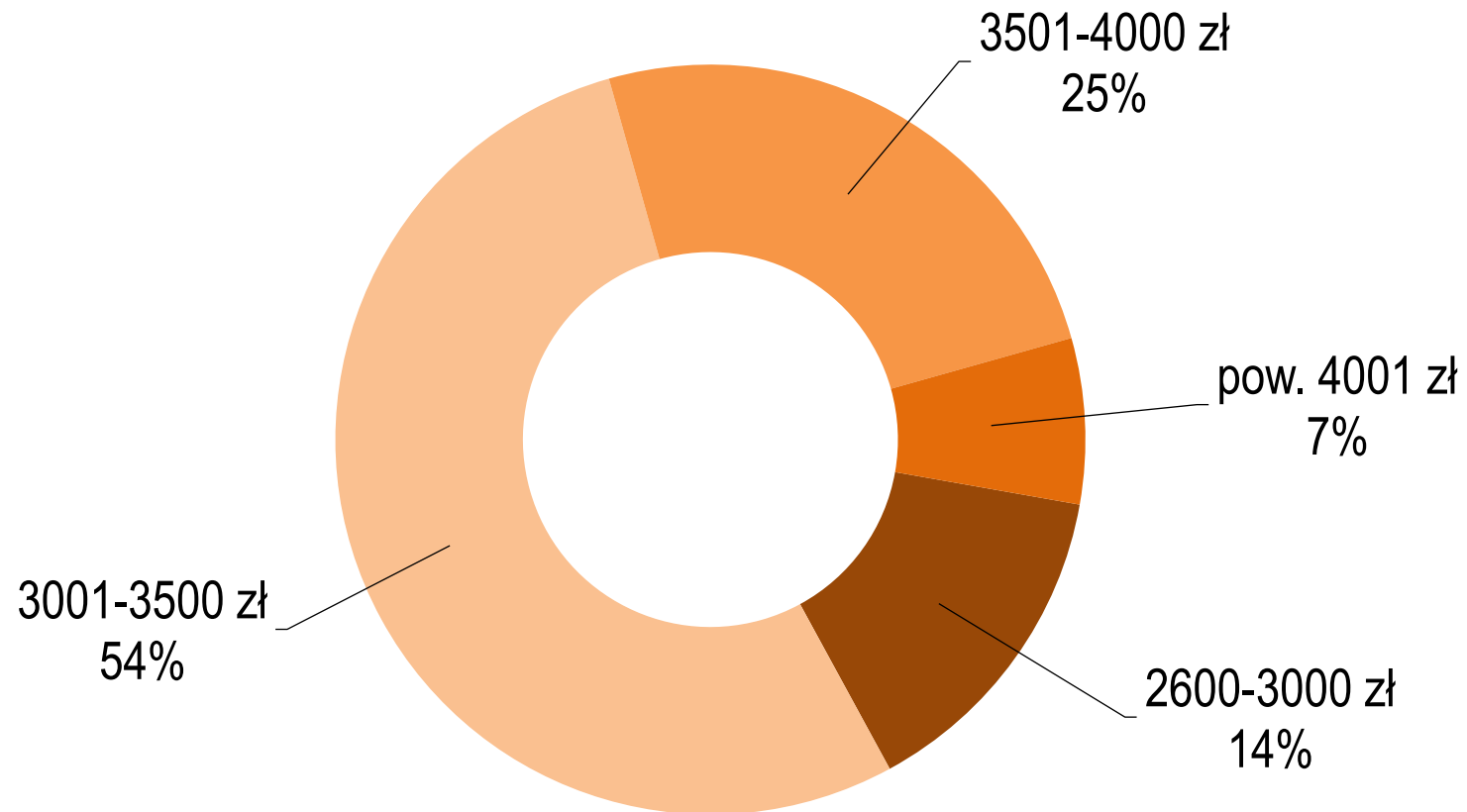

Wynagrodzenia i świadczenia

Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej zawodowej na terenie Państwa powiatu?”.

Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego?”, N=28.

Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu RDD starosta / prezydent miasta na prawach powiatu może przyznać:

- dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka;
- świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka – jednorazowo oraz kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki - jednorazowo lub okresowo.

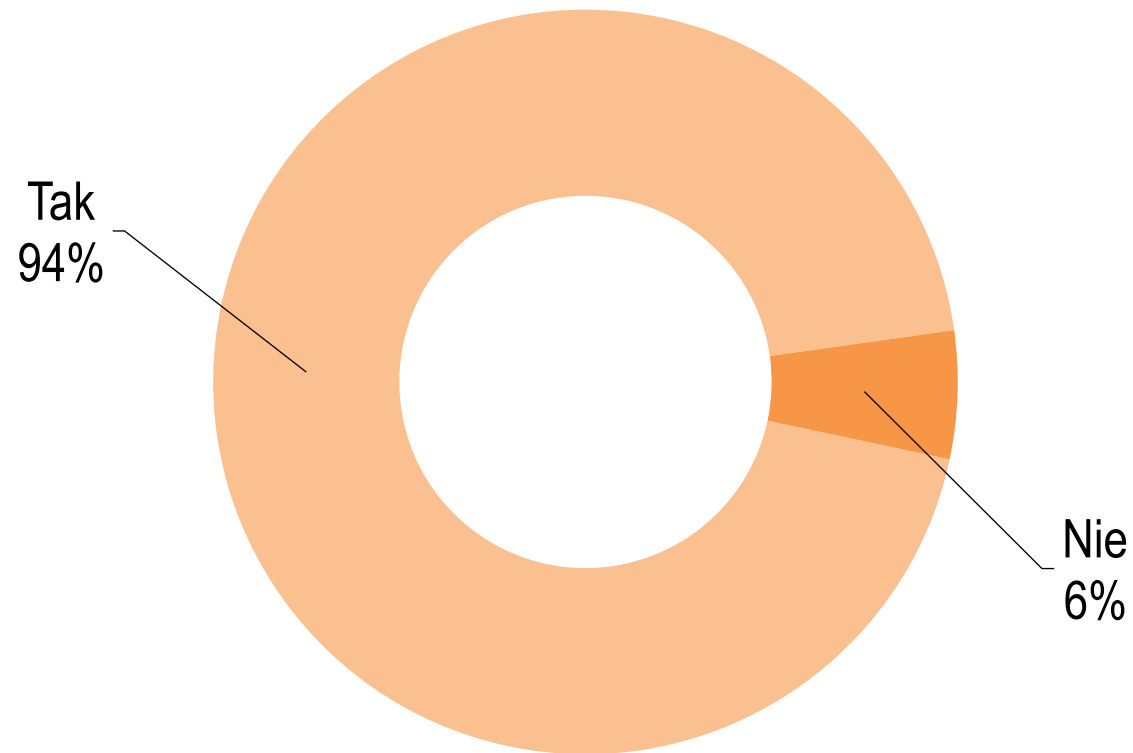
Rodzina zastępcza niezawodowa i zawodowa może otrzymywać także środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego. Ponadto rodzinie zastępczej zawodowej starosta / prezydent miasta na prawach powiatu może raz do roku przyznać świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego.

Prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymuje:

- środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka;
- pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka;
- pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka.

Podstawa prawna: art. 84 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD działające na terenie Państwa powiatu mogą korzystać ze świadczeń fakultatywnych wymienionych w art. 83 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej?”, N=36.

Wynagrodzenia i świadczenia

Rodzaje świadczeń fakultatywnych, wymienionych w art. 83 ustawy, z których mogą korzystać rodziny zastępcze / RDD, n=151, N=34.

Wsparcie dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

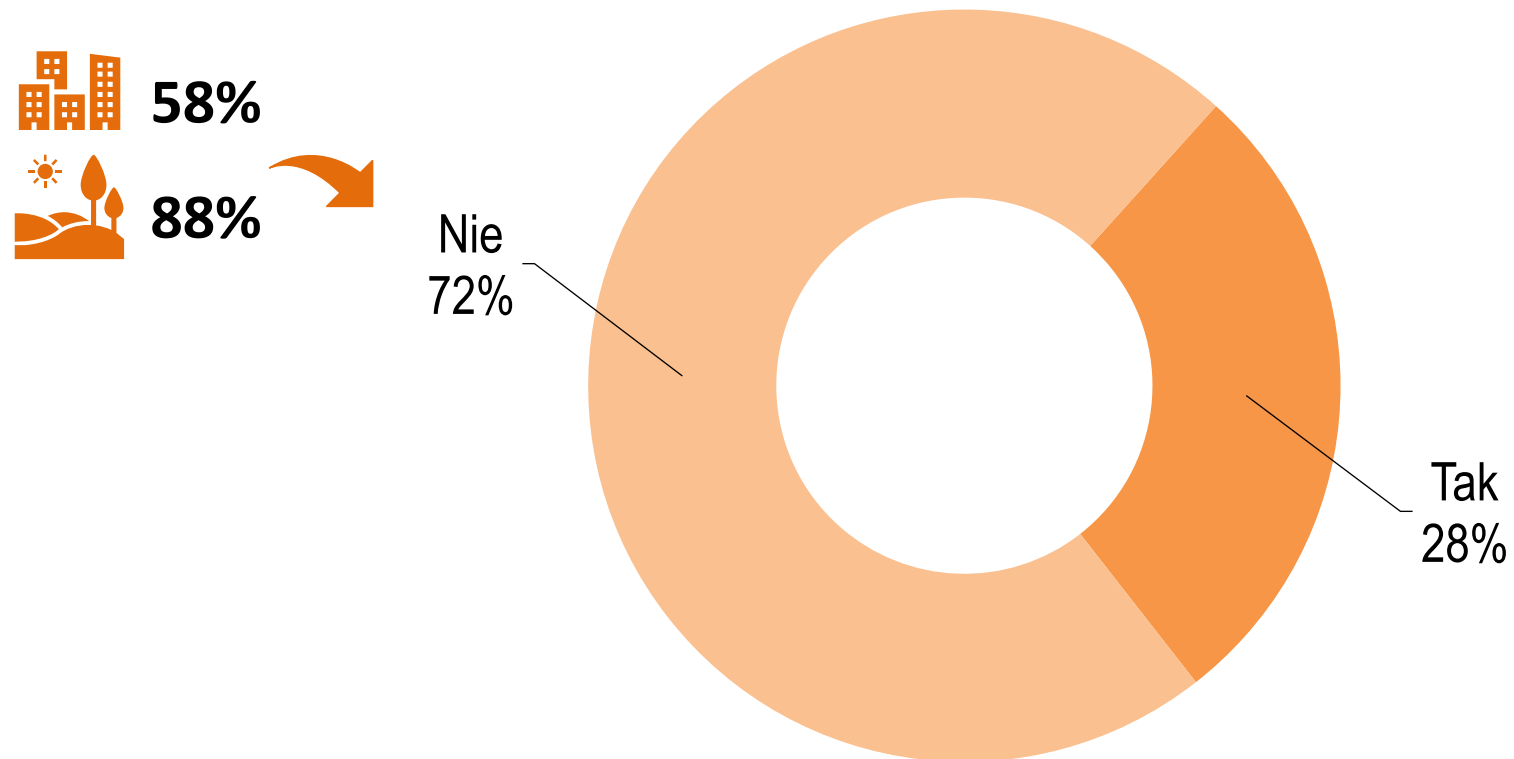
- Rodziny zastępcze i RDD obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.
- W stosunku do rodzin zastępczych i RDD nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej jego zadania wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.
- Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego RDD.
- Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub RDD.

Podstawa prawna: art. 77 ust. 1, 1a, 2 i 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- Nieco ponad 1/4 badanych powiatów zapewnia wsparcie koordynatora pieczy zastępczej wszystkim rodzinom zastępczym.
- Najczęściej tego rodzaju wsparciem objęte są rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego, a najrzadziej rodziny zawodowe specjalistyczne.
- Wśród powodów braku objęcia wsparciem koordynatora RPZ wymieniano zapewnienie wsparcia przez innych pracowników ORPZ.
- Statystyczny koordynator RPZ odwiedza rodziny, które wspiera (osobiście lub on-line) raz w miesiącu.
- Najczęstsze problemy, z którymi rodziny zastępcze zwracają się do koordynatorów RPZ to relacje z rodzinami biologicznymi wychowanków oraz problemy opiekuńczo-wychowawcze i szkolne.

Wsparcie dla rodzin zastępczych / RDD

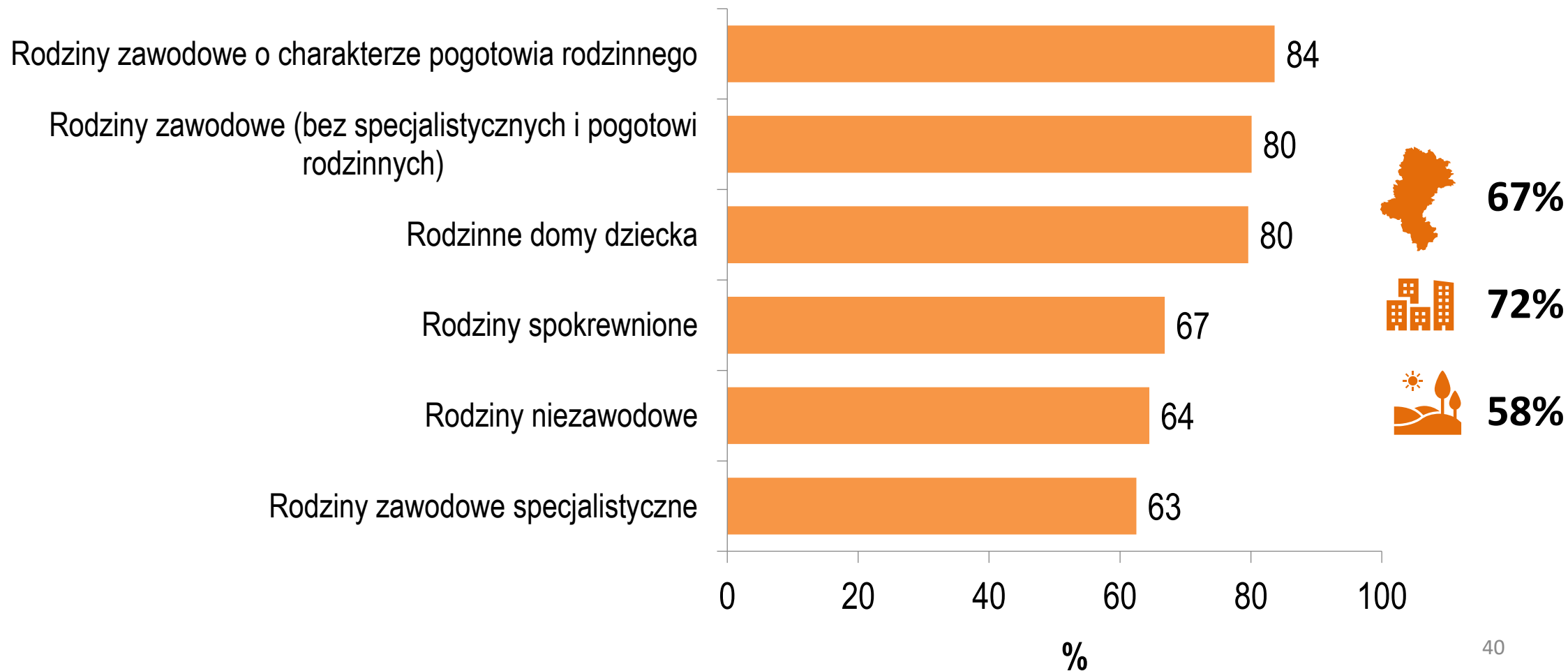
Odpowiedzi na pytanie: „Czy wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)”, N=36.

Wsparcie dla rodzin zastępczych / RDD

Udział rodzin zastępczych i RDD funkcjonujących na terenie powiatu objętych wsparciem koordynatora pieczy zastępczej, stan na 30.06.2021 r., n=3330, N=36.

Formy rodzinnej pieczy zastępczej

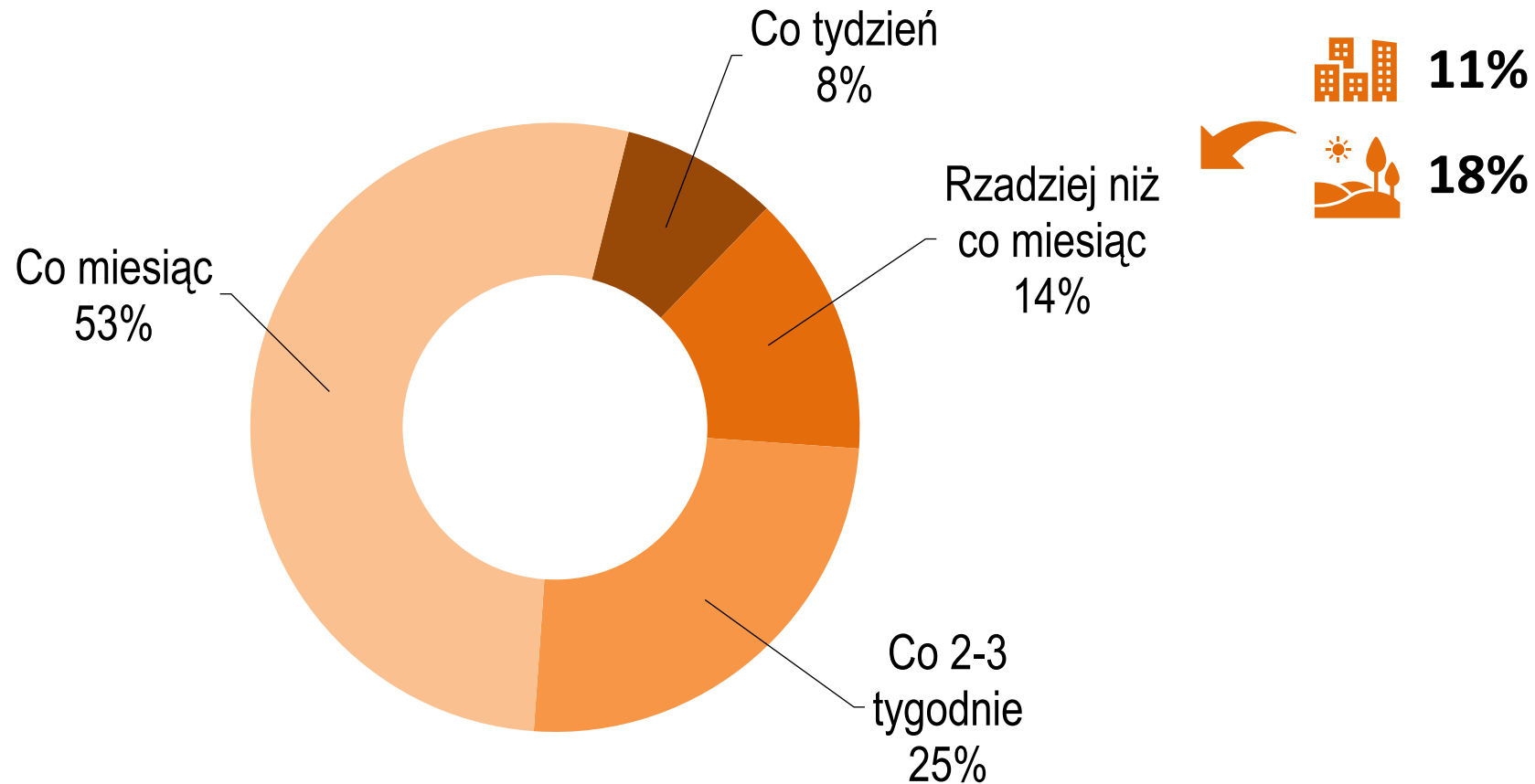

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Z jakiego powodu nie wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej?”:

- **Zapewnienie wsparcia przez innych pracowników ORPZ (15 odp.);**
- **Brak zainteresowania ze strony rodzin / brak wniosków (7 odp.);**
- **Limity liczby rodzin / RDD przypadających na 1 koordynatora (6 odp.);**
- **Brak środków na zatrudnienie dodatkowych koordynatorów (5 odp.);**
- **Brak potrzeby objęcia wsparciem (3 odp.);**
- **Sprawowanie opieki nad pełnoletnim wychowankiem (2 odp.).**

Wsparcie dla rodzin zastępczych / RDD

Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest częstotliwość osobistych wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych objętych wsparciem*?”, N=36.

* W czasie pandemii COVID-19 również wizyt on-line.

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Z jakimi najczęściej problemami rodziny zastępcze zwracają się do koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej?”:

- **Relacje z rodzinami biologicznymi wychowanków (27 odp.);**
- **Problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne (27 odp.);**
- **Załatwianie spraw w instytucjach (14 odp.);**
- **Dostęp do lekarzy specjalistów (13 odp.);**
- *Kwestie zdrowotne i rozwojowe dzieci (4 odp.);*
- *Dostęp do wsparcia prawnego (4 odp.);*
- *Przewlekłość postępowań sądowych (3 odp.);*
- *Potrzeby dot. szkoleń, poradnictwa specjalistycznego i wsparcia informacyjno-doradczego (3 odp.);*
- *Dostęp do wsparcia psychologicznego i pedagogicznego [dla dzieci] (3 odp.).*

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Z jakimi najczęściej problemami rodziny zastępcze zwracają się do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej?”:

- ***Problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne (17 odp.);***
- ***Relacje z rodzinami biologicznymi wychowanków (15 odp.);***
- ***Dostęp do lekarzy specjalistów (14 odp.);***
- ***Wysokość świadczeń i wynagrodzeń (10 odp.);***
- *Załatwianie spraw w instytucjach (8 odp.);*
- *Przewlekłość postępowań sądowych (5 odp.);*
- *Dostęp do wsparcia psychologicznego i pedagogicznego [dla dzieci] (4 odp.);*
- *Organizacja i finansowanie wypoczynku dla dzieci (3 odp.);*
- *Potrzeby dot. szkoleń, poradnictwa specjalistycznego i wsparcia informacyjno-doradczego (3 odp.).*

W przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego RDD piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej.

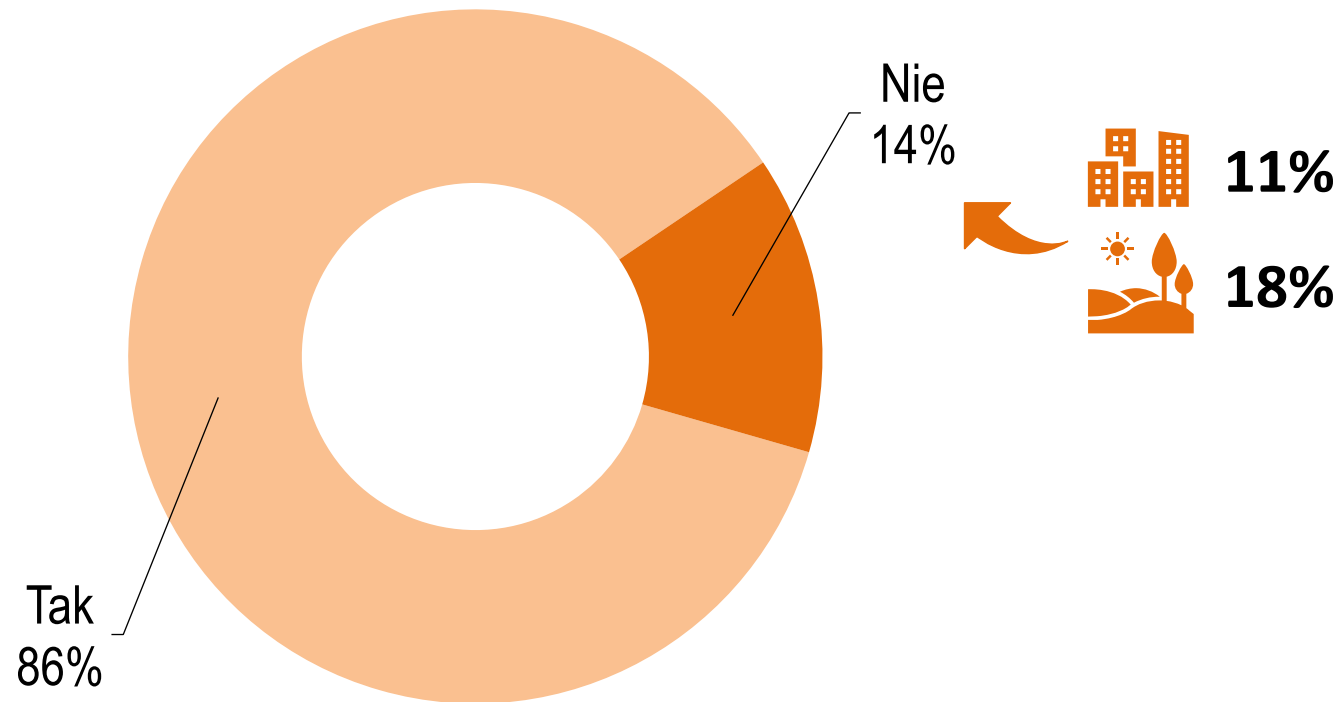
Piecza zastępcza nad dzieckiem może być powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego RDD w związku z:

- wypoczynkiem,
- udziałem w szkoleniach,
- pobytem w szpitalu,
- wystąpieniem nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych.

Podstawa prawna: art. 73 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- 9 na 10 powiatów deklaruje stosowanie jakiegoś rodzaju form pomocy rodzinom zastępczym w opiece nad dziećmi w przypadku czasowego niesprawowania przez nie opieki (np. choroby rodziców zastępczych). Najczęściej wykorzystuje się do tego celu rodziny pomocowe.
- Rodziny zastępcze / RDD mogą otrzymać wsparcie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (art. 57 ust. 1a i 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej). Najczęściej tego rodzaju wsparcie otrzymują RDD i rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego.
- Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący RDD mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy (art. 69 ust. 1 ww. ustawy). W co 6 powiecie żadna z rodzin nie korzysta z tego rodzaju wsparcia. Jako powody tej sytuacji podawano brak takiej potrzeby gdyż na urlop wyjeżdżają razem z wychowankami.

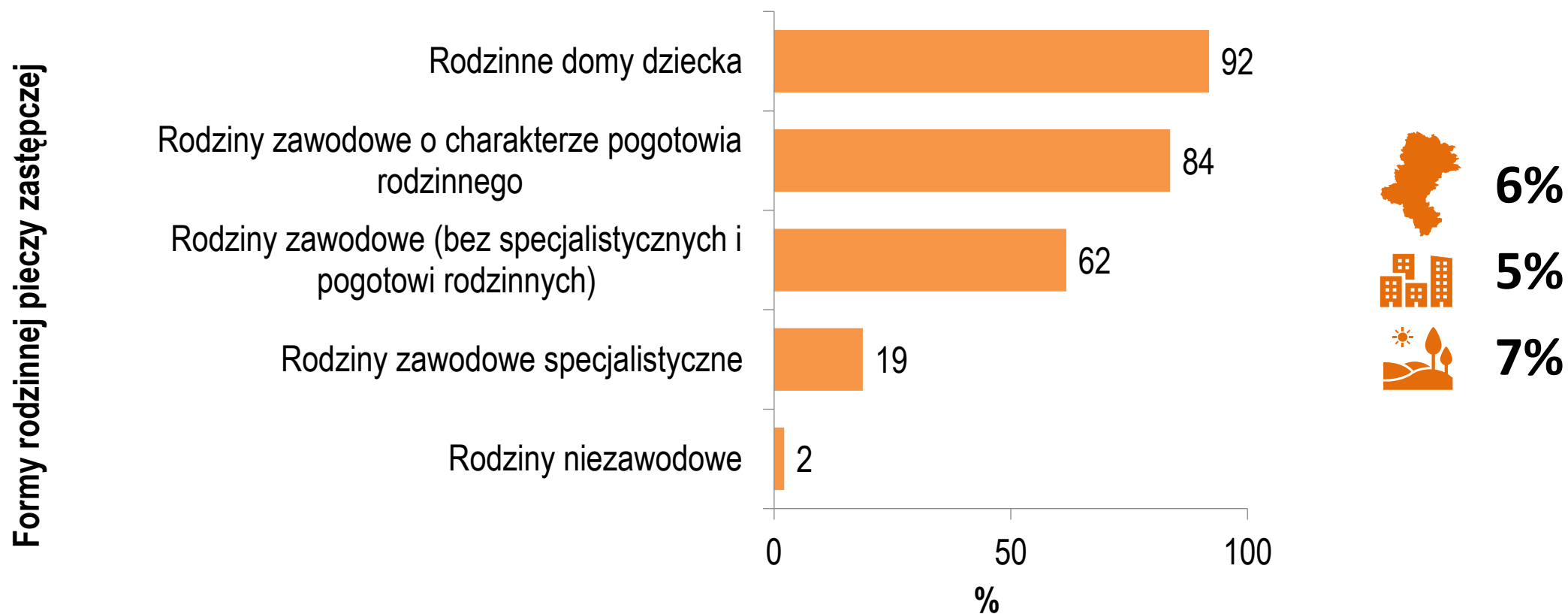
Odpowiedzi na pytanie: „Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych)?”, N=36.

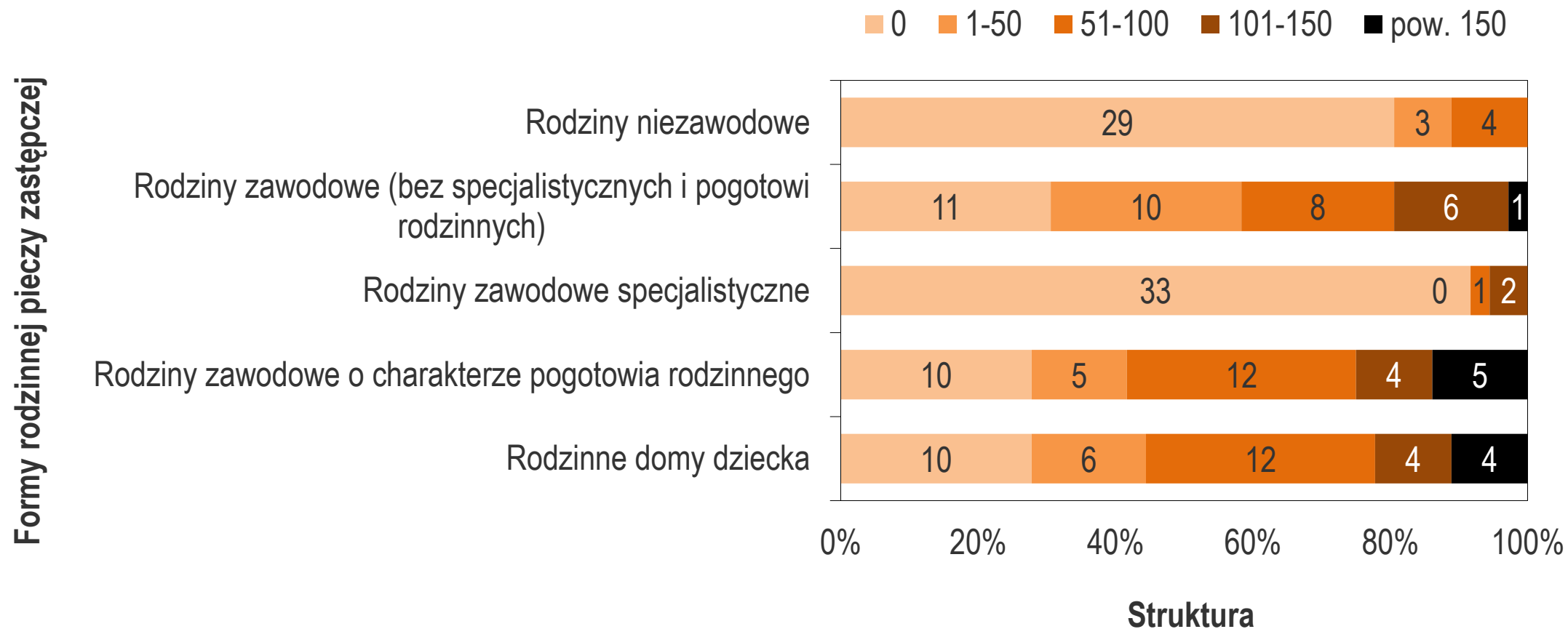
Formy pomocy rodzinom zastępczym w opiece nad dziećmi stosowane przez powiaty w przypadku czasowego niesprawowania przez nie opieki (np. z powodu choroby rodziców zastępczych):

- **wykorzystanie rodzin pomocowych (29 odp.);**
- *wzajemne wspieranie się rodzin zastępczych / RDD [stają się tymczasowo rodzinami pomocowymi] (4 odp.);*
- *współpraca ze środowiskiem rodzinnym (3 odp.);*
- *zwiększenie liczby godzin osoby do pomocy (3 odp.);*
- *przeniesienie do innej formy pieczy zastępczej (2 odp.).*

Udział rodzin zastępczych i RDD, które mają przyznaną pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (wg stanu na 30.06.2021 r.).

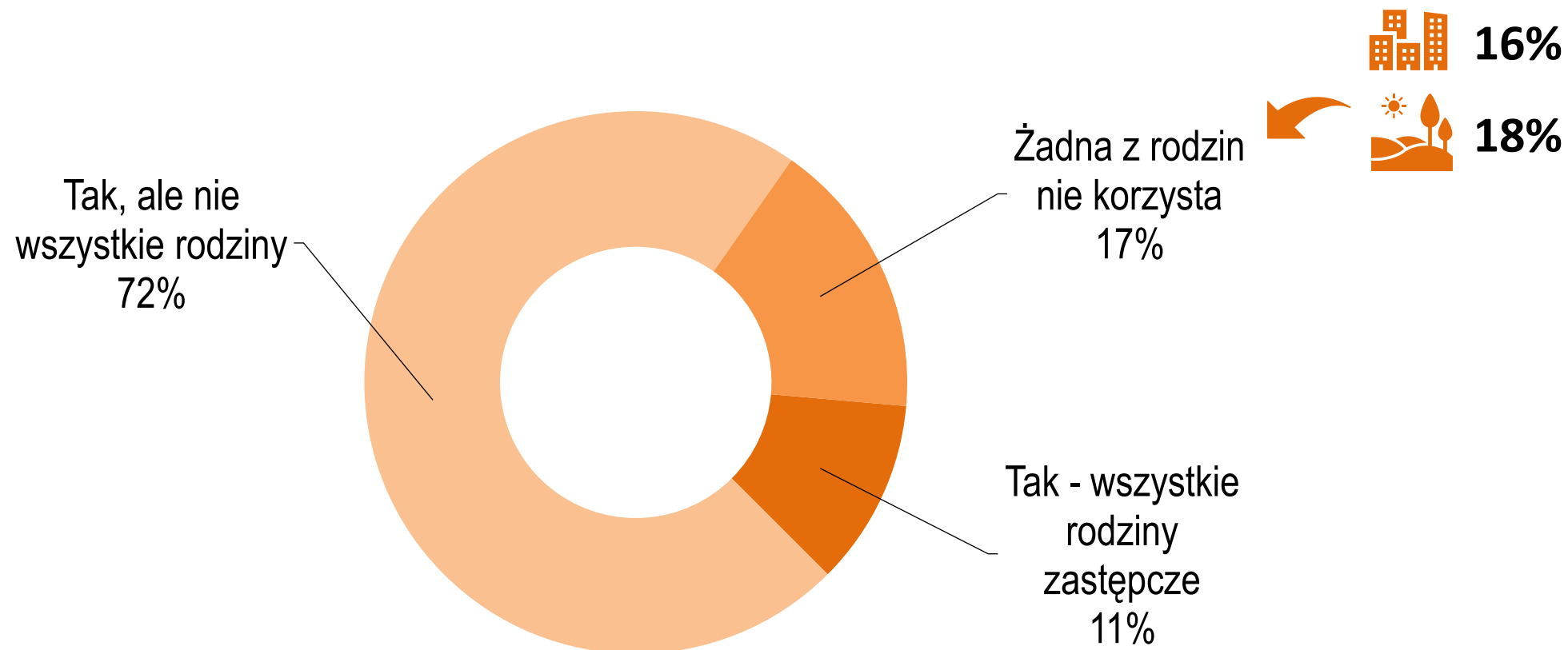
Średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczba godzin) osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (wartość za miesiąc czerwiec 2021 roku).*

* Suma godzin przyznanych przez powiat na zatrudnienie osoby przeznaczonej do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich rodzinom zastępczym podzielona przez liczbę rodzin zastępczych, którym przyznano taką pomoc. 50

Wsparcie dla rodzin zastępczych / RDD

Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD z terenu Państwa powiatu korzystają z przysługującego im urlopu (czasu niesprawowania opieki)?”, N=36.

Przyczyny niekorzystania przez rodziny zastępcze / RDD z przysługującego im urlopu (czasu niesprawowania opieki):

- ***brak takiej potrzeby / brak wniosków (15 odp.);***
- ***na urlop wyjeżdżają razem z dziećmi z pieczy zastępczej (13 odp.);***
- *trudność zapewnienia opieki rodziny pomocowej (3 odp.);*
- *dzieci korzystają z oferty kolonijnej, obozów, sanatoriów itp. (2 odp.);*
- *niechęć do zmiany opiekuna (2 odp.);*
- *niepełnosprawność dziecka (2 odp.);*
- *przywiązanie (1 odp.).*

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

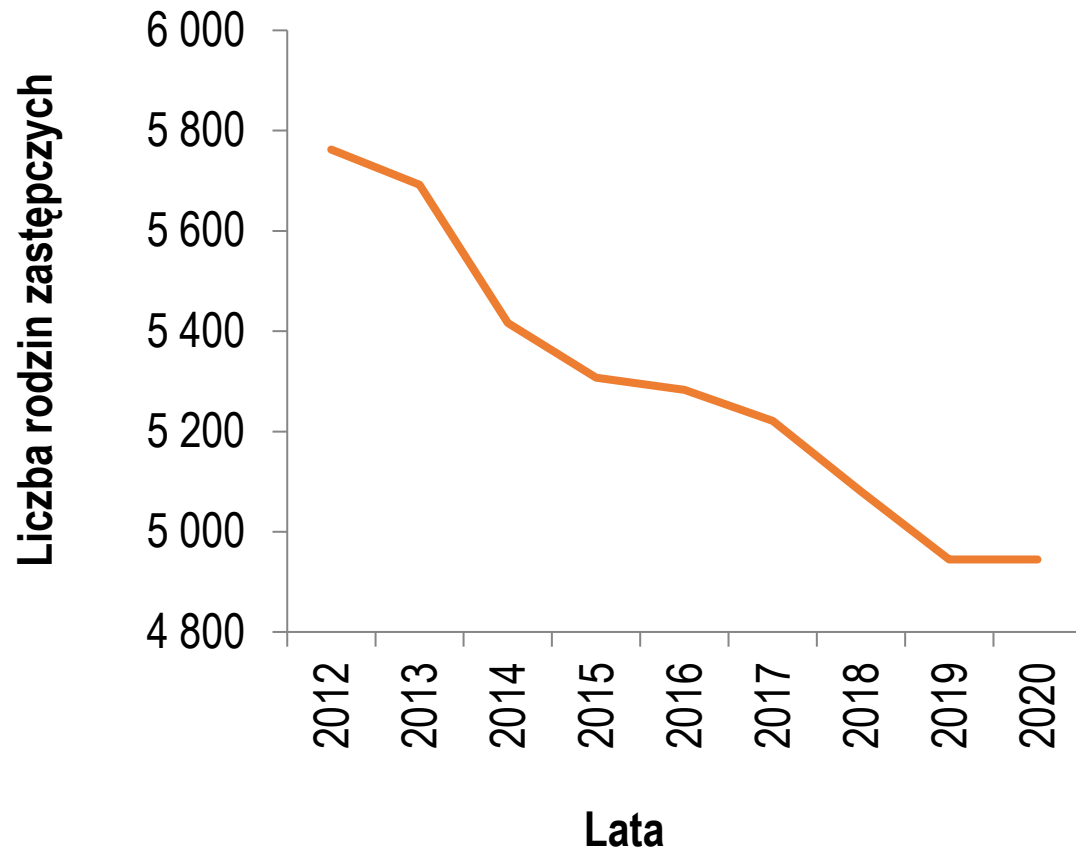
Pieczka rodzinna, jak każdy system, podlega ciągłym przemianom:

- jedne rodziny zastępcze / RDD przestają pełnić swoją funkcję, inne w tym czasie rozpoczynają funkcjonowanie;
- rodziny zastępcze zmieniają swój charakter, np. rodziny niezawodowe profesjonalizują się;
- kandydaci do pełnienia rodziny zastępczej / RDD zyskują uprawnienia do sprawowania pieczy, itp.

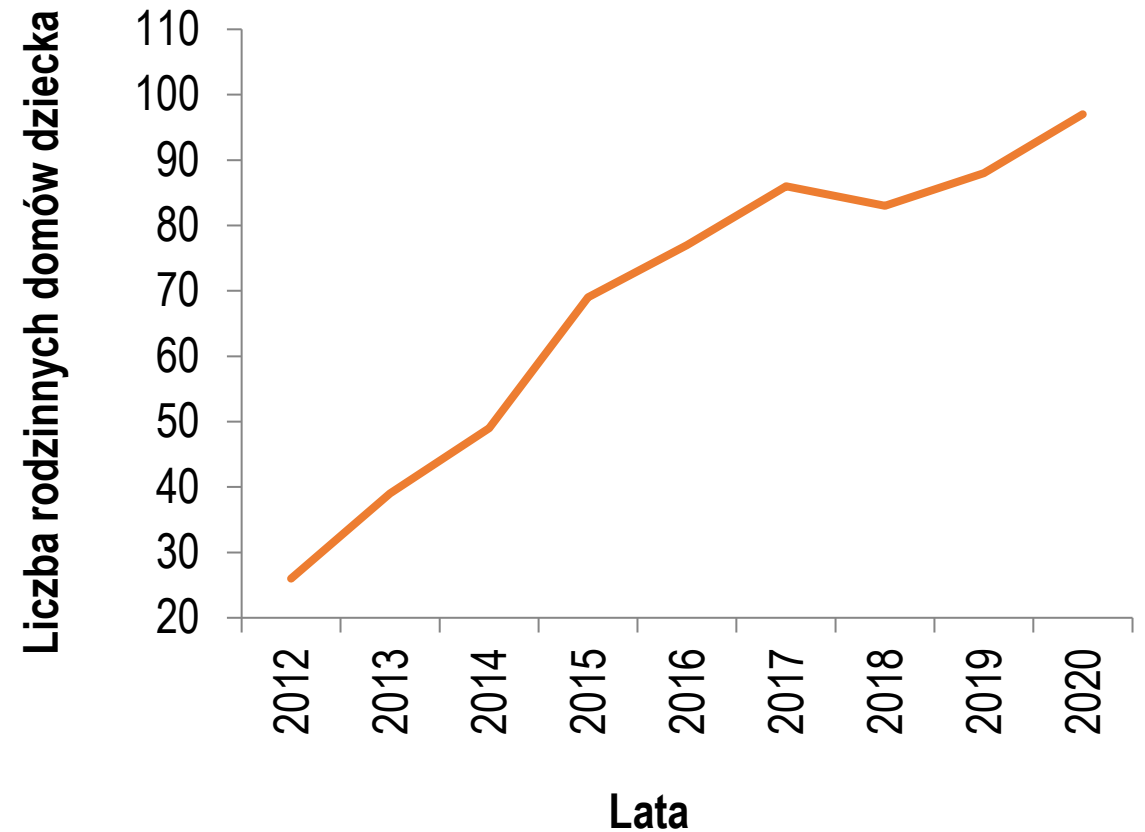
- W województwie śląskim mieliśmy w latach 2012-2020 do czynienia z dwoma wyraźnymi trendami: zmniejszania się liczby rodzin zastępczych oraz zwiększania się liczby RDD.
- 6 na 10 powiatów ma na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które chciałyby się przekształcić w rodziny zawodowe. Najczęściej proces uzawodowienia trwa ponad 3 lata.
- Część rodzin zastępczych / RDD rezygnuje z pełnienia funkcji. W 2020 r. było ich 125, a w I poł. 2021 – 82. Najczęściej przyczynami rezygnacji były trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz powrót do rodzin biologicznych / przejście pod opiekę innych osób.
- Czasami to powiat rezygnuje ze współpracy z rodziną zastępczą / RDD. W 2020 r. zanotowano 13 takich sytuacji, a w I poł. 2021 r. – 7. Najczęstszą ich przyczyną była „niewydolność opiekuńczo-wychowawcza”.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba rodzin zastępczych, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

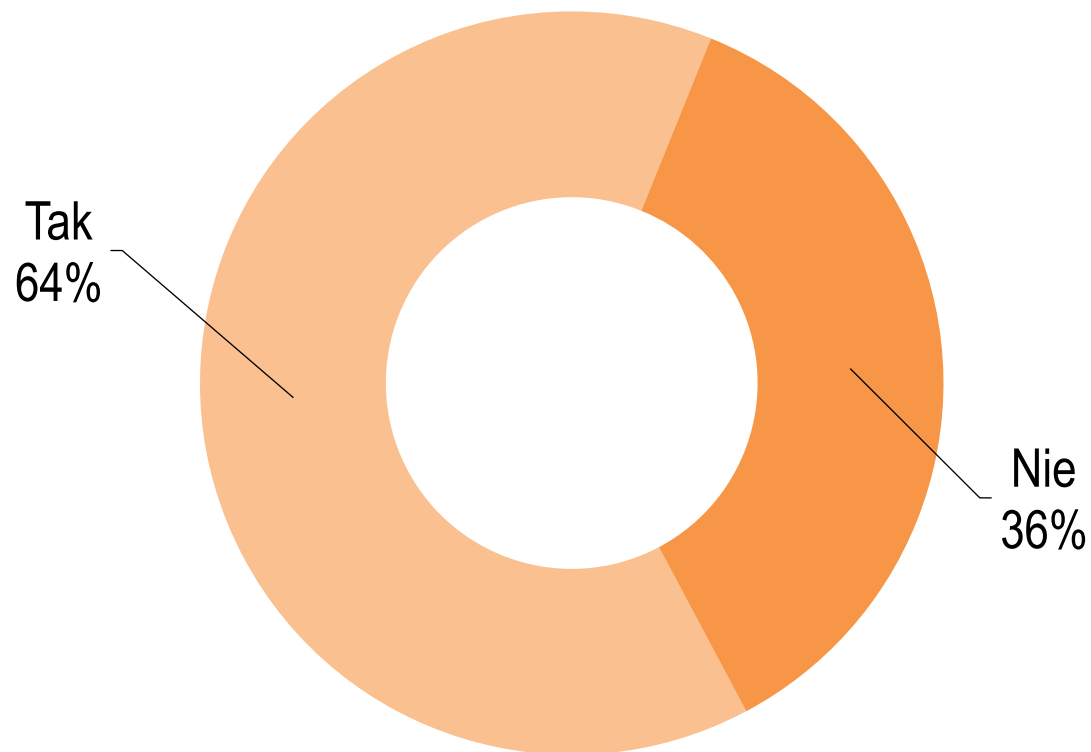

Liczba RDD, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

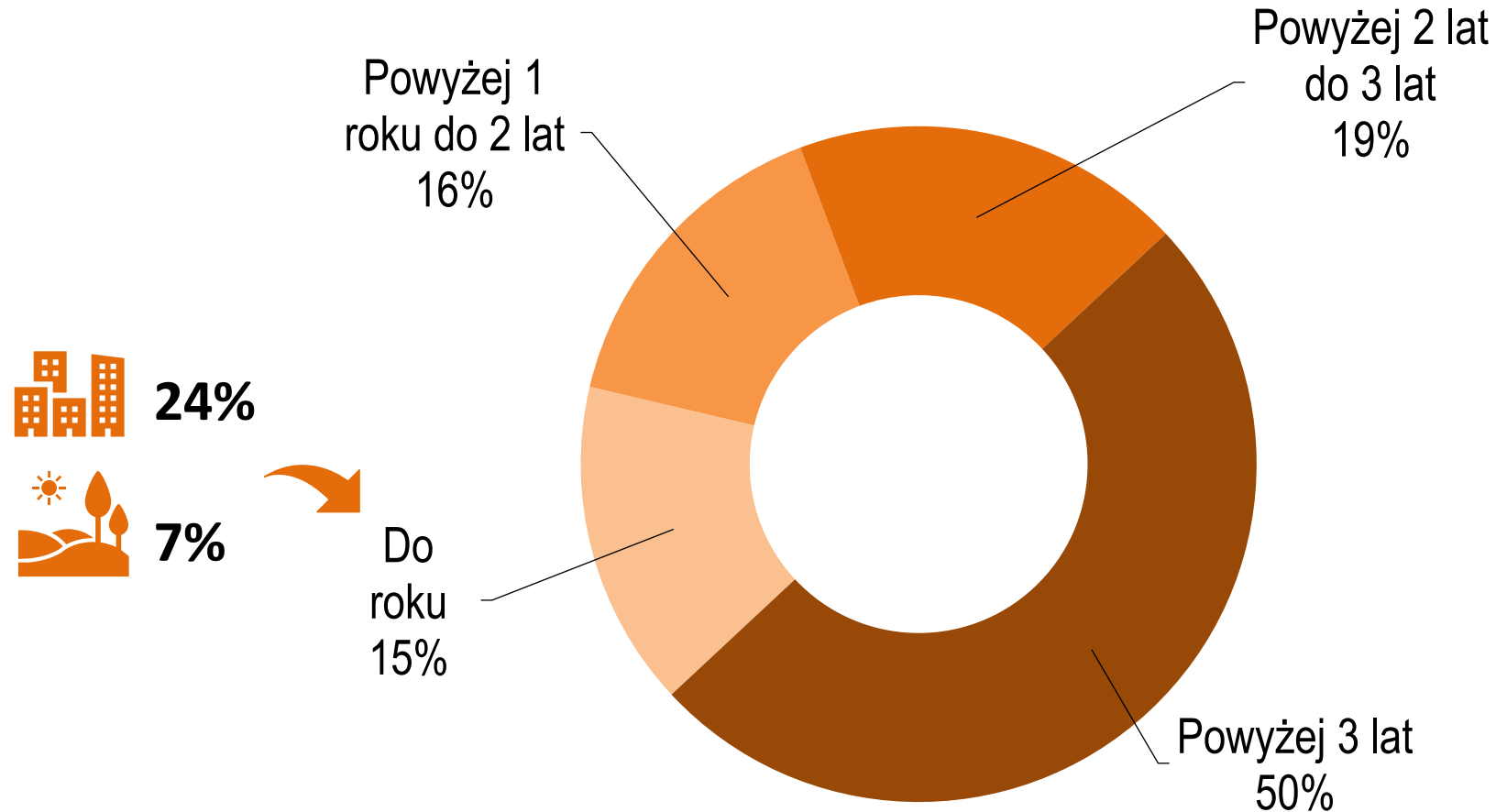
Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

*Odpowiedzi na pytanie: „Czy posiadacie Państwo na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe?”,
N=36.*

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

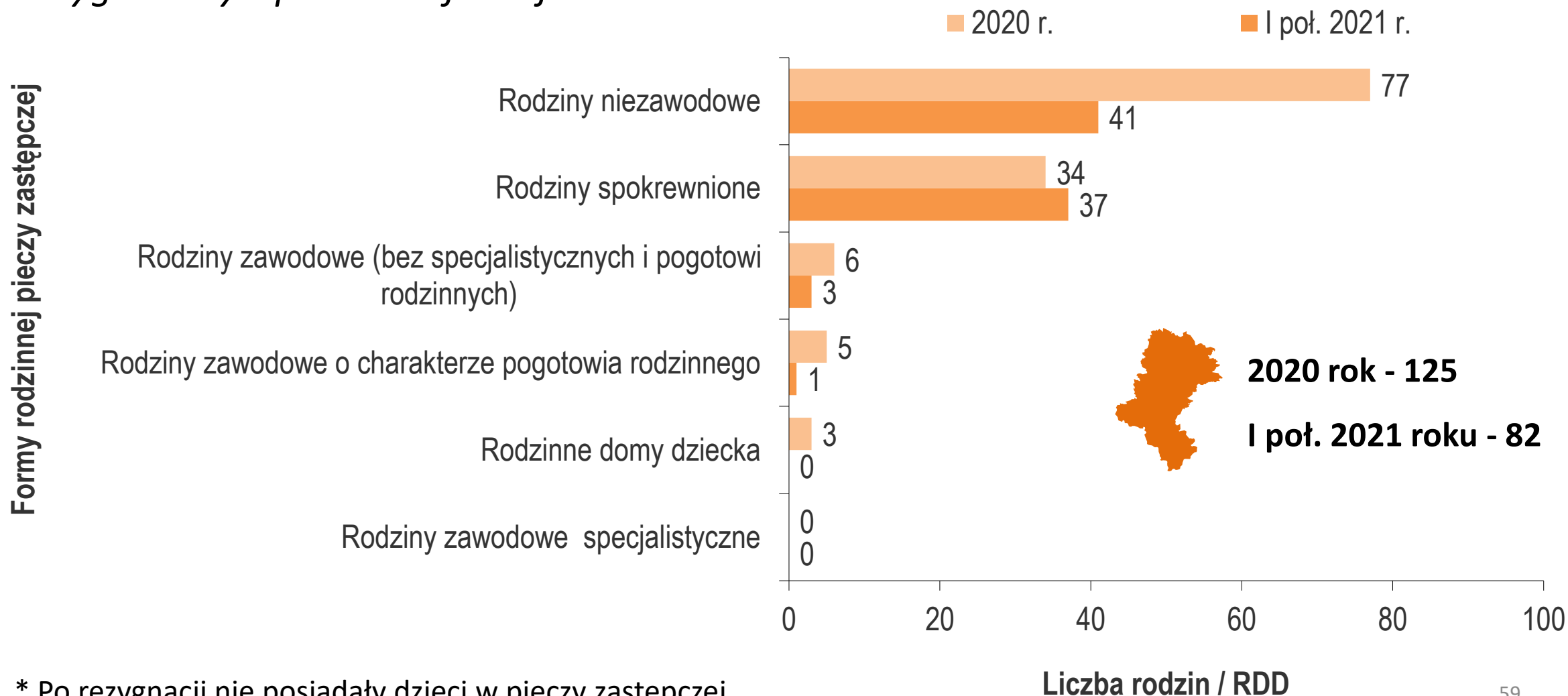
Odpowiedzi na pytanie: „Po jakim czasie zazwyczaj na terenie Państwa powiatu rodzina zastępcza niezawodowa może zostać rodziną zastępczą zawodową?”, N=32*.

* Pominięto odpowiedzi "trudno powiedzieć".

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

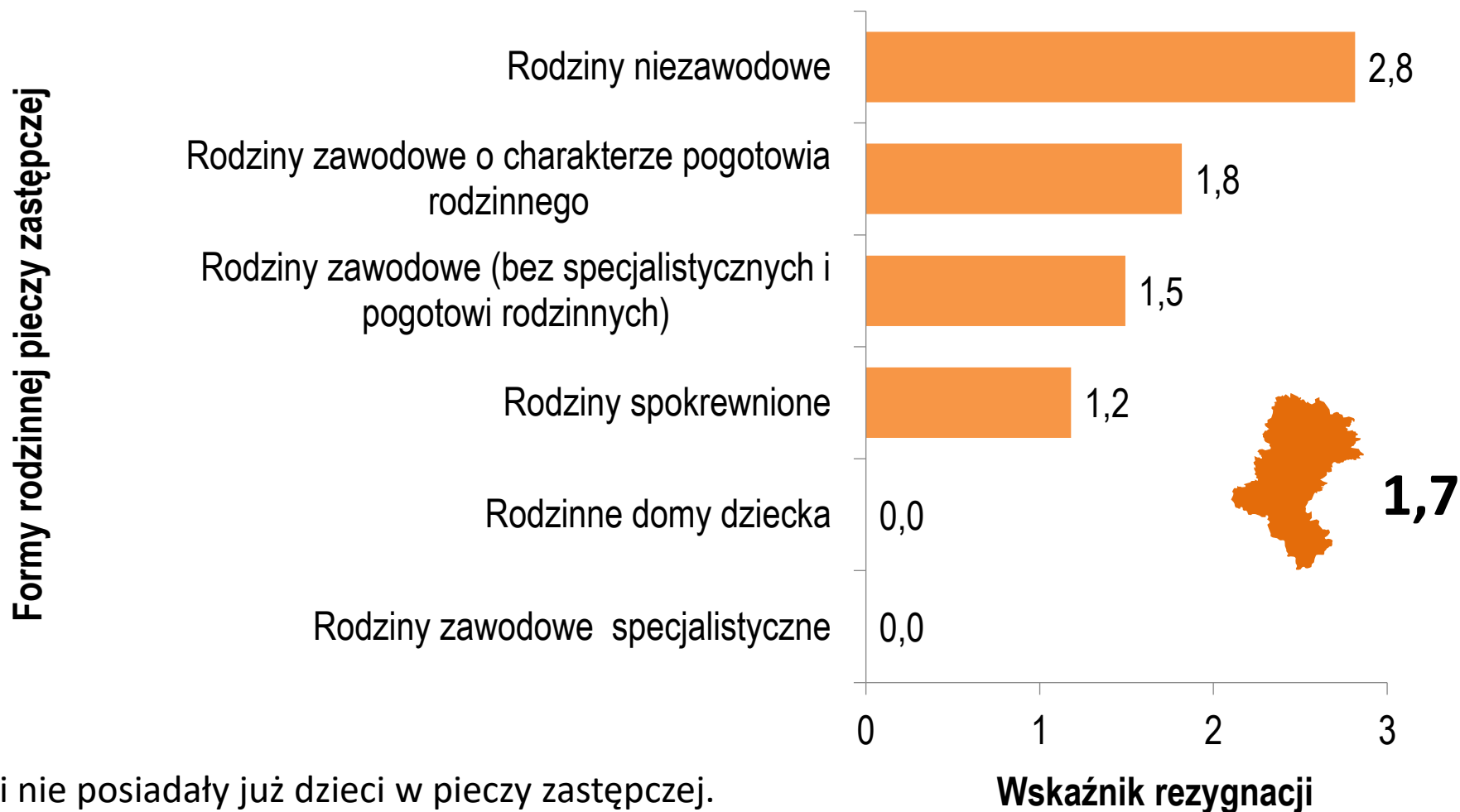
Liczba rodzin zastępczych / RDD, które w 2020 r. i I połowie 2021 r. całkowicie zrezygnowały z pełnienia funkcji.*

* Po rezygnacji nie posiadały dzieci w pieczy zastępczej.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba rodzin zastępczych / RDD, które w I półroczu 2021 roku całkowicie zrezygnowały z pełnienia funkcji, w przeliczeniu na 100 funkcjonujących rodzin zastępczych / RDD.

* Po rezygnacji nie posiadały już dzieci w pieczy zastępczej.

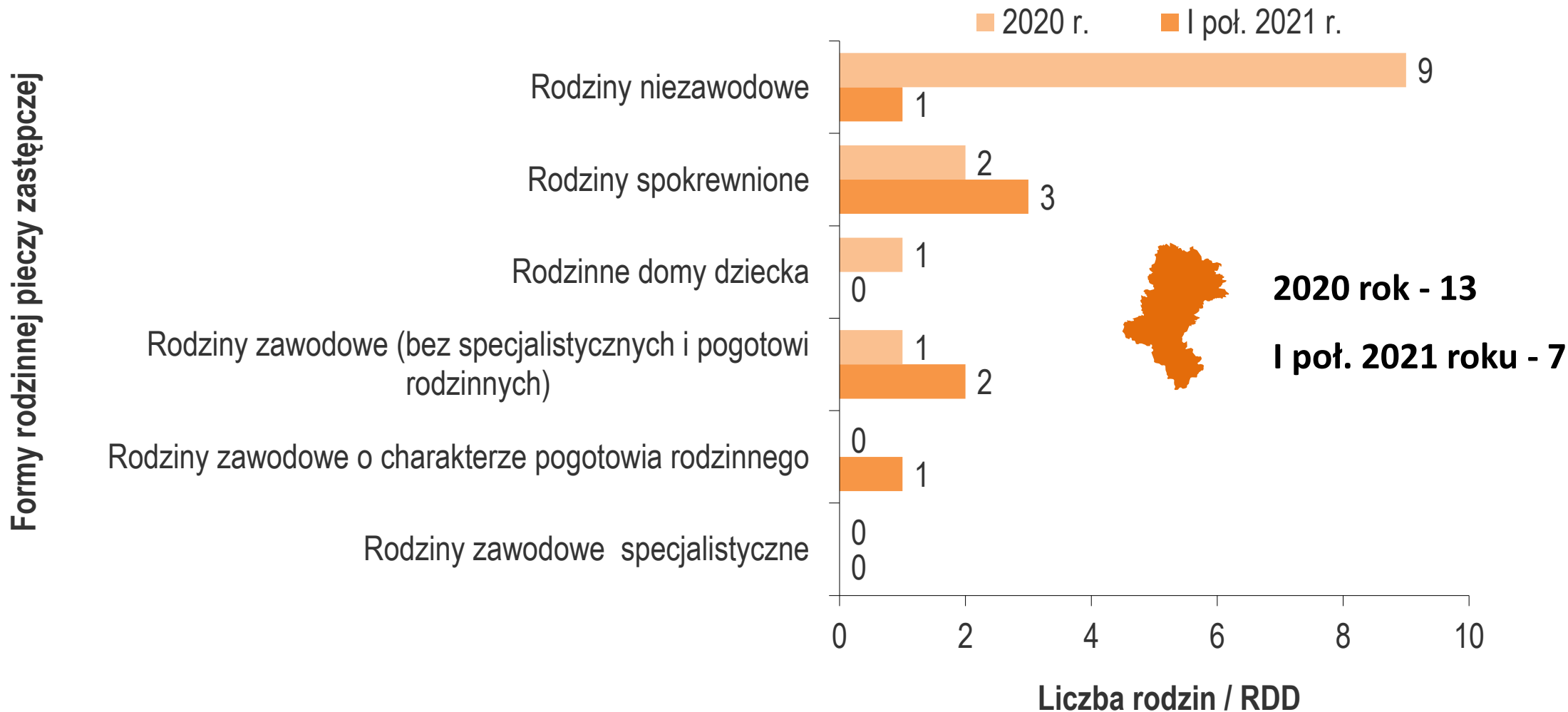
Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Jakie są przyczyny rezygnacji rodziny z pełnienia funkcji rodziny zastępczej / RDD?”:

- ***trudności opiekuńczo-wychowawcze z wychowankami (16 odp.);***
- ***powrót do rodziców biologicznych / przejście pod opiekę innych osób (9 odp.);***
- *osiągnięcie pełnoletności wychowanka / usamodzielnienie (7 odp.);*
- *zaawansowany wiek rodziców zastępczych (7 odp.);*
- *adopcja dziecka (3 odp.);*
- *zły stan zdrowia rodziców zastępczych (3 odp.);*
- *problemy ze współpracą z rodzicami biologicznymi (3 odp.);*
- *wypalenie zawodowe (3 odp.).*

Uwaga: duży wpływ na powody rezygnacji ma rodzaj rodziny zastępczej, np. rodziny spokrewnione mogą nie być zainteresowane wychowaniem dzieci niespokrewnionych.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba rodzin zastępczych / RDD, w przypadku których w 2020 r. i w I połowie 2021 r. powiat całkowicie zrezygnował z pełnienia przez nie funkcji.

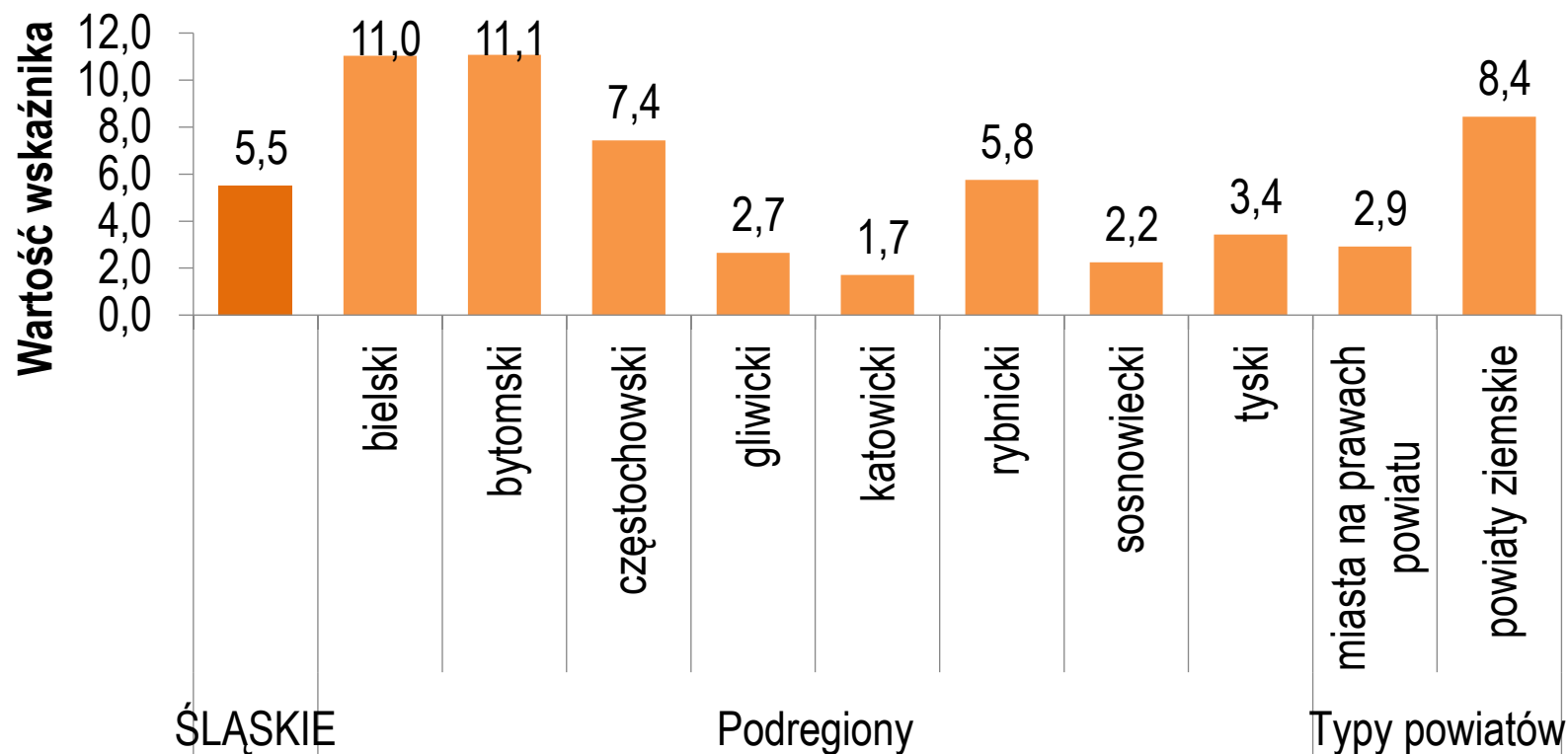
W odpowiedzi na pytanie: „*Jaka jest najczęstsza przyczyna rezygnacji powiatu z pełnienia przez rodzinę funkcji rodziny zastępczej/ RDD?*” najczęściej wskazywano „**niewydolność opiekuńczo-wychowawczą**” (6 odp.).

Po jednym wskazaniu otrzymały natomiast: **a)** *zaawansowany wiek rodziców zastępczych*, **b)** *rozpad małżeństwa rodziców zastępczych*, **c)** *przemoc w rodzinie*, **d)** *pobyt rodziców zastępczych w areszcie śledczym*, **e)** *brak odpowiedniego szkolenia*, **f)** *nieodpowiednia motywacja kandydata (motywacja adopcyjna)*, **g)** *skomplikowana sytuacja rodzinna*, **h)** *potrzeby własnego dziecka*, **i)** *nienależyte wywiązywanie się z obowiązków rodziny zastępczej*, **j)** *problemy emocjonalne rodzica zastępczego*.

- W celu utrzymania potencjału opiekuńczego rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka konieczne jest zastępowanie rezygnujących / likwidowanych nowymi. W tym celu niezbędne jest pozyskiwanie i szkolenie kandydatów.
- W okresie objętym badaniem w województwie śląskim zanotowano **163 kandydatów** do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych.
- Do czynników sprzyjających pozyskiwaniu nowych kandydatów należy, oprócz akcji promocyjnych, zapewnienie odpowiedniego wsparcia, m.in. w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, poprawa dostępu do przedszkola czy też specjalistycznej opieki.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

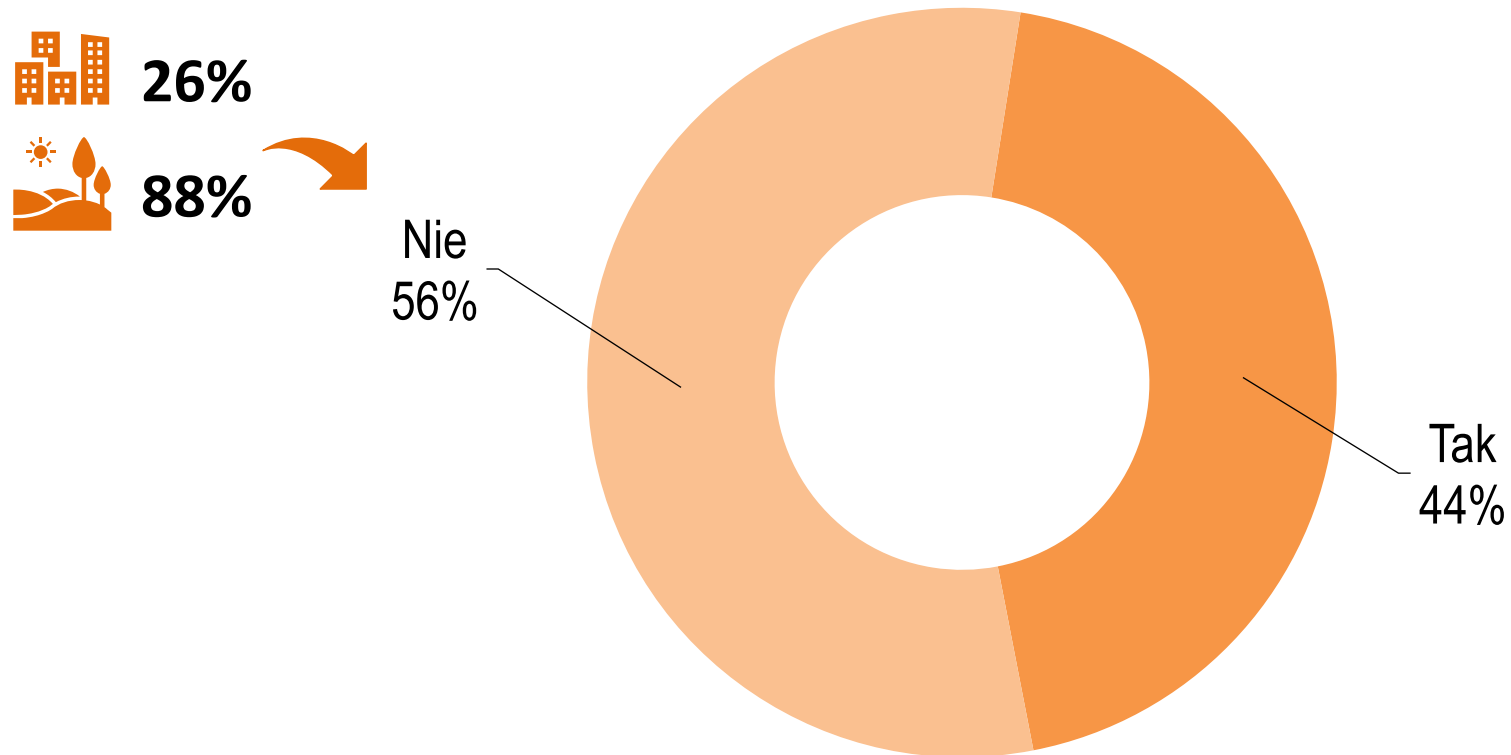
Liczba kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych z kandydatem w przeliczeniu na 100 dzieci w rodzinach zastępczych zawodowych i niezawodowych w województwie śląskim wg terytoriów.

Źródło: 1) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”, 2) Sprawozdanie WRiSPZ-P za II poł. 2020 r.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

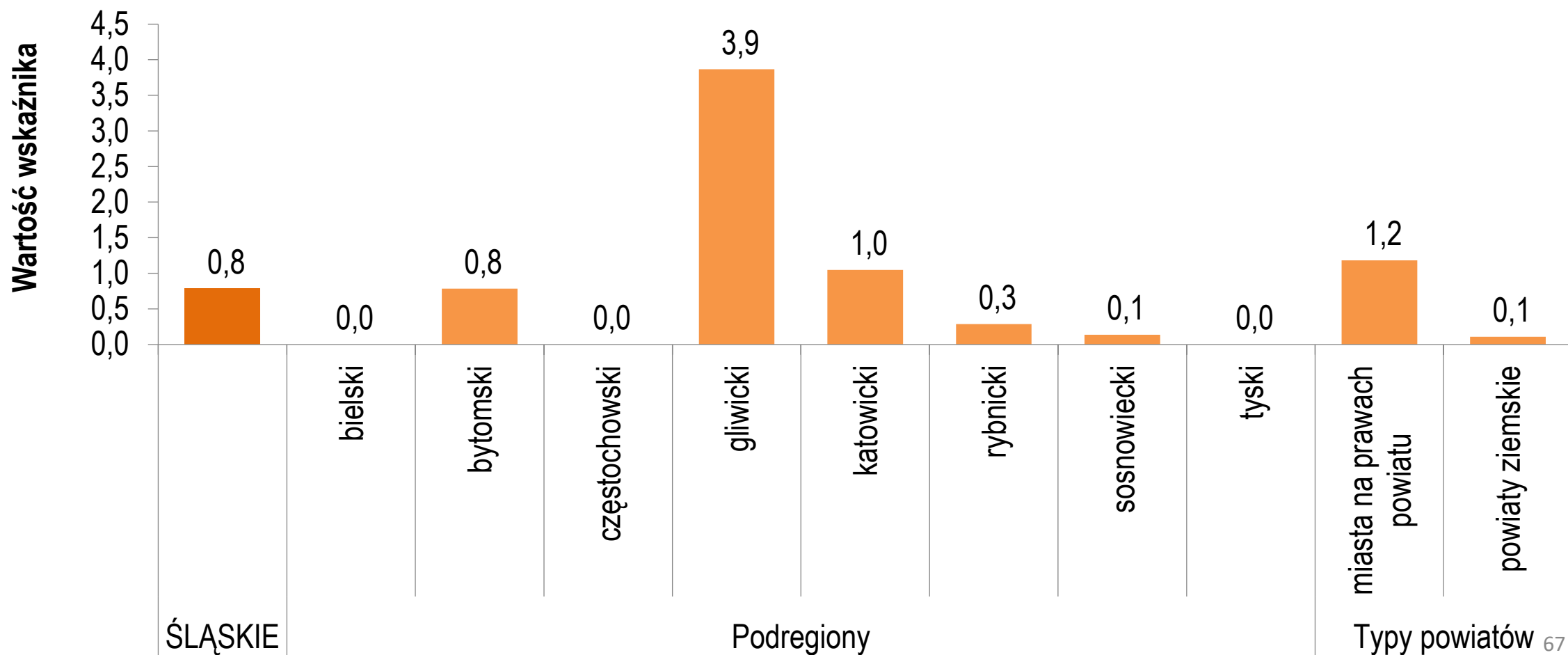
Odpowiedzi na pytanie: „Czy współpracujecie Państwo z urzędami gmin / urzędem miasta* ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?”, N=36.

* Dotyczy miast na prawach powiatu.

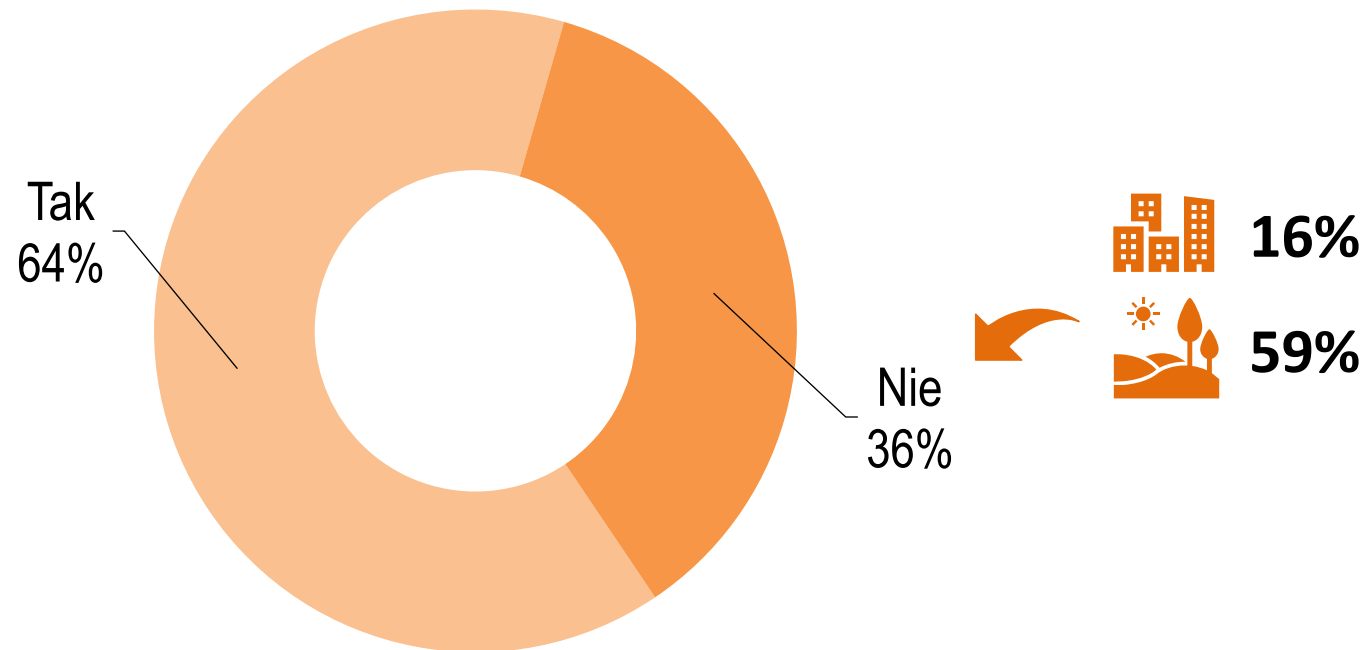
Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba rodzin zastępczych i RDD, które prowadzą lub w najbliższym czasie będą prowadzić pieczę zastępczą w lokalu przyznanym na ten cel przez miasto / gminę w przeliczeniu na 100 działających rodzin zastępczych i RDD.

Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?”, N=36.

Promocja rodzinnej pieczy zastępczej

- Wpływ na zwiększenie liczby rodzin zastępczych / RDD ma wiele czynników. Do najważniejszych z nich należy promocja rodzicielstwa zastępczego.
- Prawie wszystkie podejmowały już działania promocyjne, których celem było pozyskanie nowych rodzin zastępczych. 9 na 10 powiatów prowadziło je w momencie przeprowadzania badania.
- Opinie nt. skuteczności tej formy zwiększenia liczby rodzin zastępczych / RDD były jednak wśród badanych podzielone.

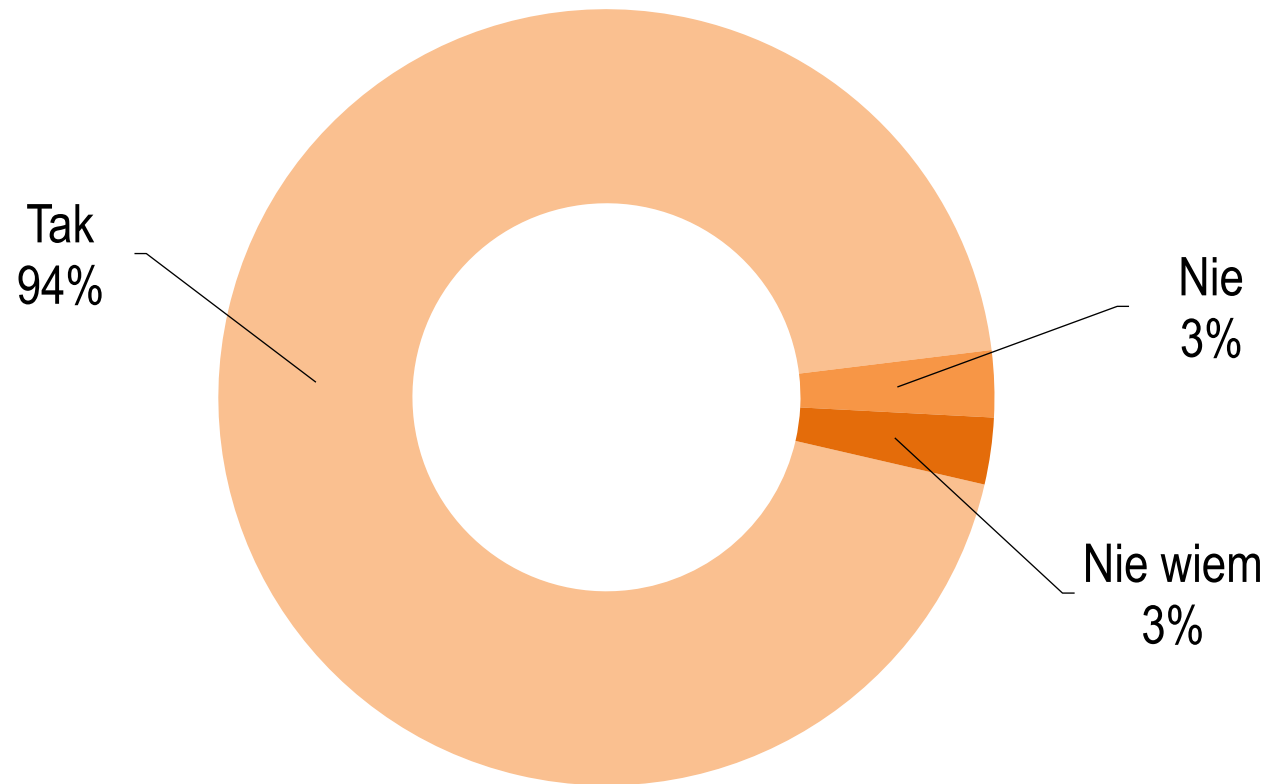
Działania, które zdaniem powiatów zwiększyłyby liczbę rodzin zastępczych:

- ***Promocja rodzicielstwa zastępczego, ogólnopolska kampania promocyjna (20 odp.);***
- ***Podniesienie świadczeń / wynagrodzeń (13 odp.);***
- *Zapewnienie lokali mieszkalnych (8 odp.);*
- *Poprawa dostępności do lekarzy specjalistów w ramach NFZ (5 odp.);*
- *Zatrudnienie rodzin zastępczych na umowę o pracę (4 odp.);*
- *Zwiększenie funduszy na pieczę zastępczą [rodziny i pracownicy systemu] (2 odp.).*

Wśród pojedynczych odpowiedzi pojawiły się: **a)** lokalny portal informacyjny dla rodzin zastępczych / kandydatów, **b)** profesjonalizacja rodzicielstwa zawodowego, **c)** ujednoczenie kwot świadczeń / wynagrodzeń, **d)** podniesienie prestiżu rodzin zastępczych, **e)** promocja dobrych praktyk, **f)** szczególnie mocne wspieranie nowych rodzin zastępczych, **g)** wprowadzenie przywilejów w dostępie do służby zdrowia, przedszkoli itp., **h)** stabilne prawo dot. pieczy, **i)** sprawne regulowanie sytuacji prawnej dzieci, **j)** zagwarantowanie opieki dla wszystkich dzieci w czasie urlopu, **k)** zmniejszenie biurokracji, **l)** zwiększenie wymiaru urlopu pracujących rodziców zastępczych pracujących zawodowo.

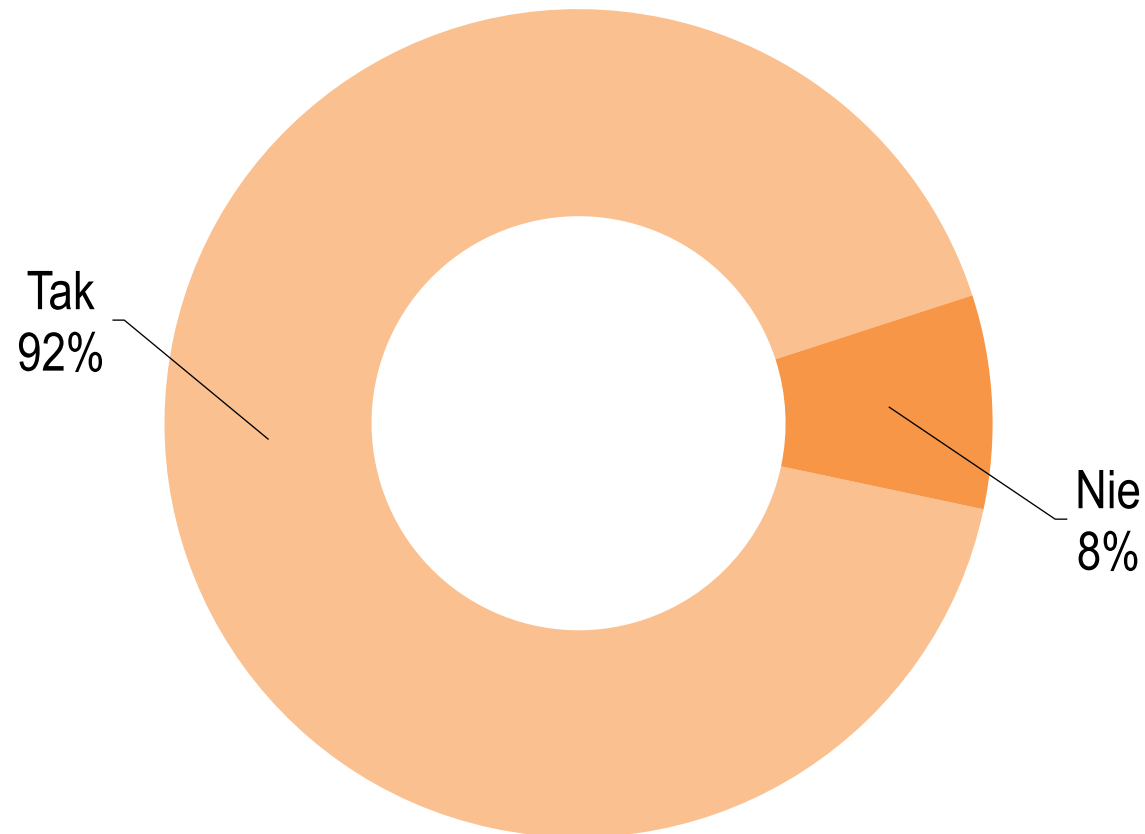
Promocja rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Czy kiedykolwiek w przeszłości powiat podejmował działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?”, N=36.

Promocja rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Czy obecnie powiat podejmuje jakieś działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?”, N=36.

Działania promocyjne podejmowane przez powiaty w celu pozyskania nowych zawodowych rodzin zastępczych:

- *ulotki / plakaty / gadzety promocyjne (18 odp.);*
- *promocja podczas lokalnych imprez (15 odp.);*
- *strony internetowe (14 odp.);*
- *reportaże / wywiady / spoty reklamowe w radio i telewizji (13 odp.);*
- *współpraca z lokalnymi instytucjami / organizacjami pozarządowymi (12 odp.);*
- *Facebook i inne media społecznościowe (12 odp.);*
- *prasa lokalna (11 odp.);*
- *udostępnianie informacji w kościołach (10 odp.).*

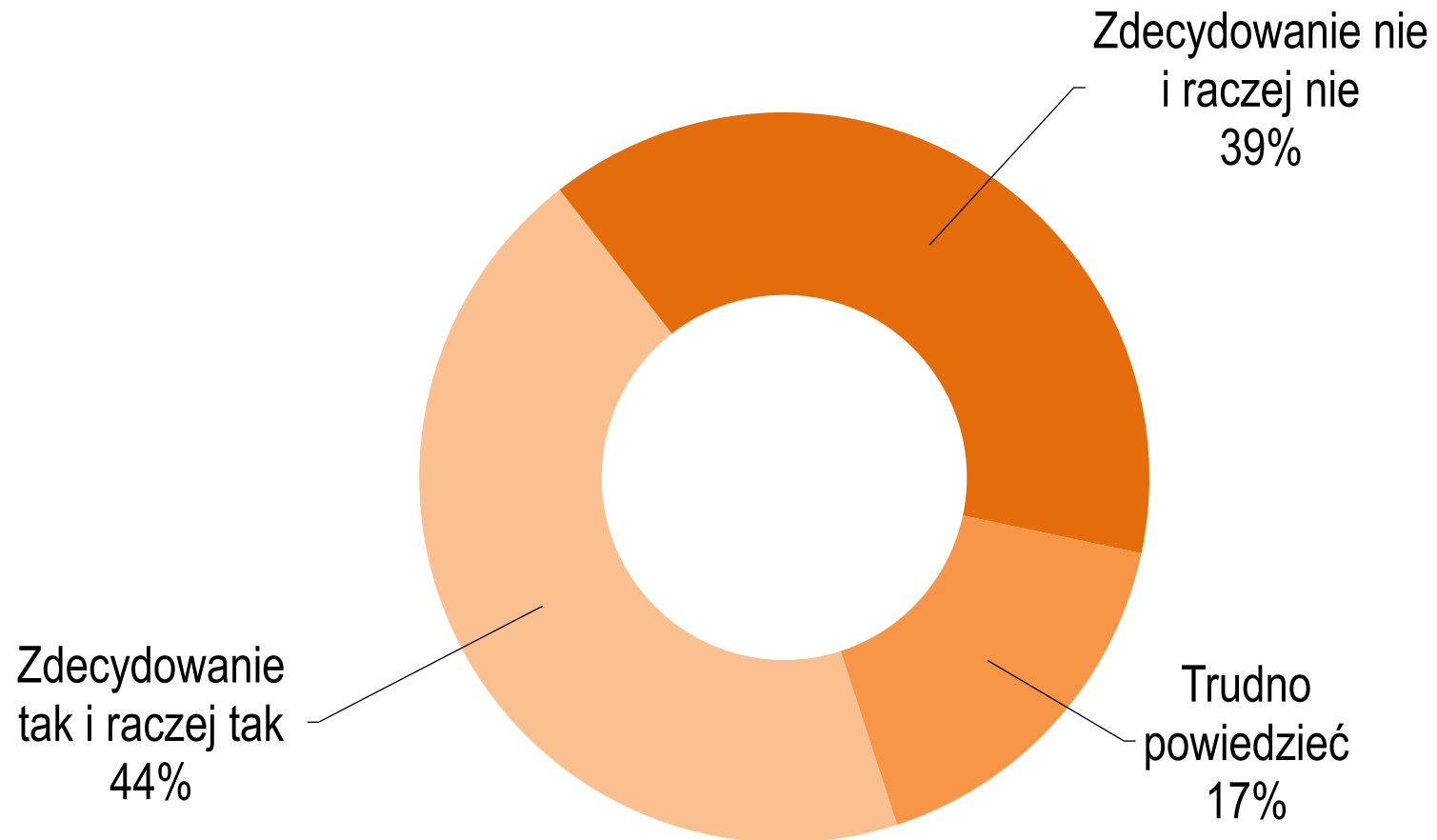
Do powtarzających się wypowiedzi należały także:

- *billboardy i mobilne banery (5 odp.);*
- *spoty promocyjne (4 odp.);*
- *obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego (2 odp.);*
- *reklamy na autobusach (2 odp.);*
- *reklamy na samochodach służbowych (2 odp.);*
- *funpage (2 odp.);*
- *konkursy plastyczne (2 odp.);*
- *informatory i przewodniki (2 odp.).*

Wśród pojedynczych odpowiedzi pojawiły się: **a)** *współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami*, **b)** *udostępnianie informacji w OPS-ach*, **c)** *przystąpienie do projektów EU*, **d)** *organizacja dni otwartych ORPZ*, **e)** *dyżury telefoniczne oraz organizacja szkoleń.*

Promocja rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem efektywne?”, N=36.

Dzieci przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej

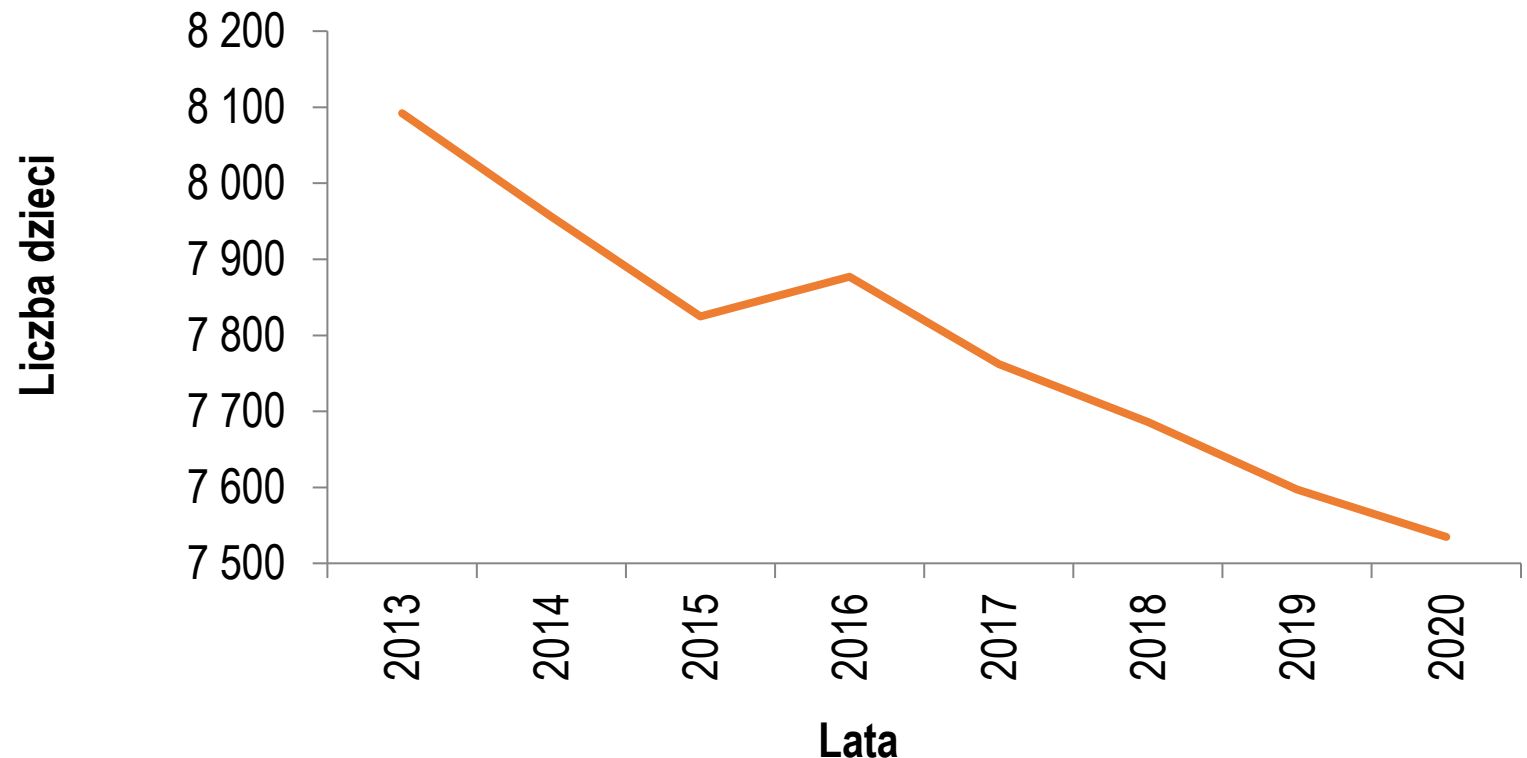
Niniejsza część prezentacji poświęcona została dzieciom przebywającym w rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności:

- zmianie ich liczby i udziału w latach 2013-2020;
- sytuacjom przechodzenia z pieczy rodzinnej do instytucjonalnej;
- sytuacji prawnej dzieci;
- dzieciom ze specjalnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami;
- dostępie do specjalistycznego wsparcia;
- usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

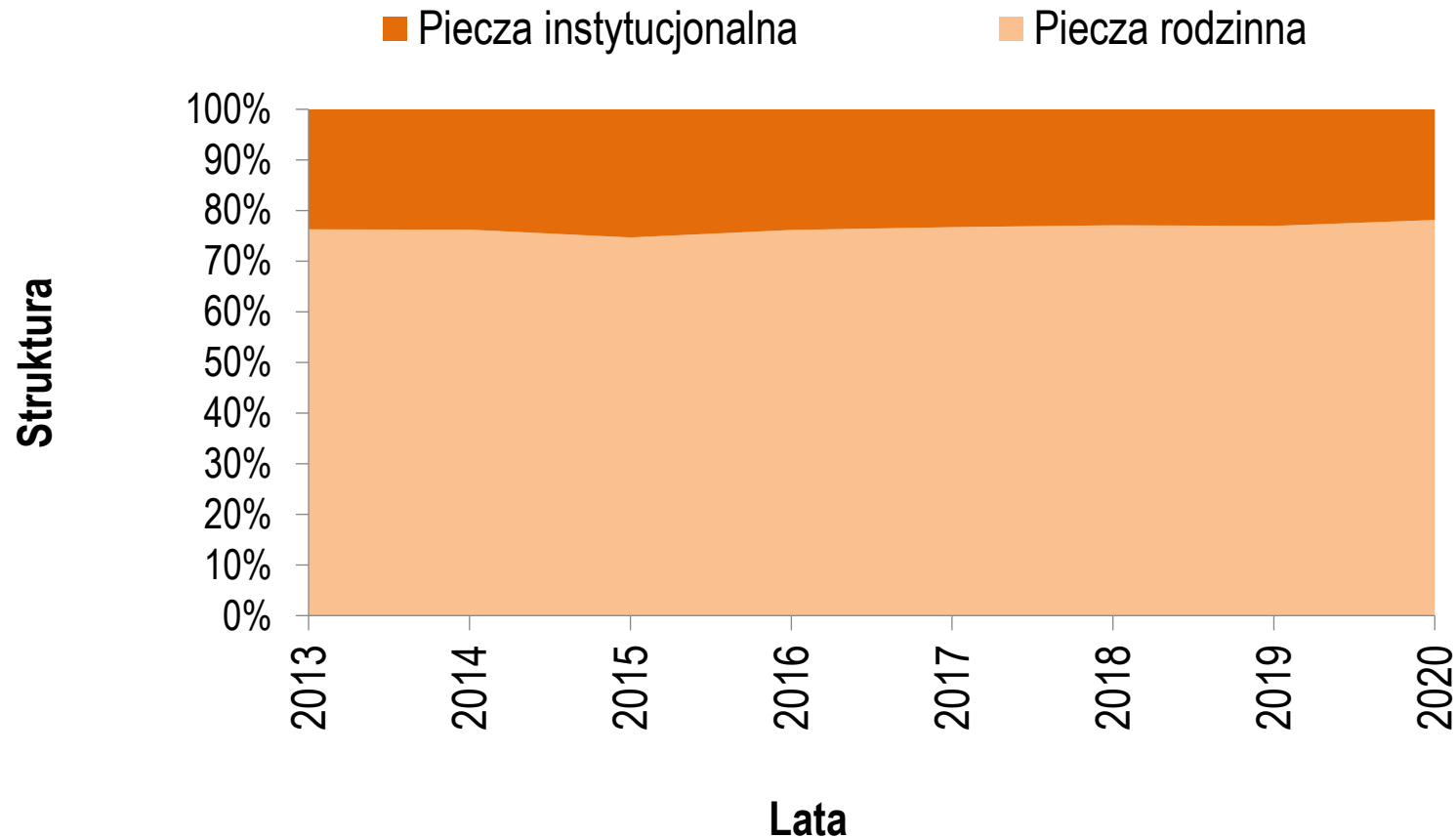
W latach 2013-2020 w województwie śląskim mieliśmy do czynienia ze znacznym spadkiem liczby dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (przy utrzymującym się na podobnym poziomie udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym). Zwiększył się także ich udział w stosunku do dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej.

Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Struktura dzieci przebywających w pieczy zastępczej wg rodzaju pieczy, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

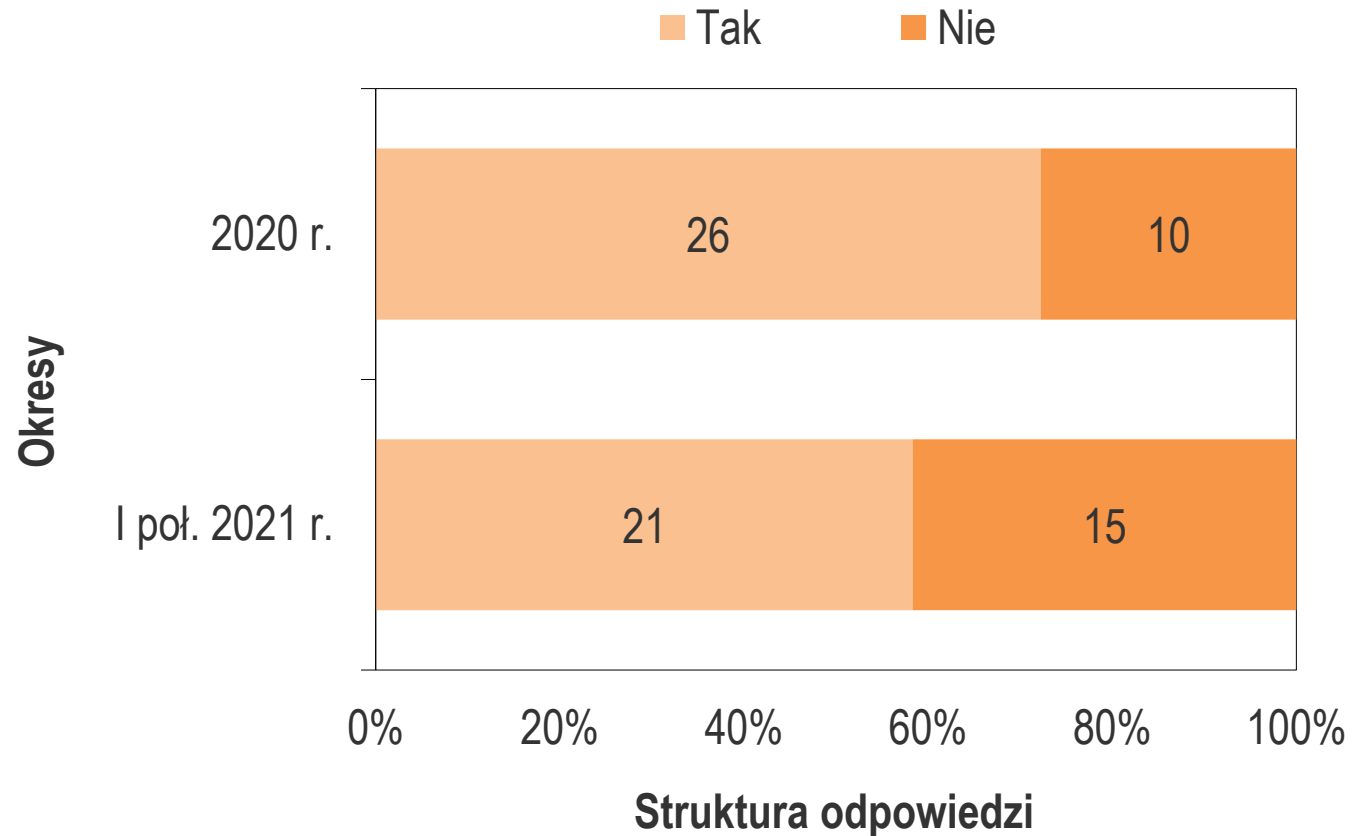

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania WRiSPZ-P za II poł. roku z lat 2013-2020 r.

- W I połowie 2021 r. w województwie śląskim przejście co najmniej jednego z dzieci z pieczy rodzinnej do instytucjonalnej zadeklarowało 21 na 36 powiatów.
- Do różnego rodzaju instytucji opieki całodobowej skierowano w tym czasie 42 dzieci w wieku do 18 r.ż.
- Zdecydowana większość z nich trafiła do placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- Powodem przeniesienia były najczęściej trudności opiekuńczo-wychowawcze.

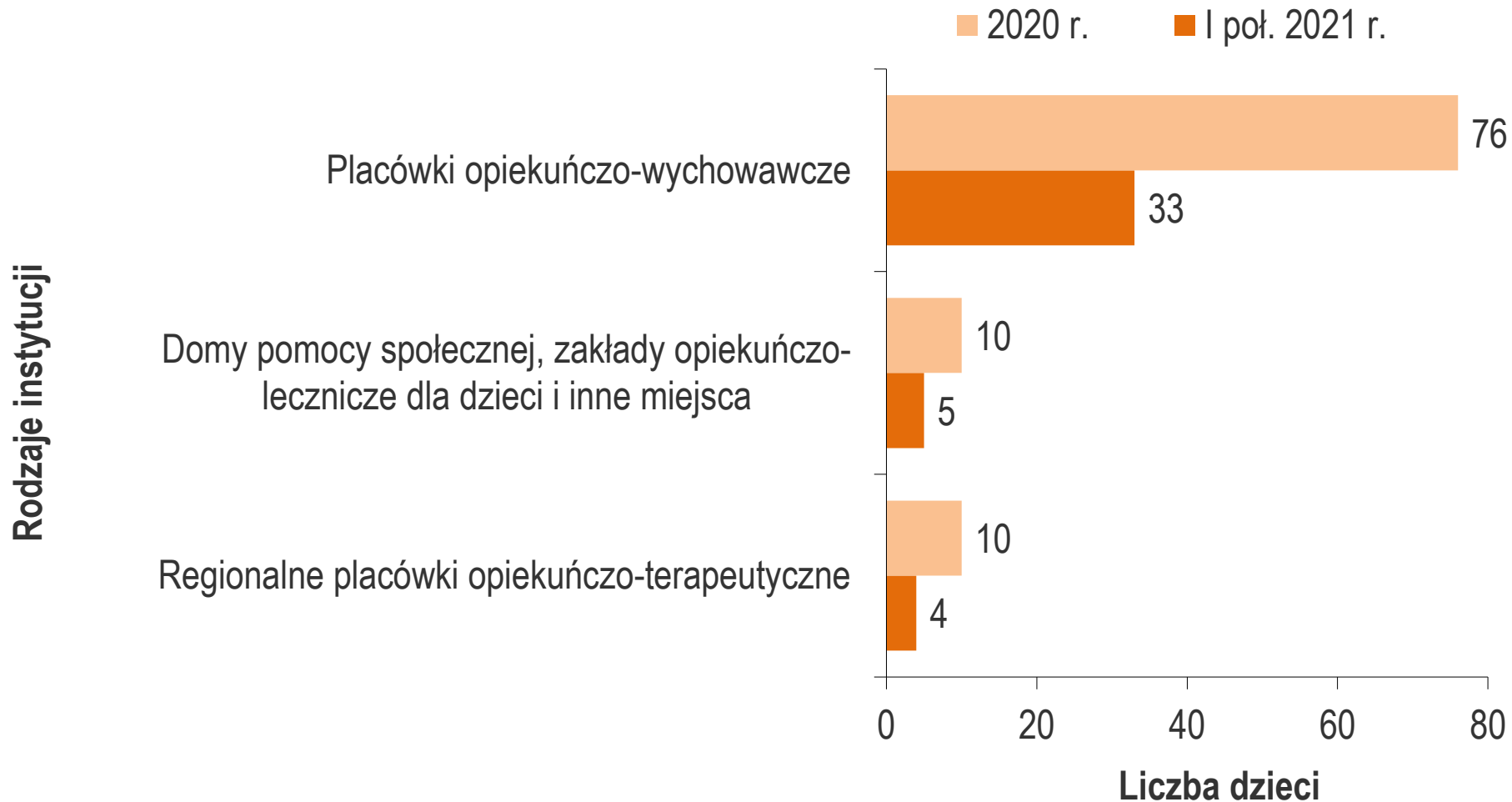
Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Czy w 2020 r. / I poł. 2021 r. któreś z dzieci przebywających w rodzinach zastępczych / RDD zostało skierowane do pieczy instytucjonalnej?”, N=36.

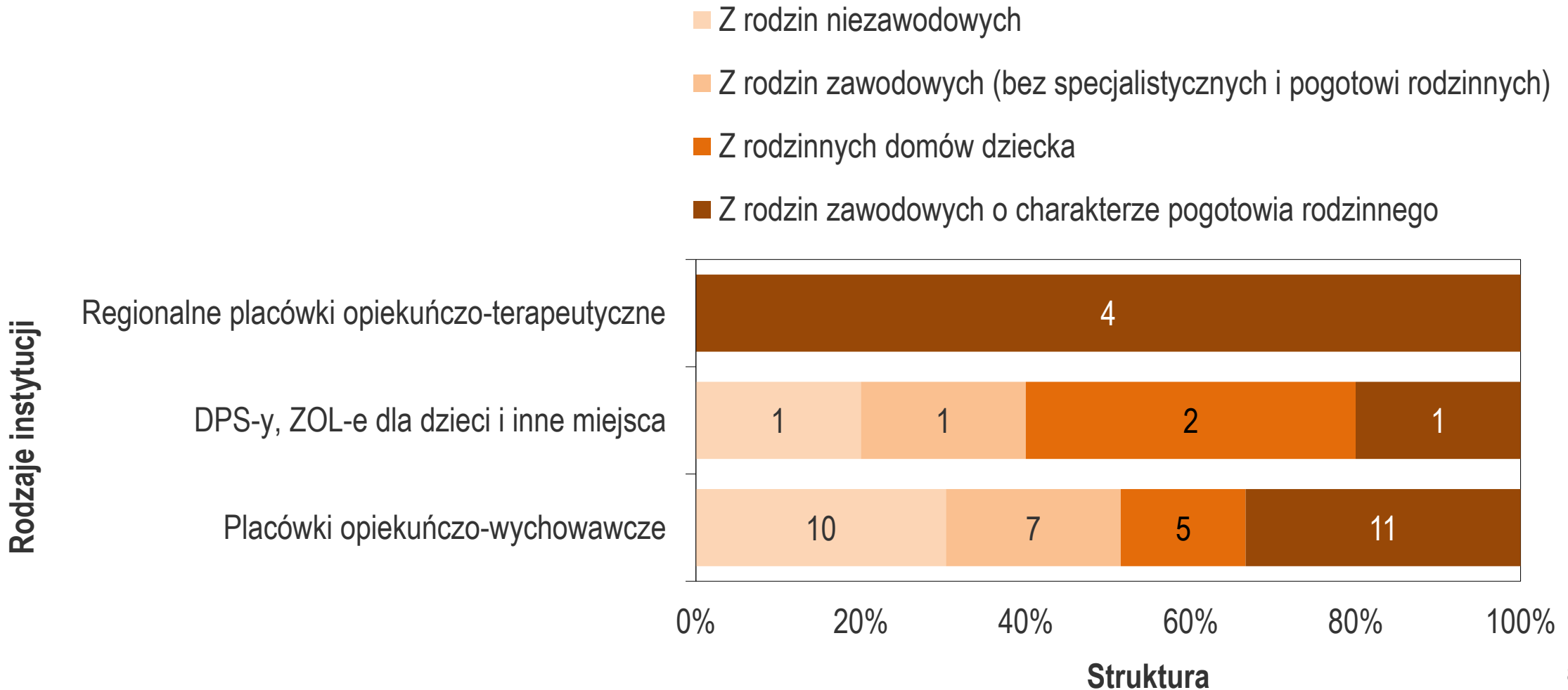
Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba dzieci do 18 r.ż., które w 2020 r. oraz w I poł. 2021 r. opuściły rodzinną pieczę zastępczą wg rodzajów instytucji, do których zostały skierowane.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Struktura dzieci do 18 r.ż., które w I poł. 2021 r. opuściły rodzinną pieczę zastępczą wg rodzajów instytucji, do których zostały skierowane.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

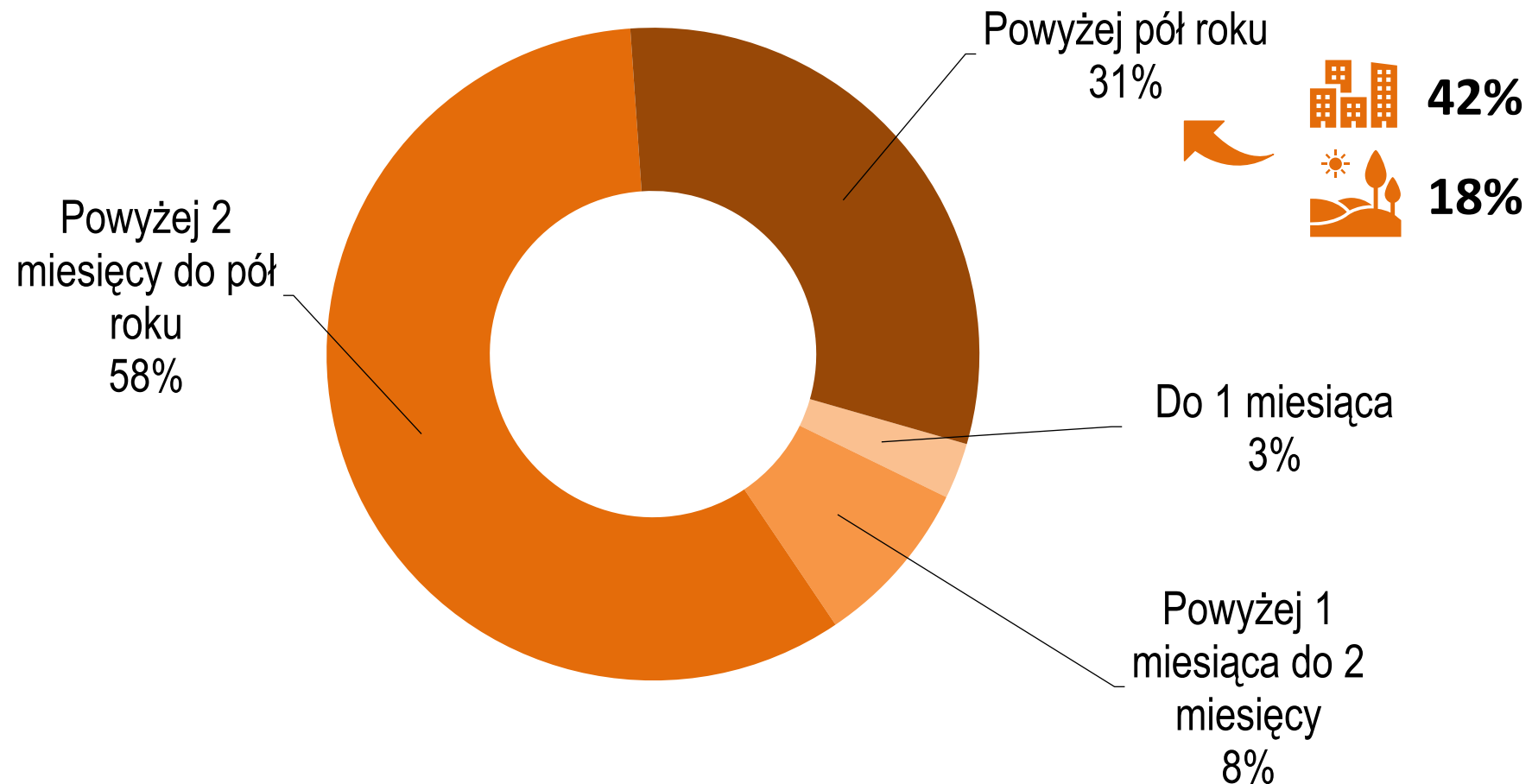
Przyczyny skierowania dzieci z rodzin zastępczych / RDD do pieczy instytucjonalnej w I półroczu 2021 roku, n=43, N=21.

Uwaga: W przypadku zaistnienia wielu przyczyn należało podać tylko jedną główną, co oznacza, że dane dziecko mogło być liczone tylko raz.

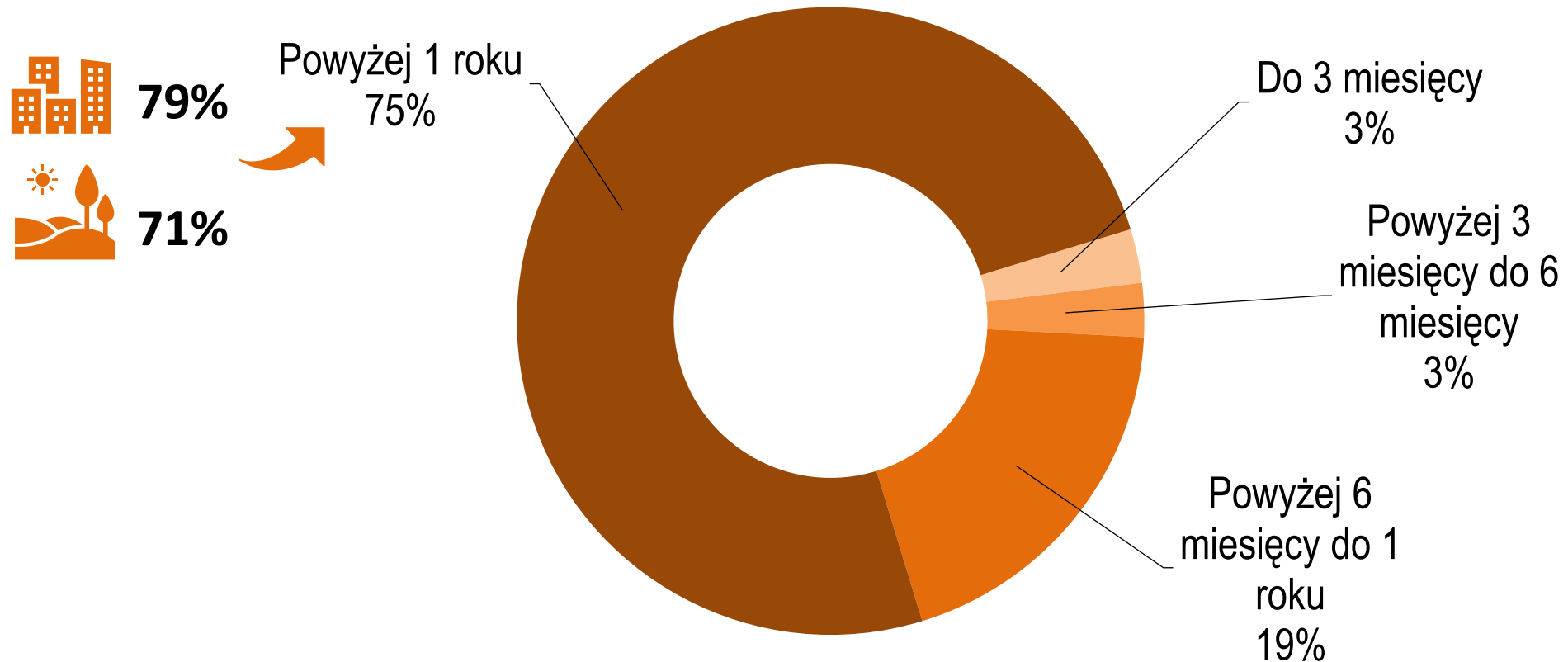
- Uregulowanie sytuacji prawnej dziecka ma kluczowe znaczenie dla jego przyszłości. Dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, które z różnych względów nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, mają szansę znalezienia nowego domu w rodzinach przysposabiających.
- Według badanych powiatów czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej trwa najczęściej od 2 do 6 miesięcy.
- Przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd trwa najczęściej ponad rok.
- Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywających w rodzinach zastępczych i RDD w województwie śląskim w I półroczu 2021 wynosiła **1 361**.

Odpowiedzi na pytanie: „Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej?”, N=36.

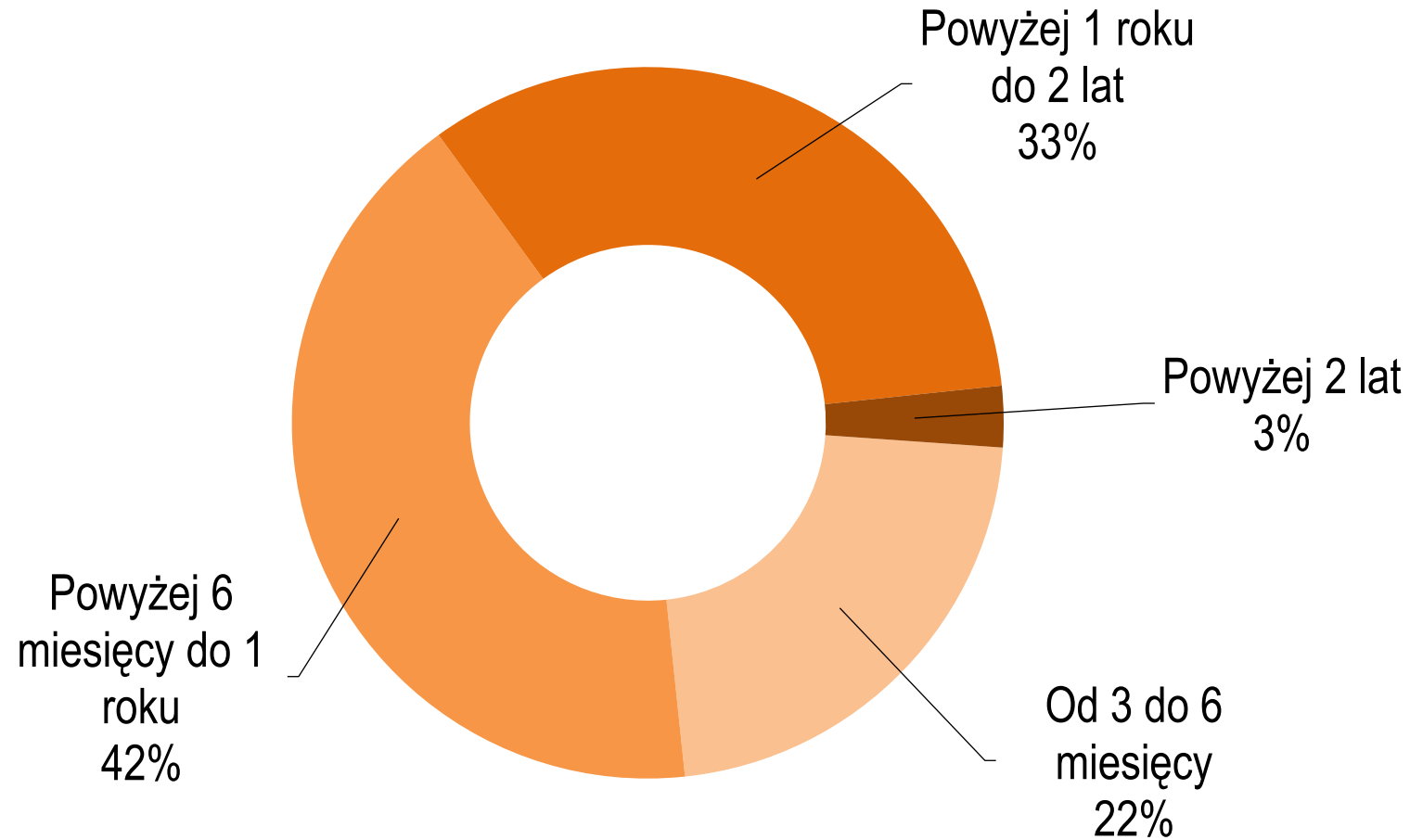

Sytuacja prawna dzieci

Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd?”, N=36.

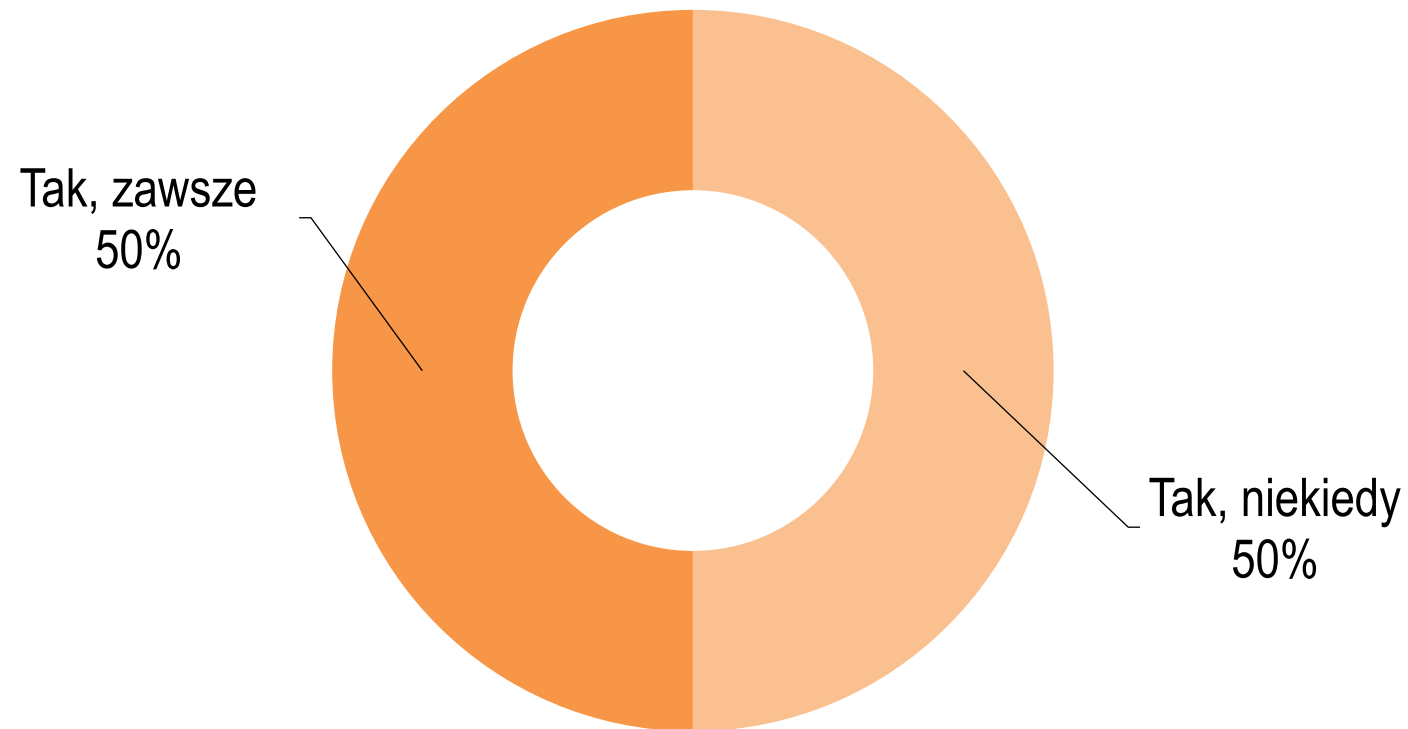

Odpowiedzi na pytanie: „Ile przeciętnie czasu dziecko z terenu Państwa powiatu przebywa na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu?”, N=36.

Sytuacja prawna dzieci

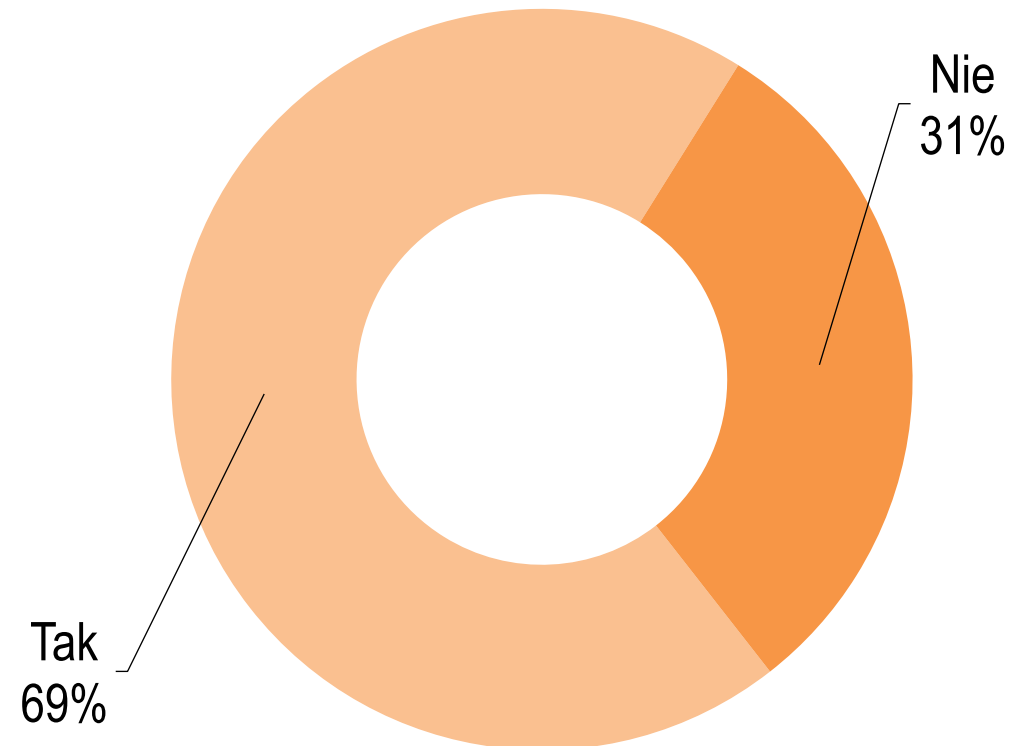
Odpowiedzi na pytanie: „Czy sąd umożliwi rodzinie zastępczej wypowiedzenie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa?”, N=36.

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem zasadne jest, aby dziecko miało swojego prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił jego interesów w sądzie?”, N=36.

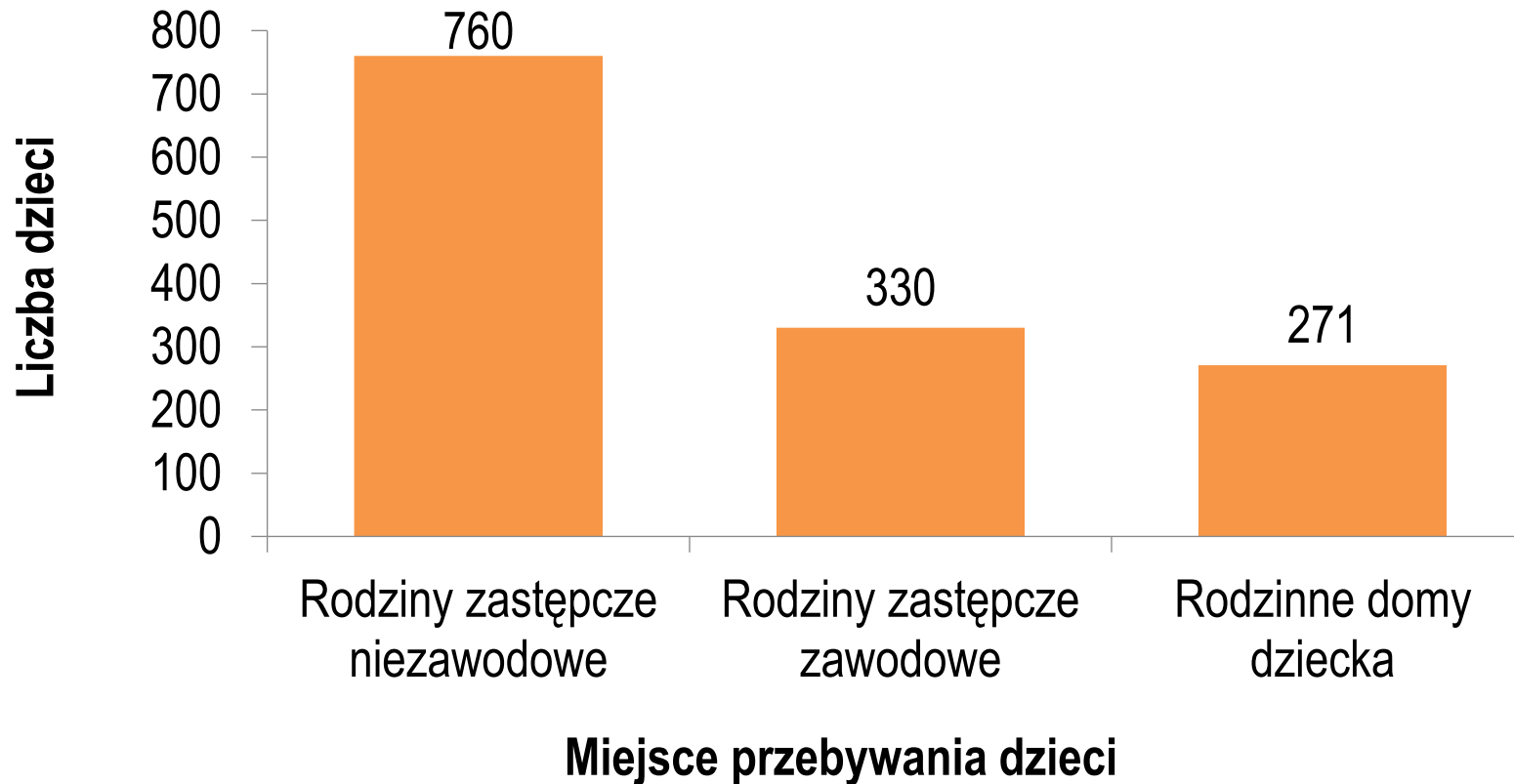
Argumenty podawane przez powiaty:

- **Lepsza ochrona interesu i praw dziecka (12 odp.),**
- **Zapewnienie bezstronności w ocenie sytuacji dziecka (11 odp.),**
- *Przyspieszenie postępowań przed sądami (6 odp.),*
- *ORPZ / rodzina zastępcza często nie jest stronami postępowania (4 odp.).*

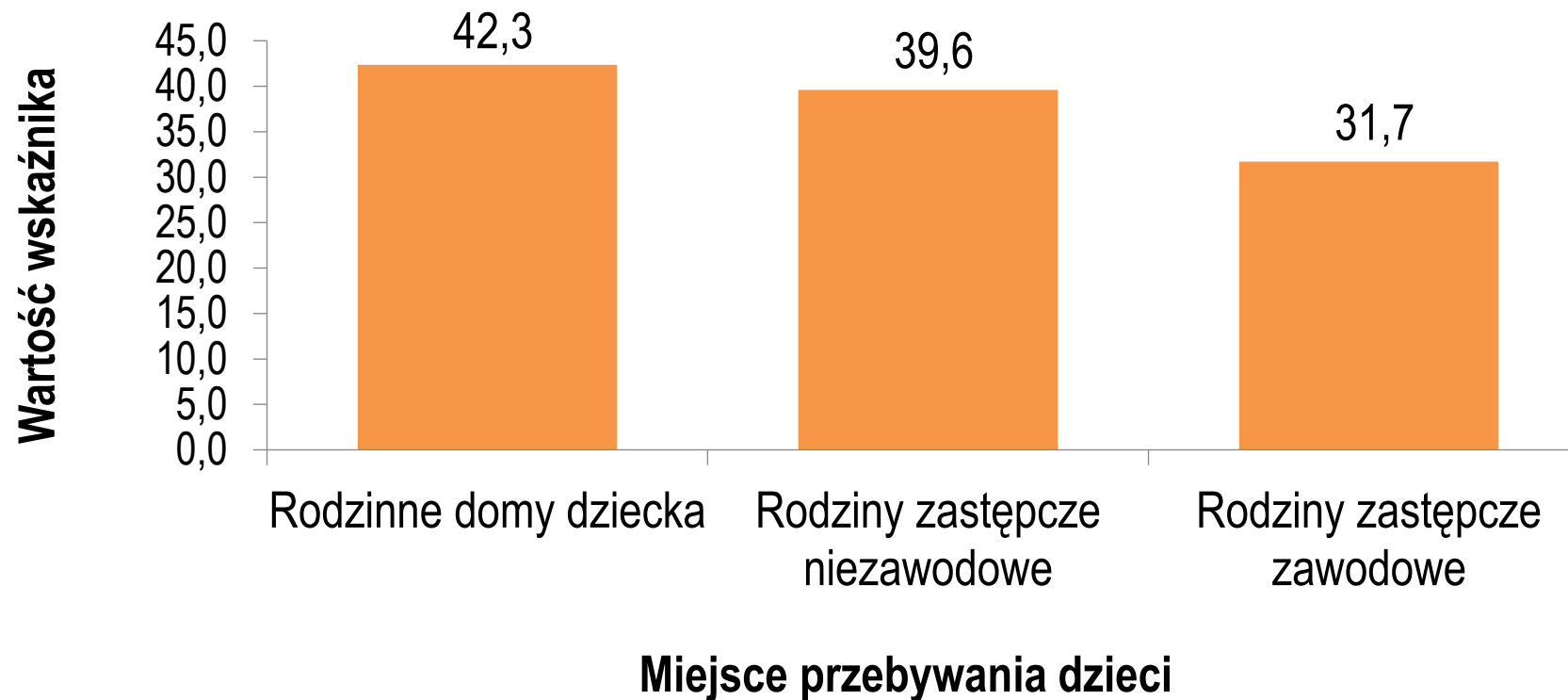

Sytuacja prawna dzieci

Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywających w rodzinach zastępczych i RDD w województwie śląskim w I półroczu 2021.

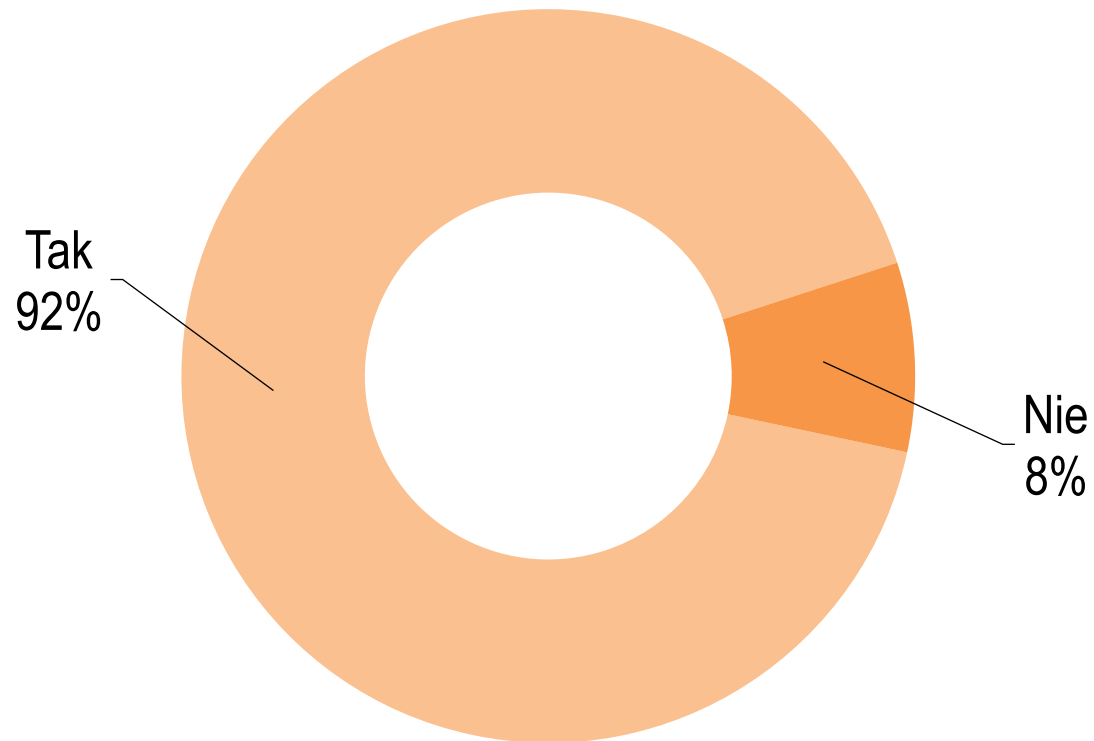

Wskaźnik liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przypadających na 100 dzieci przebywających w danym rodzaju pieczy zastępczej w województwie śląskim w I półroczu 2021 roku.

Źródło: 1) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”, 2) Sprawozdanie WRiSPZ-P za II poł. 2020 r.

Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?”, N=36.

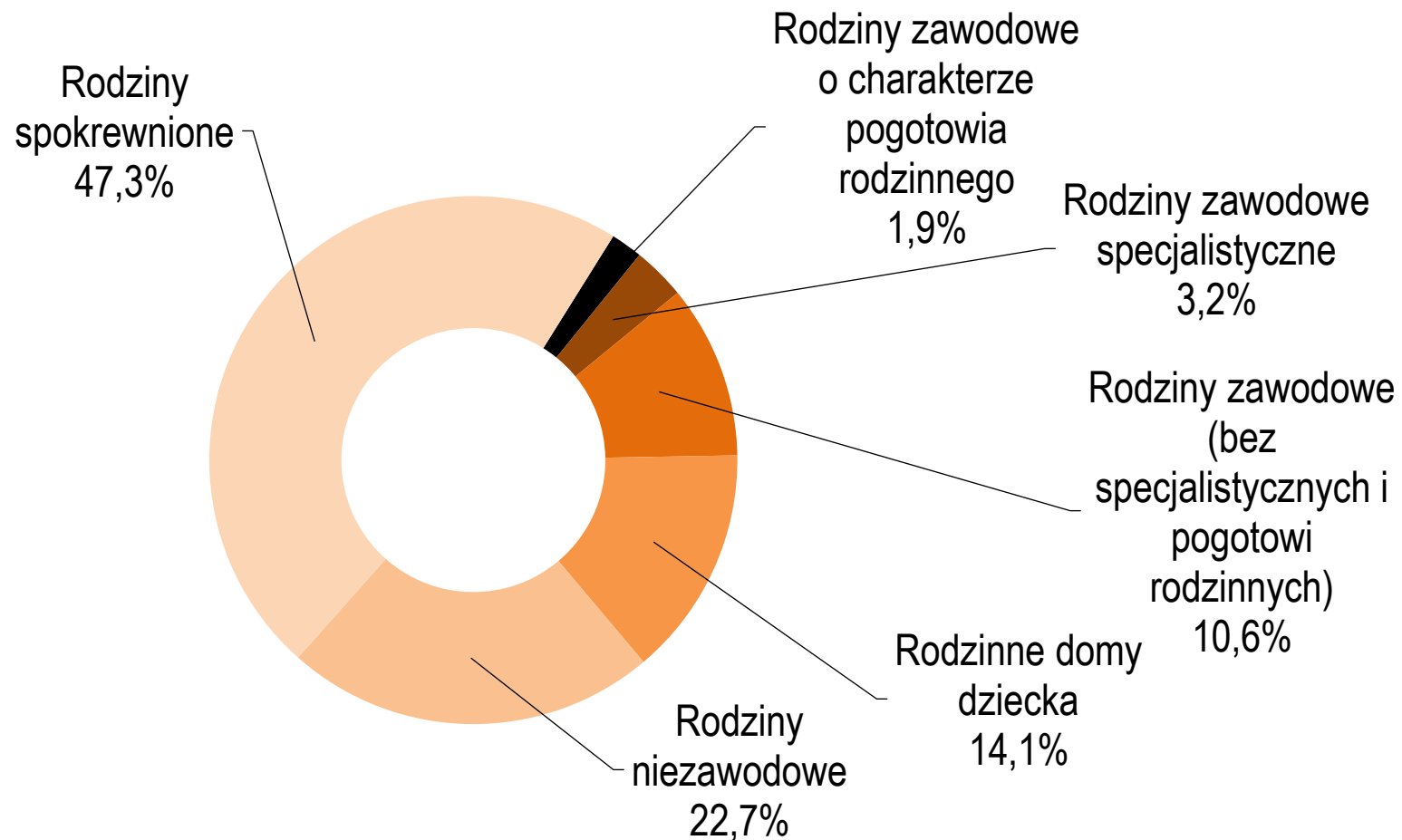
Podawane przez powiaty powody sytuacji, w których rodziny zastępcze chciały zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej:

- ***silne więzi emocjonalne między rodzicami zastępczymi a dziećmi (26 odp.);***
- *zbyt długi czas od momentu zabezpieczenia dziecka do czasu uregulowania jego sytuacji prawnej (8 odp.);*
- *silne więzi rodzinne [pokrewieństwo] (6 odp.);*
- *chęć przysposobienia dziecka przez rodziców zastępczych (4 odp.);*
- *brak zaufania do kandydatów na rodziny adopcyjne (3 odp.);*
- *brak zgody rodzica zastępczego (będącego opiekunem prawnym) na przysposobienie dziecka (2 odp.);*
- *brak kandydatów do przysposobienia dziecka (2 odp.);*
- *zły stan zdrowia dziecka (2 odp.);*
- *względy finansowe związane z pełnieniem funkcji rodziny zastępczej (2 odp.);*
- *brak zgody dziecka na poszukiwanie rodziny adopcyjnej (1 odp.).*

- Wśród dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim na koniec czerwca 2021 r. **771** (co 10 dziecko) posiadało orzeczoną niepełnosprawność.
- 141 dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności przebywając w rodzinach zastępczych w 2020 r., natomiast 101 dzieci w I poł. 2021 r.
- Zdecydowana większość dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością przebywa w rodzinach spokrewnionych i niezawodowych.

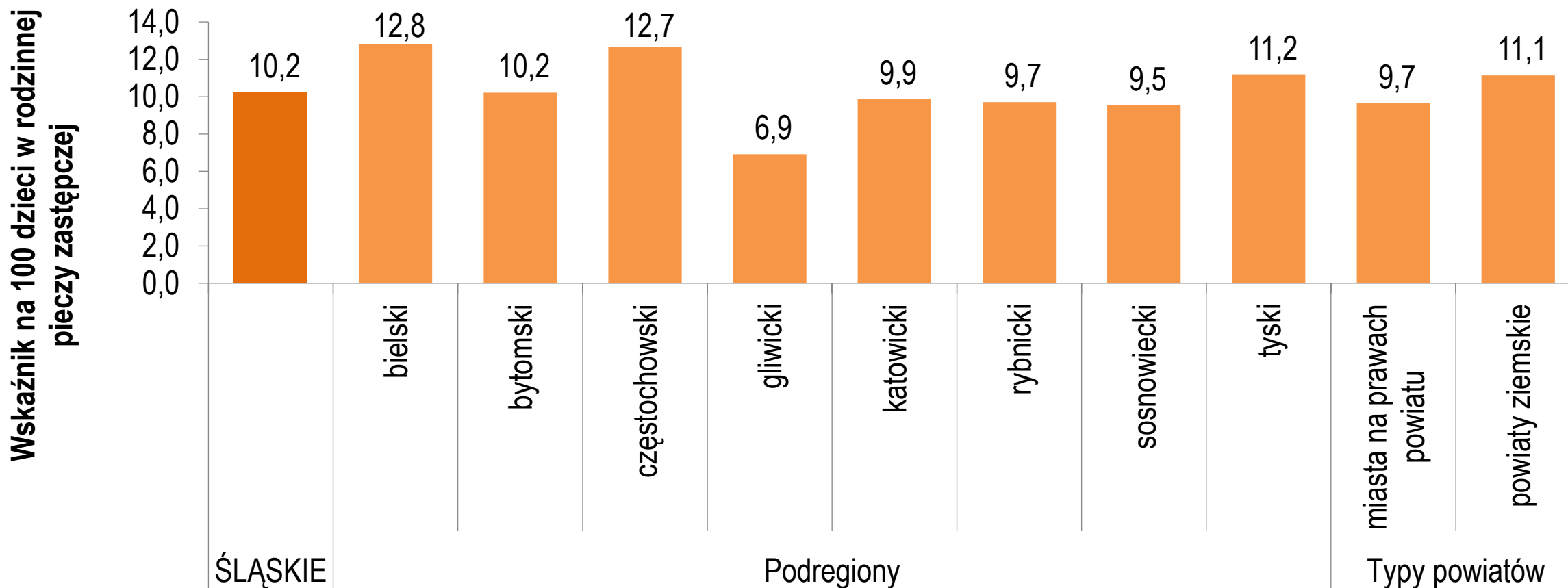
Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

Struktura dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością wg rodzaju form pieczy zastępczej, w której przebywają (stan na 30.06.2021 r.), n=771, N=36.

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

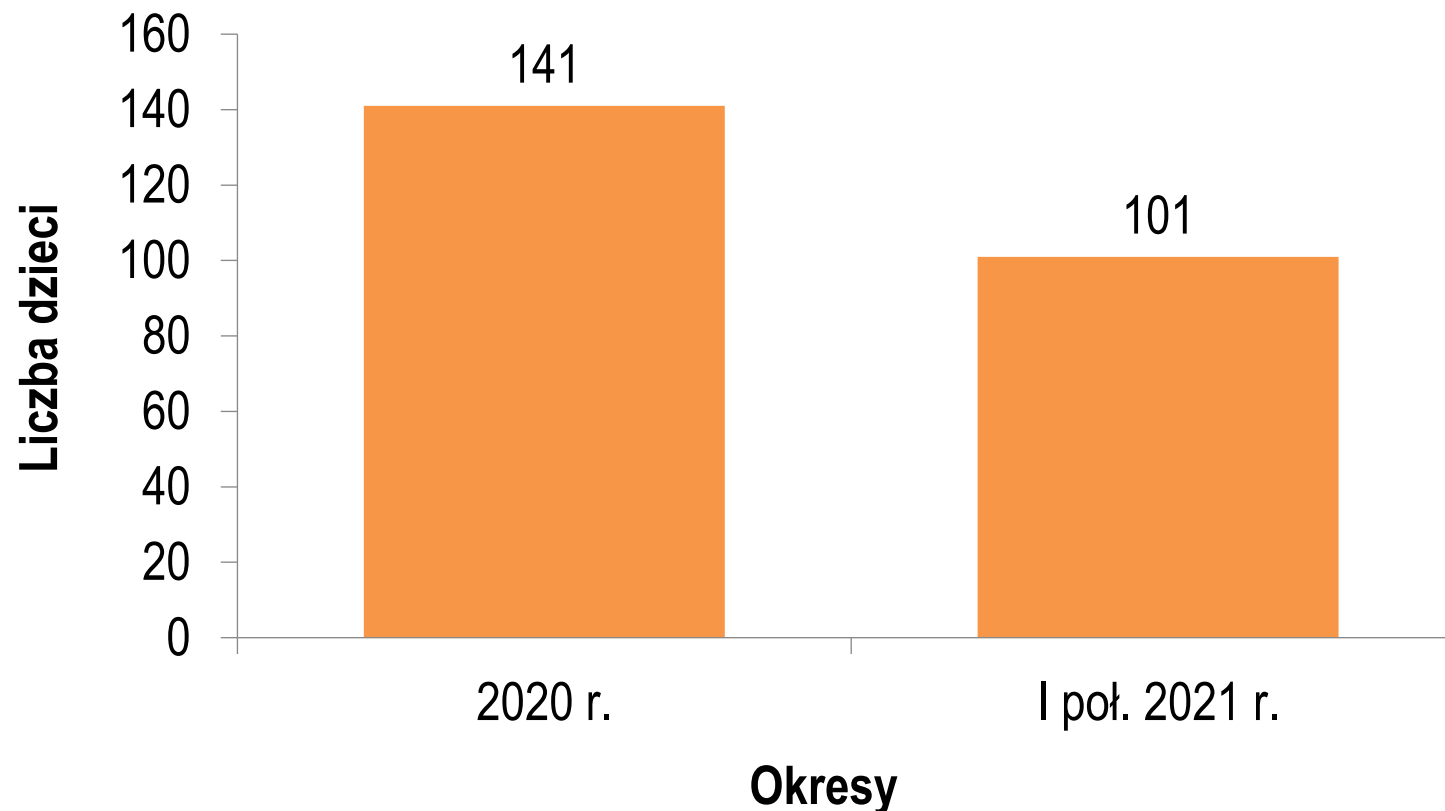
Wskaźnik liczby dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajdujących się pod opieką rodzin zastępczych / RDD na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wg terytoriów (stan na 30.06.2021 r.), N=36.

Źródło: 1) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”, 2) Sprawozdanie WRiSPZ-P za II poł. 2020 r.

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

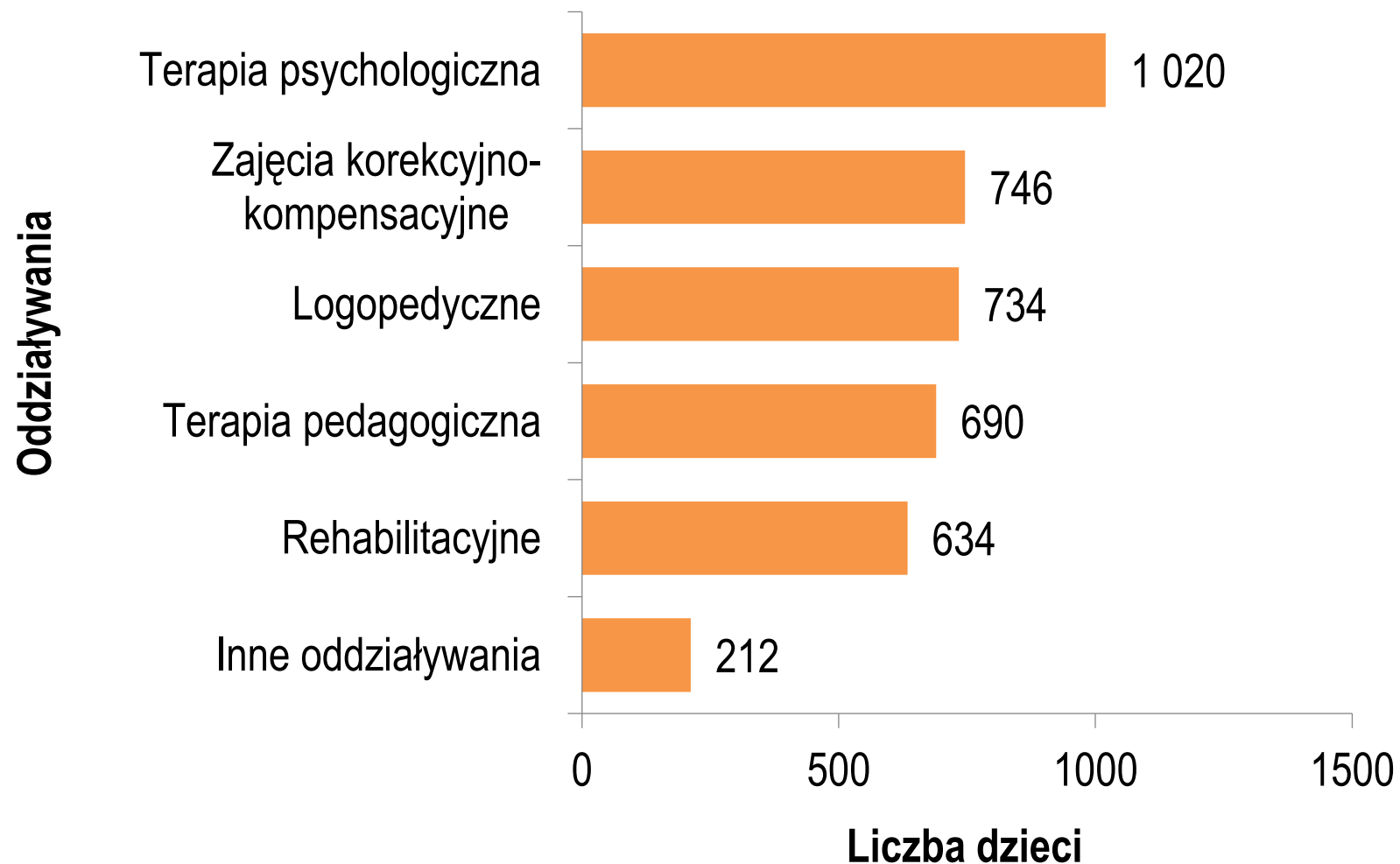
Liczba dzieci, które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności przebywając w rodzinach zastępczych w 2020 r. oraz w I poł. 2021 r.

- Znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD wymaga specjalistycznych oddziaływań, takich jak: zajęcia logopedyczne, rehabilitacyjne, korekcyjno-kompensacyjne czy też terapie psychologiczne i pedagogiczne.
- Zdecydowana większość organizatorów pieczy zastępczej zgłasza trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie.
- Najczęstsze przyczyny trudności z umieszczeniem to brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych oraz brak chętnych rodzin spokrewnionych i niezawodowych.
- Generalnie powiaty nie planują zawiązać zawodowych rodzin zastępczych specjalistycznych przeznaczonych dla dzieci chorych i niepełnosprawnych.

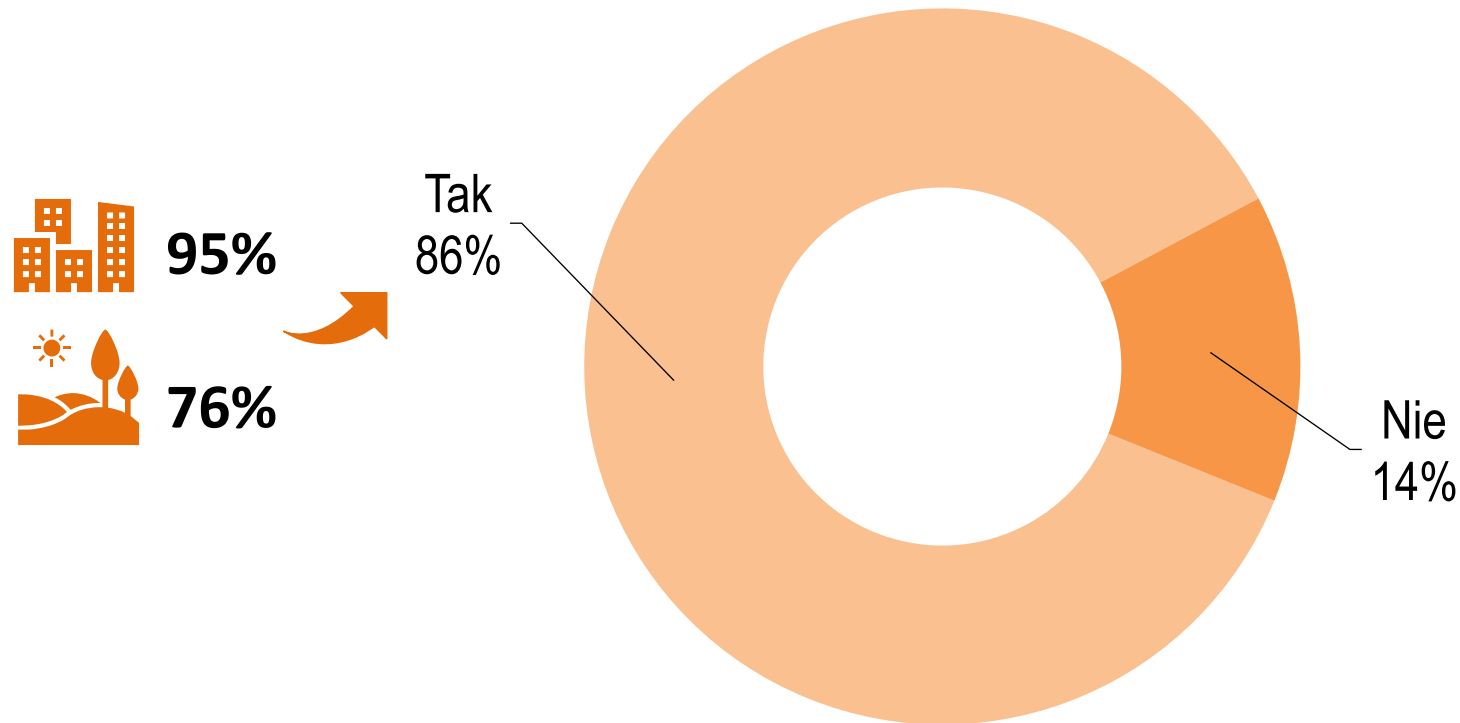
Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD z terenu powiatu w I półroczu 2021 roku wg rodzaju wymaganych oddziaływań.

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator na terenie Państwa powiatu ma trudności z umieszczeniem dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie w rodzinnej pieczy zastępczej?”, N=36.

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

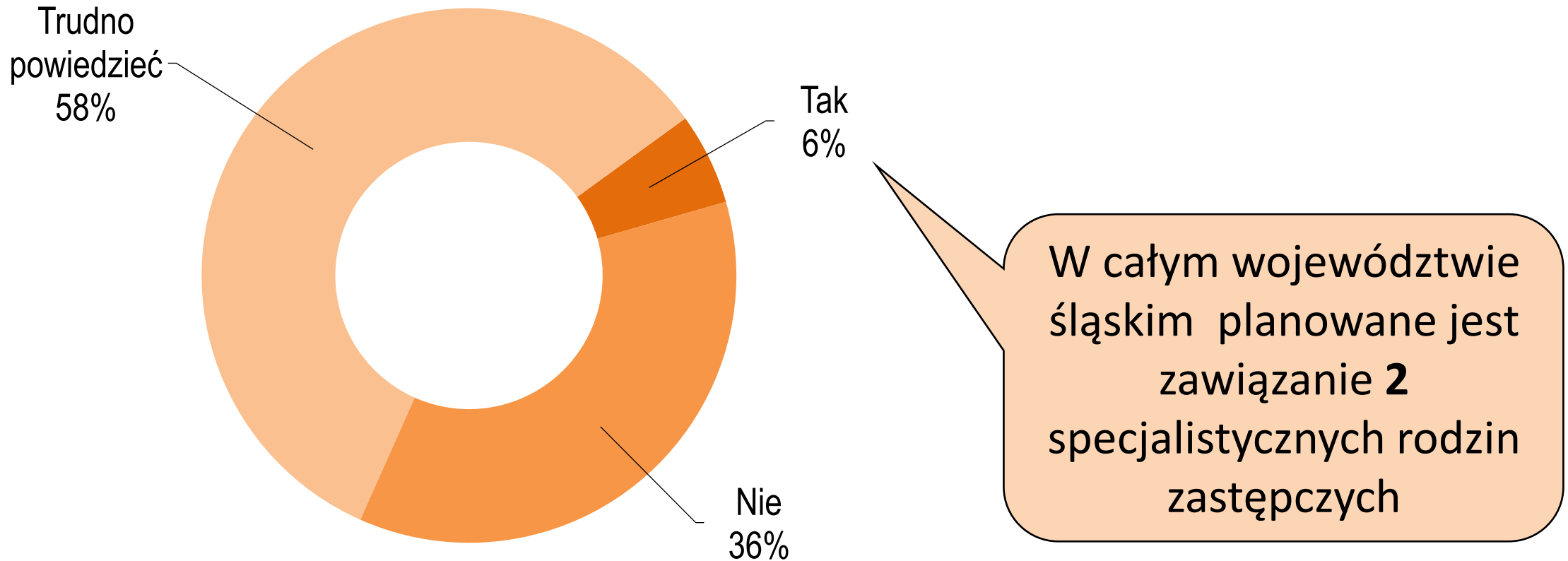
Najczęstsze przyczyny trudności organizatora z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie:

- ***brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych (15 odp.);***
- ***brak chętnych rodzin zastępczych, szczególnie wśród spokrewnionych i niezawodowych (14 odp.);***
- *rodziny boją się, że nie poradzą sobie z problemami tego rodzaju dzieci (3 odp.);*
- *rodziny nie posiadają umiejętności pracy z tego rodzaju dziećmi (2 odp.);*
- *rodziny obawiają się o sytuację pozostałych dzieci (2 odp.).*

Po jednym wskazaniu otrzymały odpowiedzi: **a)** *rodziny obawiają się o dostęp dzieci do leczenia specjalistycznego w ramach NFZ, b)* *rodziny zastępcze są przepełnione, c)* *brak dostępu do diagnostyki, d)* *rodziny obawiają się trudności związanych ze sprawowaniem opieki, e)* *rodziny obawiają się, że otrzymają zbyt małe wsparcie w opiece nad dzieckiem.*

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

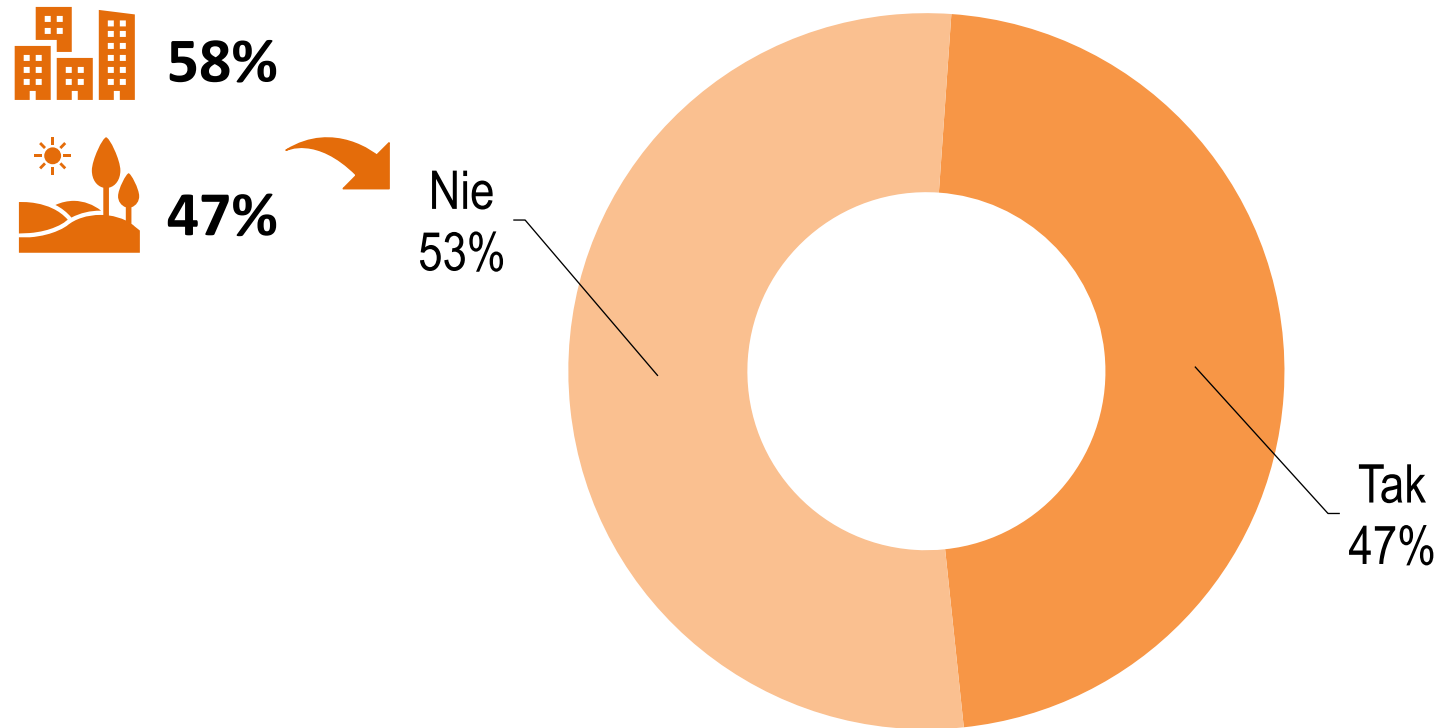
Odpowiedzi na pytanie: „Czy w bieżącym lub 2022 roku planujecie Państwo zawiązać zawodowe rodziny zastępcze specjalistyczne przeznaczone dla dzieci chorych i niepełnosprawnych?”, N=36.

- Nieco ponad połowa organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD stały dostęp do pedagoga.
- Pedagogów, którzy prowadzą zajęcia dla rodzin zastępczych zatrudnia 4 na 10 ORPZ, przy czym jest to najczęściej 1 osoba, która pracuje z danym dzieckiem od 1 do 10 godzin miesięcznie.
- Stały dostęp do psychologa zapewnia 9 na 10 organizatorów.
- 3/4 organizatorów zatrudnia psychologów, przy czym ponad 1/4 więcej niż jednego. Znacznie częściej niż w przypadku pedagogów wybierano miesięczny czas pracy z danym dzieckiem wynoszący 11-20 oraz ponad 20 godzin.

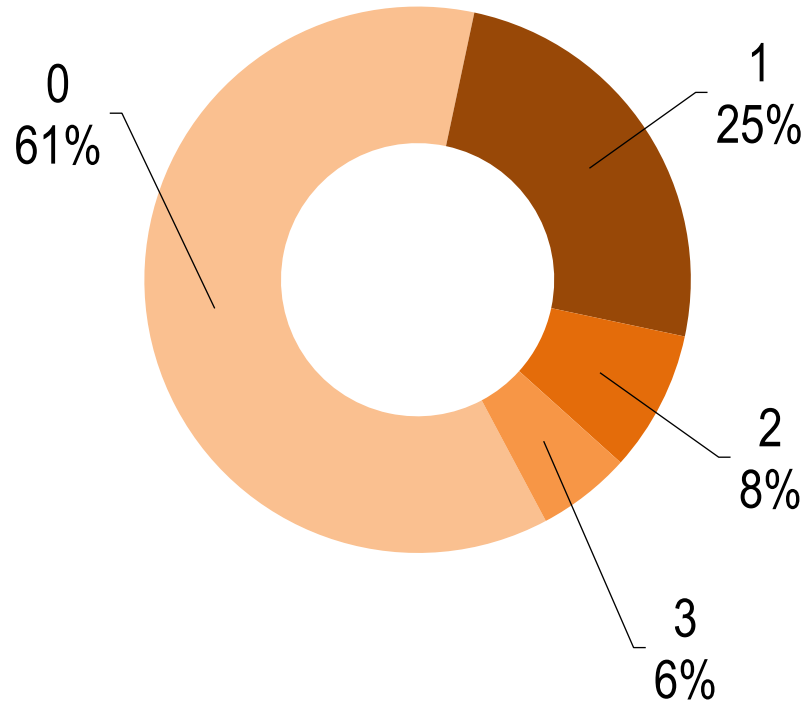
Dostęp do specjalistów

Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do pedagoga?”, N=36.

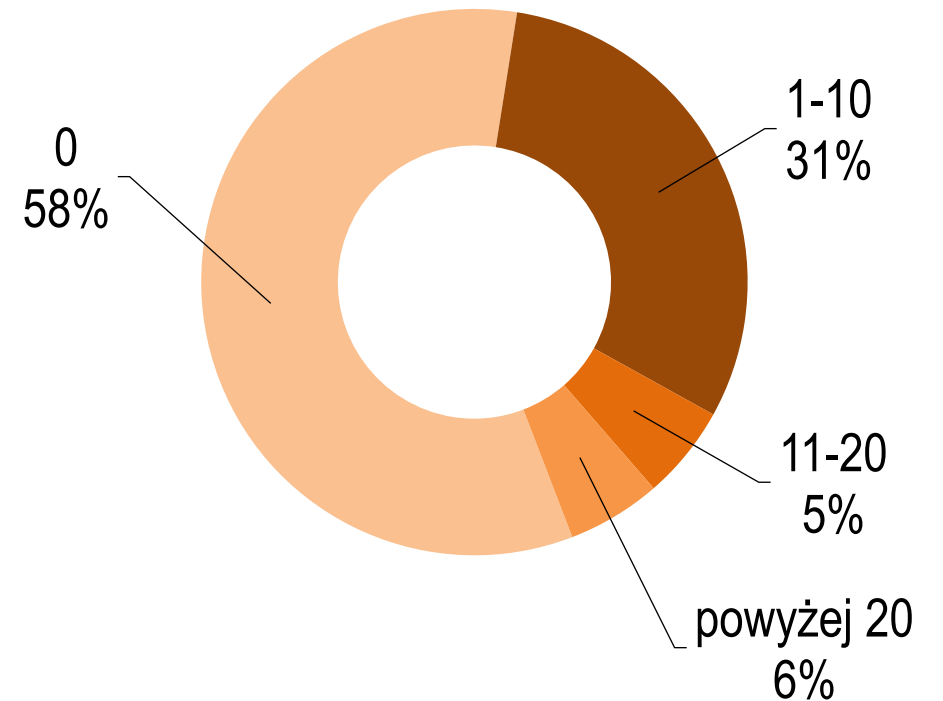

Dostęp do specjalistów

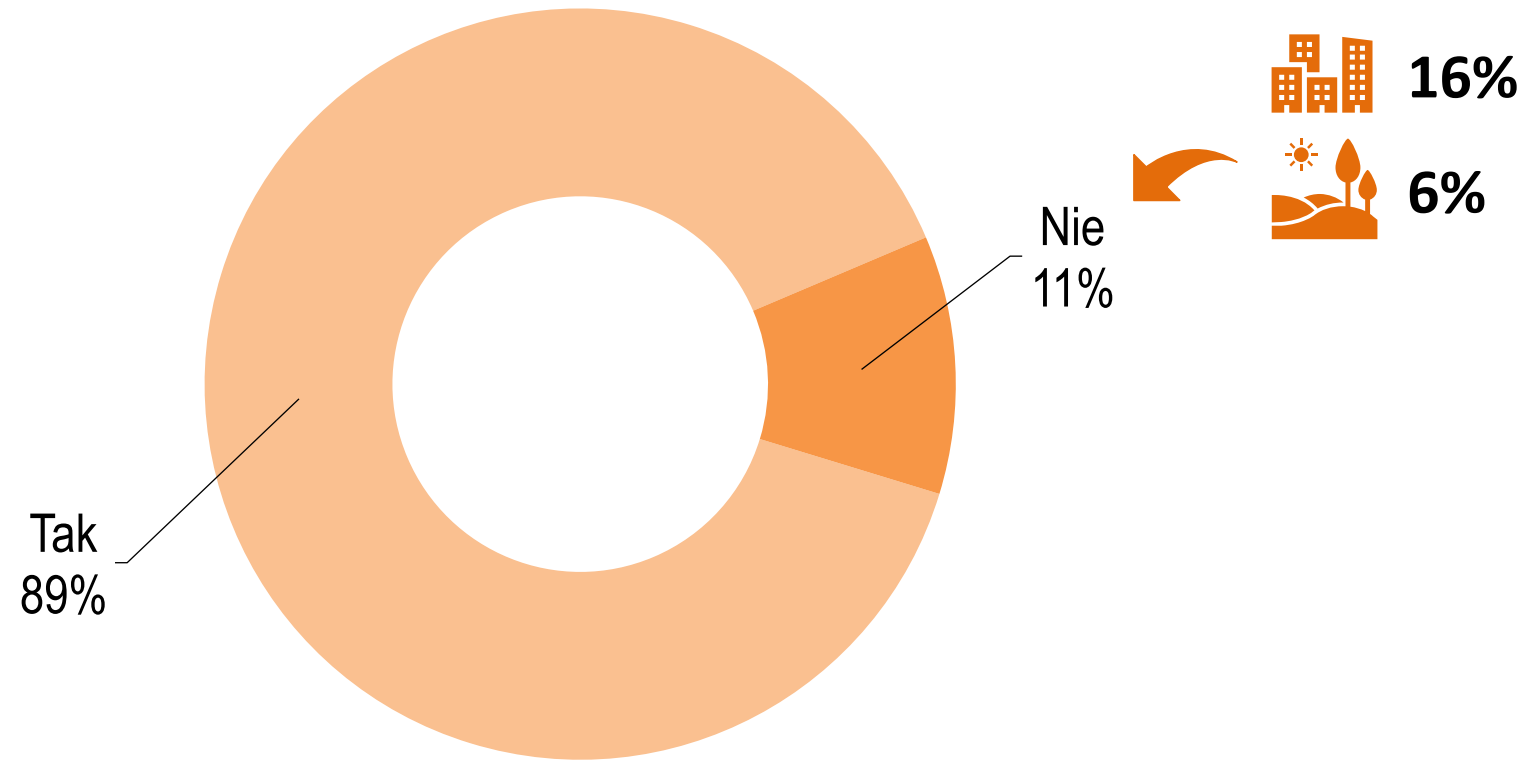
Odpowiedzi na pytanie: „Ilu pedagogów zatrudnia organizator, którzy prowadzą zajęcia dla rodzin zastępczych / RDD?“, N=36.

Odpowiedzi na pytanie: „Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem pedagog [zatrudniony przez organizatora]?“, N=36.

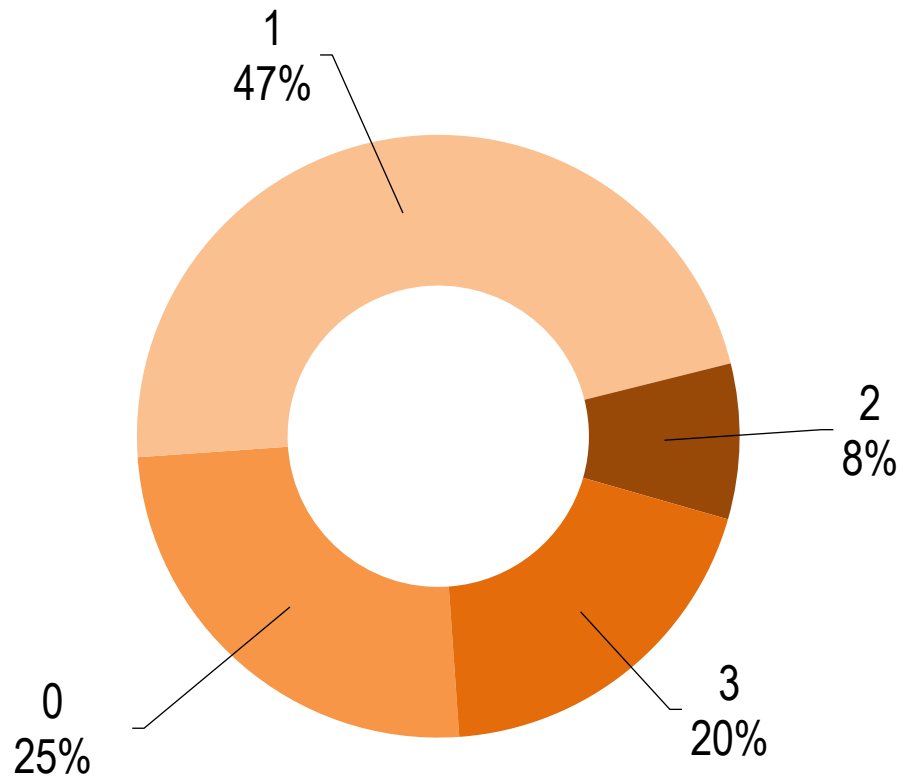

Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych/ RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do psychologa?”, N=36.

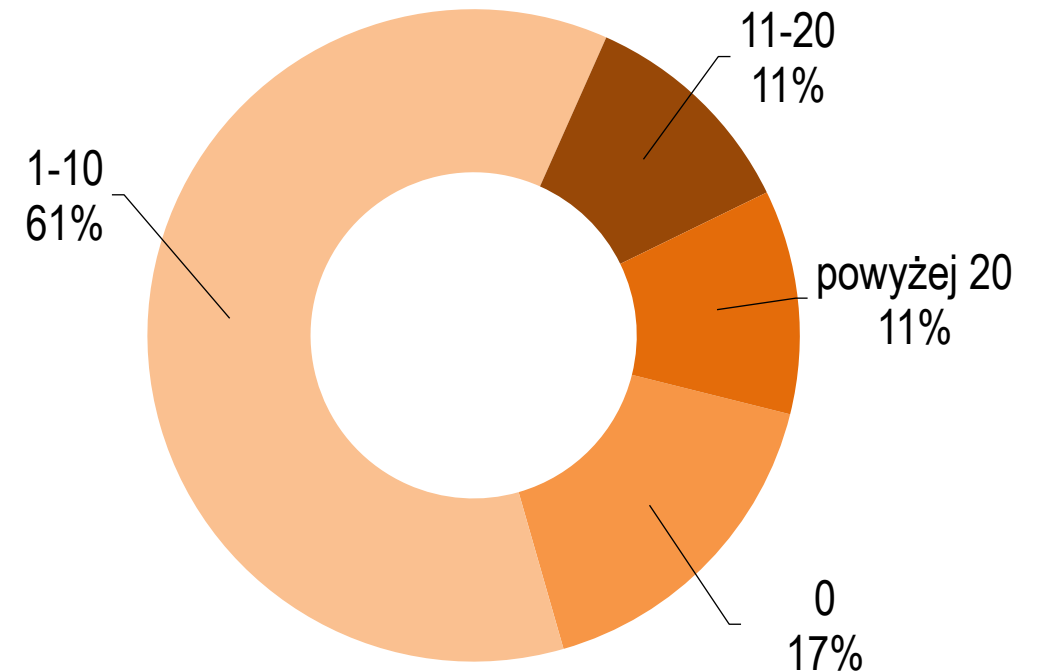

Dostęp do specjalistów

Odpowiedzi na pytanie: „Ilu psychologów zatrudnia organizator, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych?”, N=36.

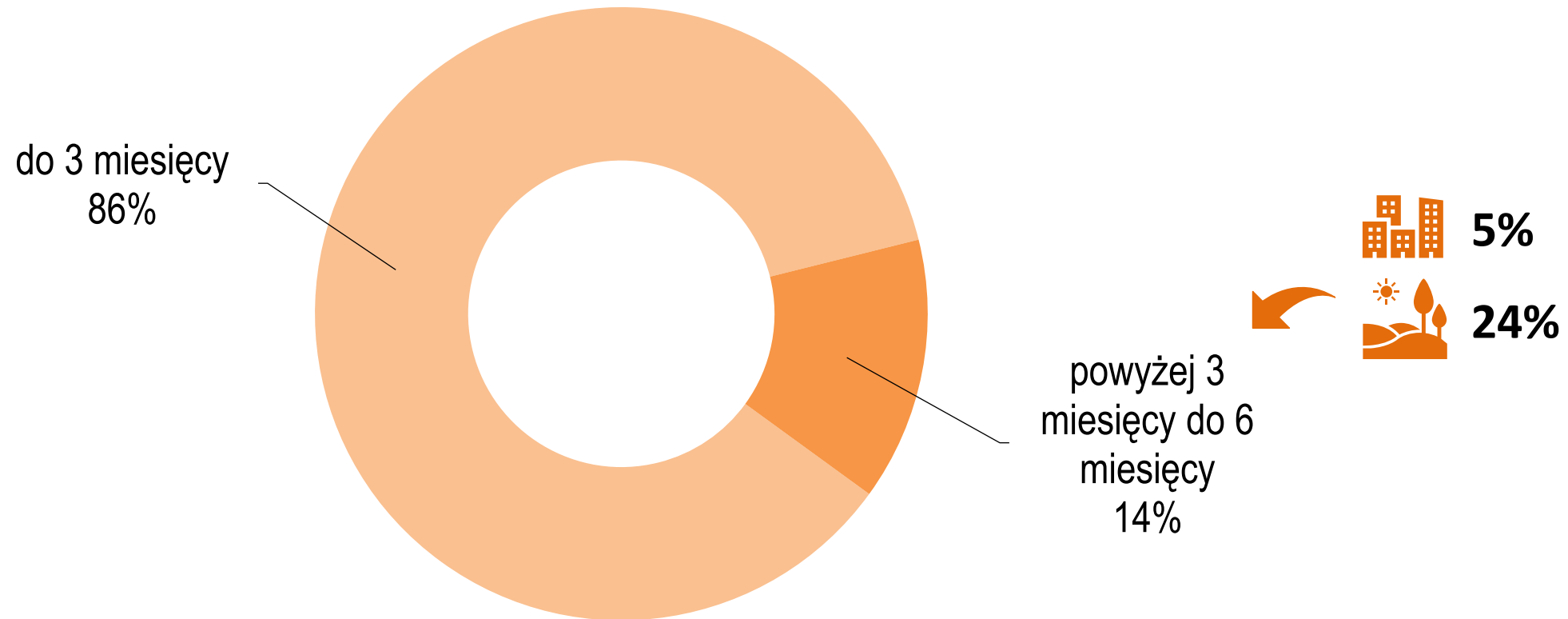

Odpowiedzi na pytanie: „Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem psycholog? [zatrudniony przez organizatora]”, N=36.

Dostęp do specjalistów

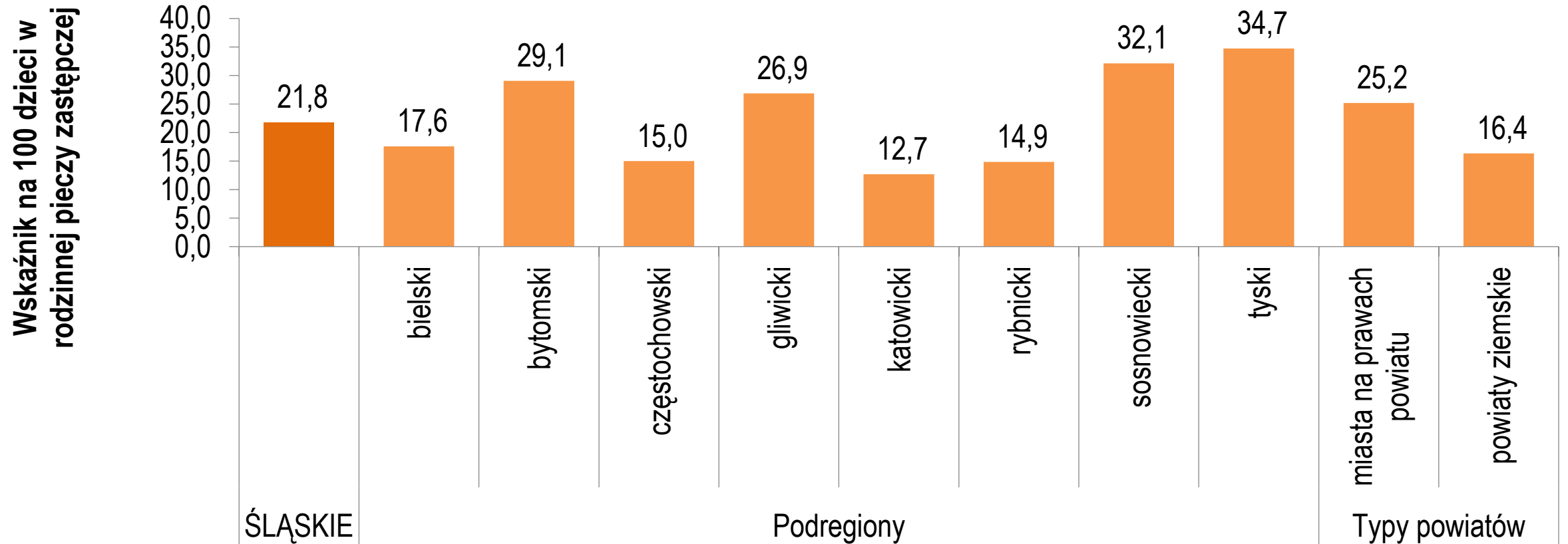
Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na badania w poradni psychologiczno-pedagogicznej na terenie Państwa powiatu?”, N=36.

- Co piąte dziecko pozostające pod opieką rodzin zastępczych i RDD wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na swój stan zdrowia.
- Co piąta rodzina zastępcza jest w stanie zdiagnozować pod względem medycznym przyjęte dzieci w ciągu 3 miesięcy.
- Nieco ponad połowa powiatów potwierdziła, że rodziny zastępcze / RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa.
- Wśród specjalistów, których najbardziej brakuje najczęściej wskazywano psychiatrów i neurologów.
- Wszystkie powiaty potwierdziły, że rodziny zastępcze / RDD z ich terenu korzystają z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów.

Dostęp do specjalistów

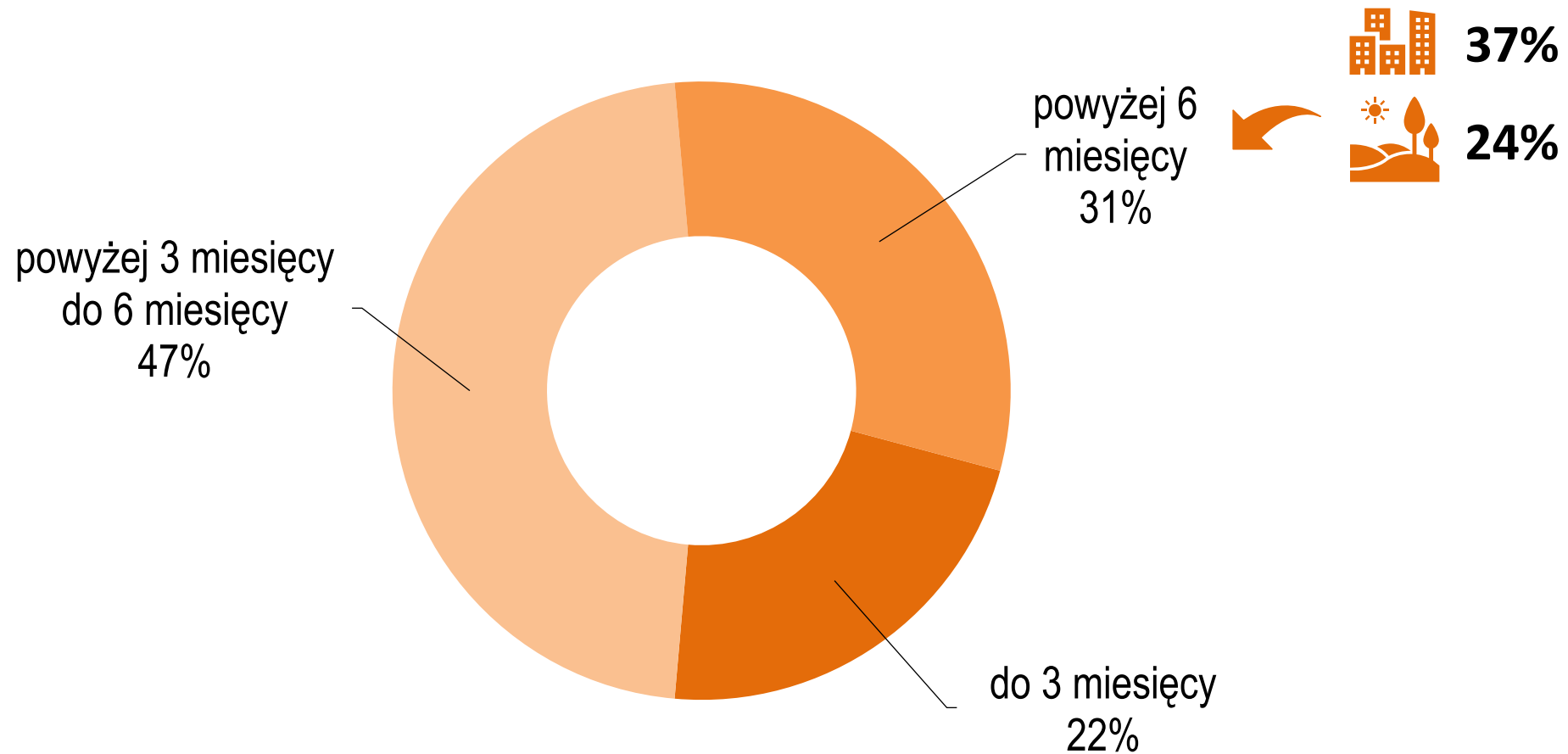
Liczba dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych i RDD, które wymagają specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na stan zdrowia w przeliczeniu na 100 dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg terytoriów.

Źródło: 1) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”, 2) Sprawozdanie WRiSPZ-P za II poł. 2020 r.

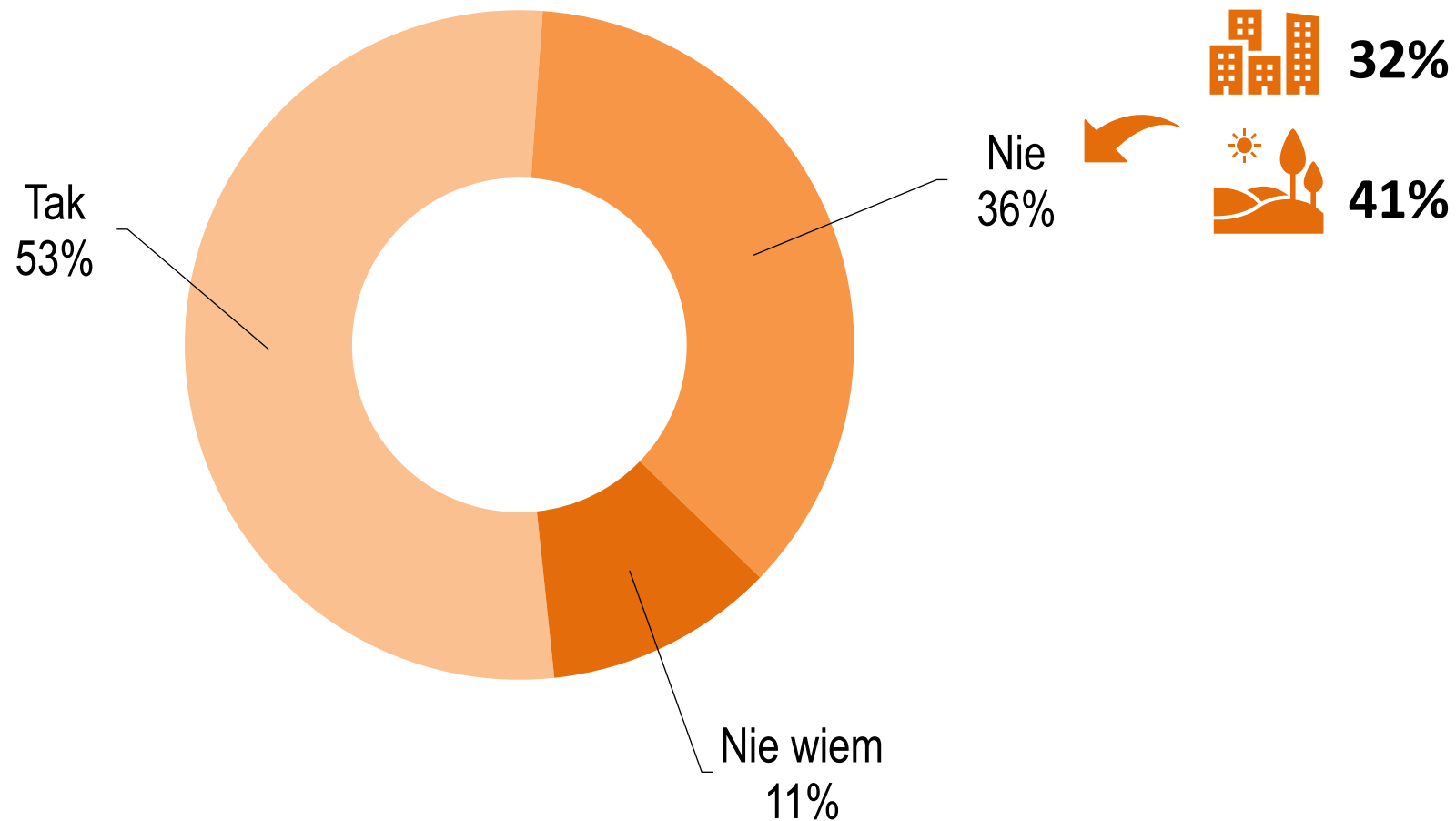
Dostęp do specjalistów

Odpowiedzi na pytanie: „W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie pod względem medycznym zdiagnozować przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów, badania)?”, N=36.

Dostęp do specjalistów

Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa?”, N=36.

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Jakich lekarzy specjalistów dla dzieci z rodzin zastępczych/ RDD brakuje najbardziej?:

- ***psychiatra (13 odp.),***
- ***neurolog (11 odp.),***
- ***endokrynolog (6 odp.),***
- ***kardiolog (5 odp.),***
- ***seksuolog (3 odp.).***

Po jednym wskazaniu otrzymały: *genetyk, gastrolog, chirurg, nefrolog, urolog, okulista, alergolog, stomatolog, otolaryngolog oraz audiolog.*

Na pytanie: „Czy zdarza się, że rodziny zastępcze/ RDD z Państwa powiatu korzystają z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów?” wszystkie powiaty odpowiedziały twierdząco.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej dalej „osobą usamodzielnianą”, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu:

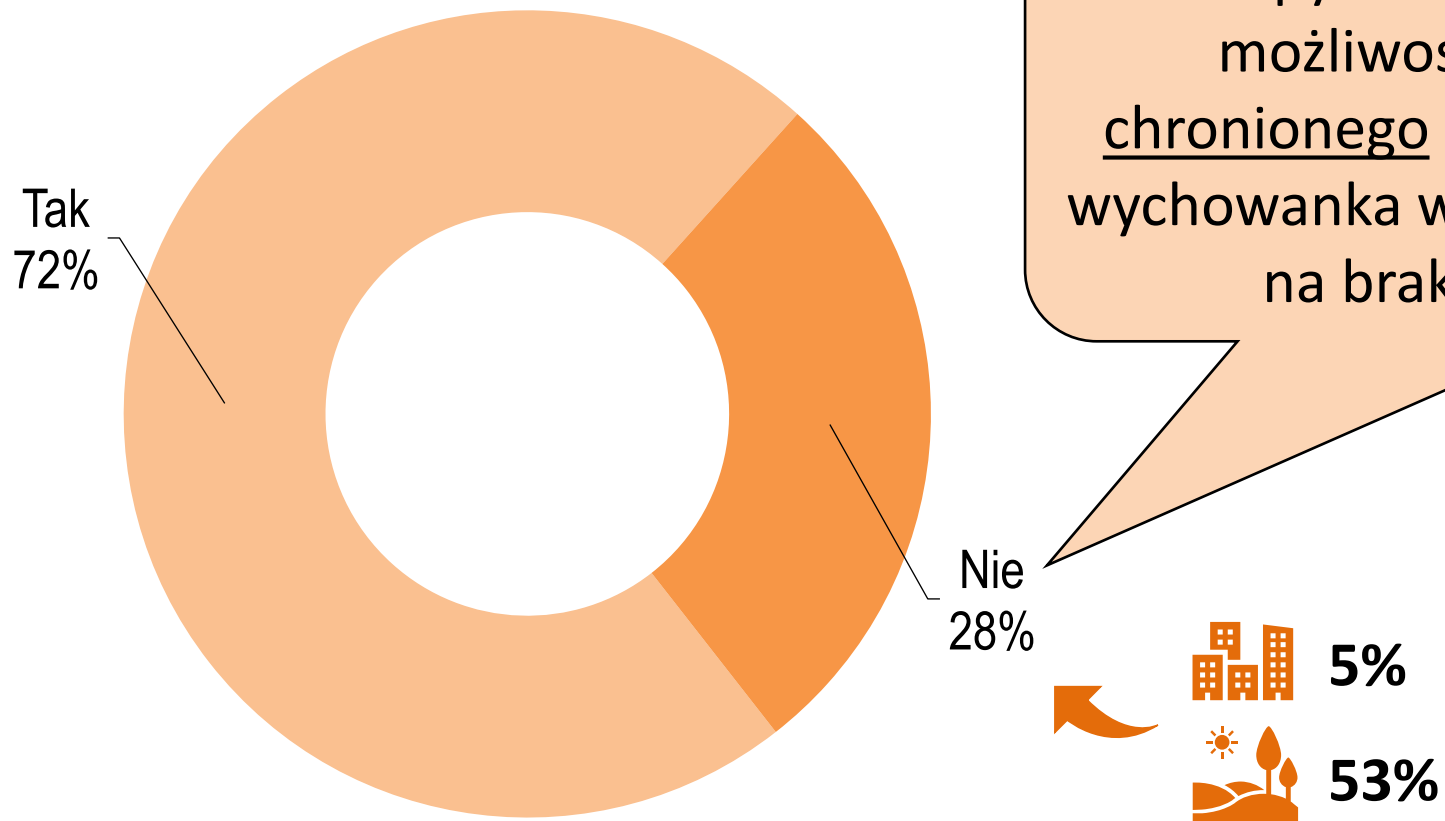
- przyznaje się pomoc na: kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie;
- udziela się pomocy w uzyskaniu: odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz zatrudnienia;
- zapewnia się pomoc prawną i psychologiczną.

- Blisko 2/3 wychowanków po 18 r.ż., którzy chcą się usamodzielnić, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym.
- Prawie wszystkie powiaty potwierdziły, że wychowanek, który chce się usamodzielnić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy.
- Ponad połowa powiatów podała, że średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta/ gminy przekracza 1 rok, a 1/3 nie potrafiła wskazać żadnego okresu.

- Co piąty powiat potwierdził, że monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej. Najczęściej robi to telefonicznie lub poprzez osobiste wizyty.
- Nieco ponad połowa powiatów potwierdziła, że posiada specjalną ofertę (miejsce pobytu) dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej. Jest to najczęściej umieszczenie w DPS / zapewnienie mieszkania chronionego.
- W I połowie 2021 r. 2/3 wychowanków po 18 r.ż. po opuszczeniu rodziny zastępczej / RDD usamodzielniało się (odrębne mieszkanie), ale nadal korzysta z różnych form wsparcia.

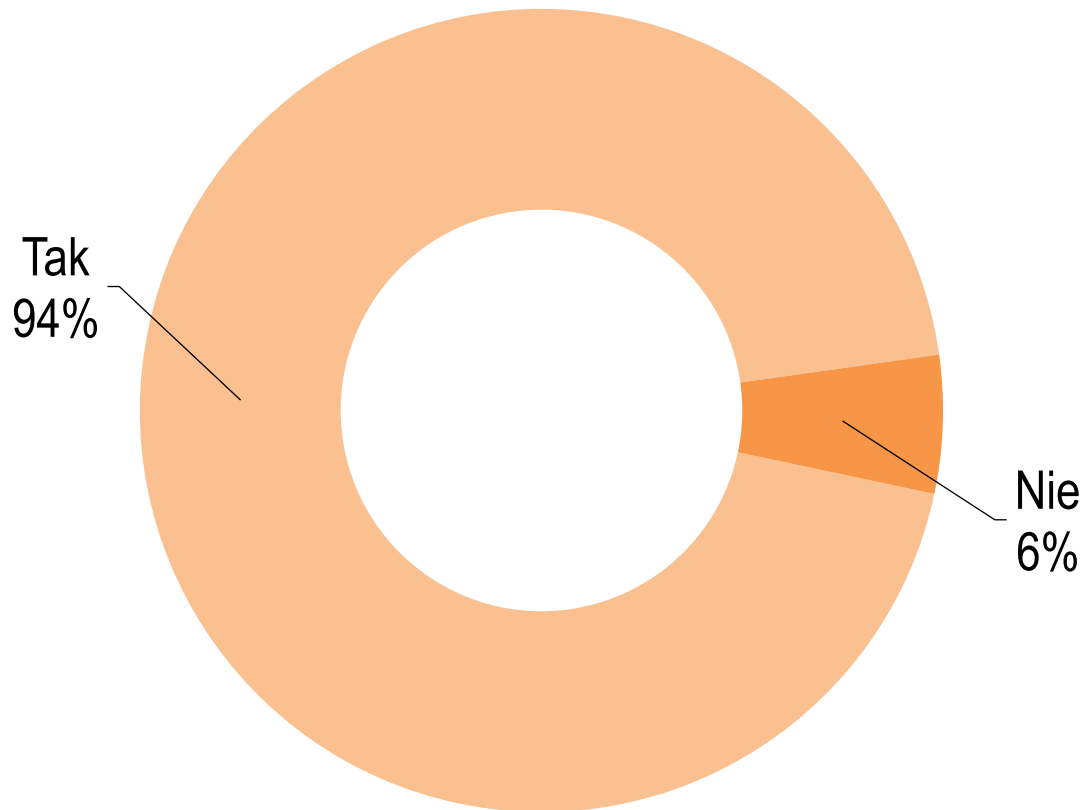
Usamodzielnienie wychowanków

Odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek po 18 r.ż., który chce się usamodzielić, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym?”, N=36.

Usamodzielnienie wychowanków

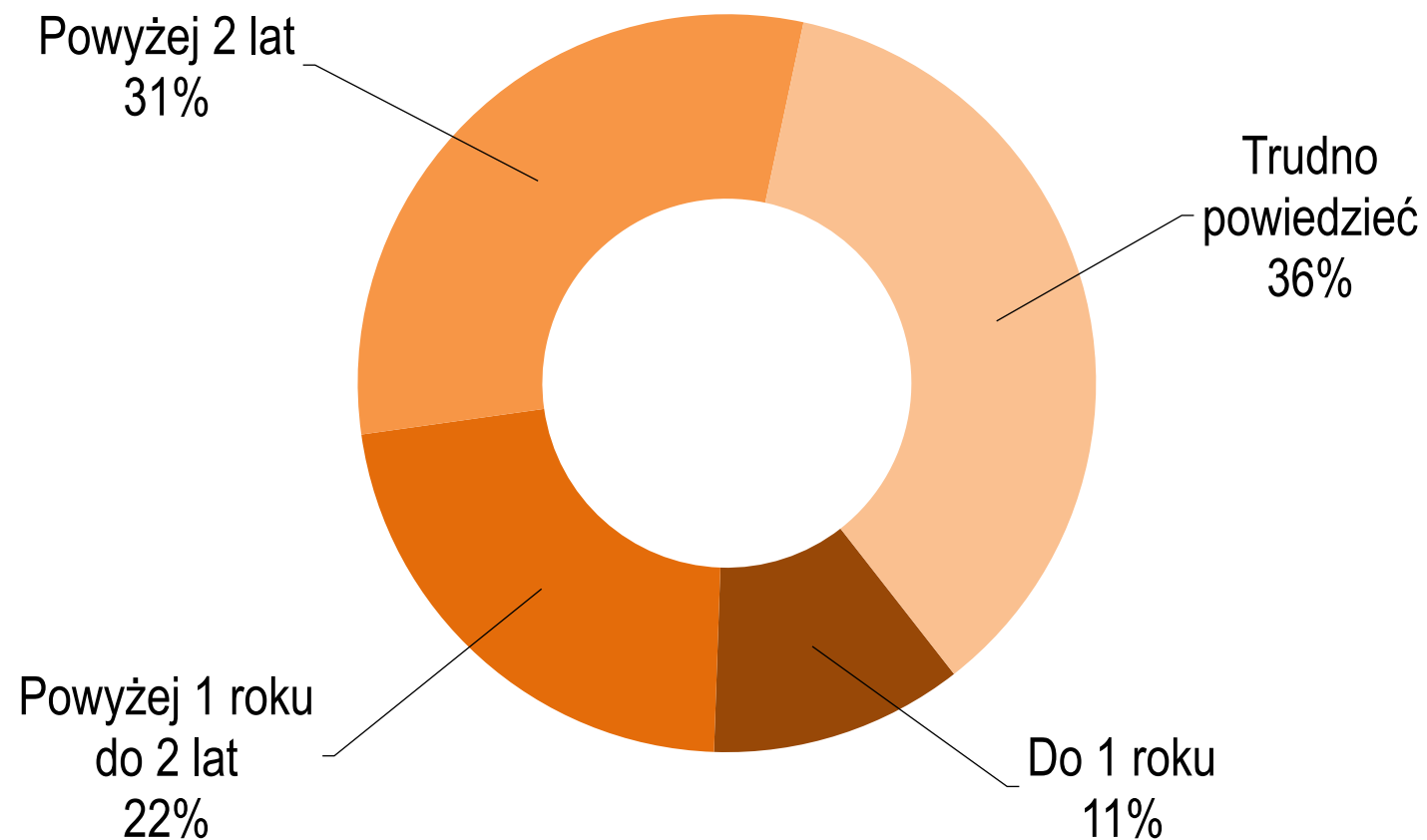
Odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek, który chce się usamodzielić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy?”, N=36.

Na pytanie dotyczące przyczyn braku możliwości otrzymania mieszkania z zasobów miasta / gminy przez usamodzielniającego się wychowanka 2 powiaty wskazały na niewystarczającą liczbę lub brak tego rodzaju mieszkań.

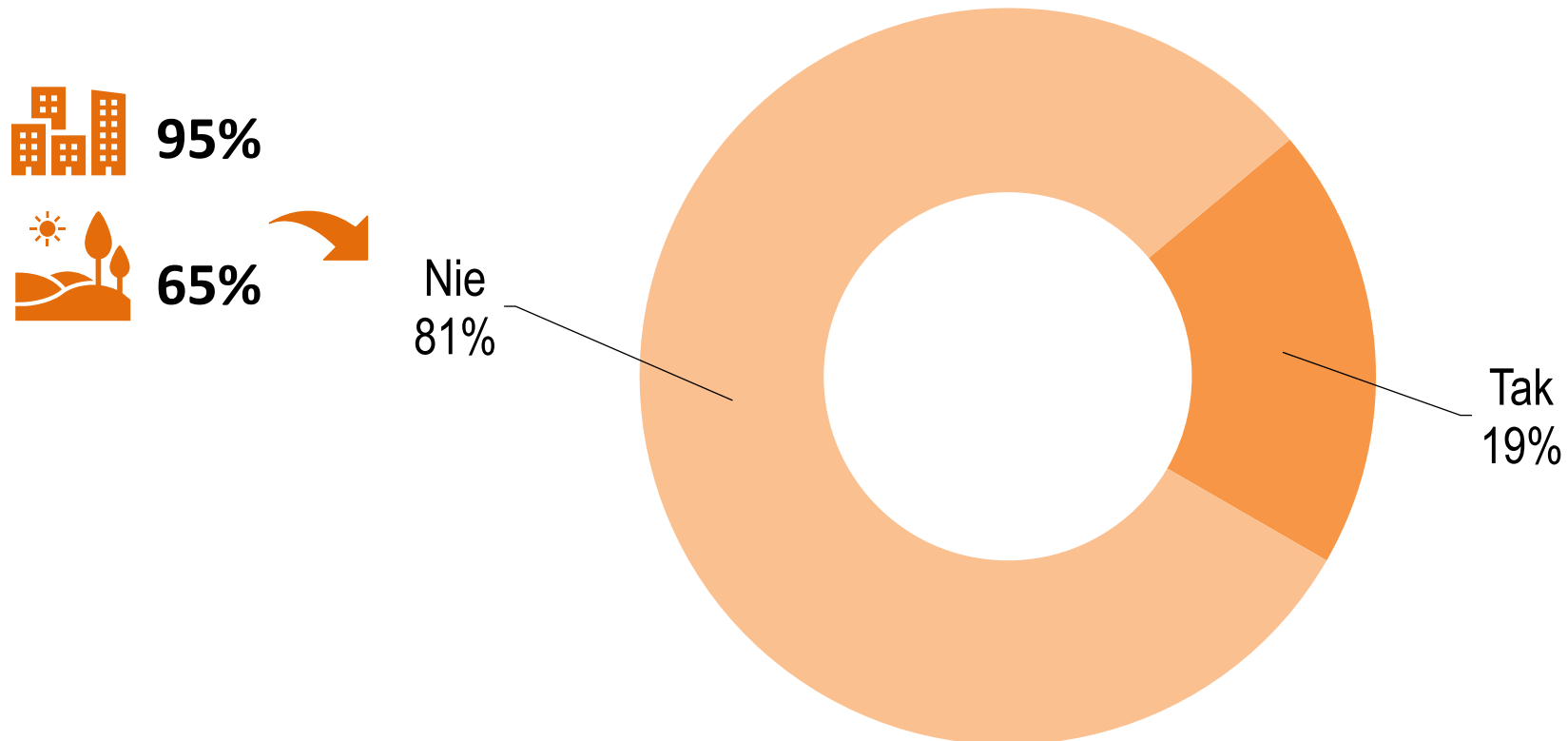
Usamodzielnienie wychowanków

Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta/ gminy?”, N=36.

Usamodzielnienie wychowanków

Odpowiedzi na pytanie: „Czy powiat monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej?”,
N=36.

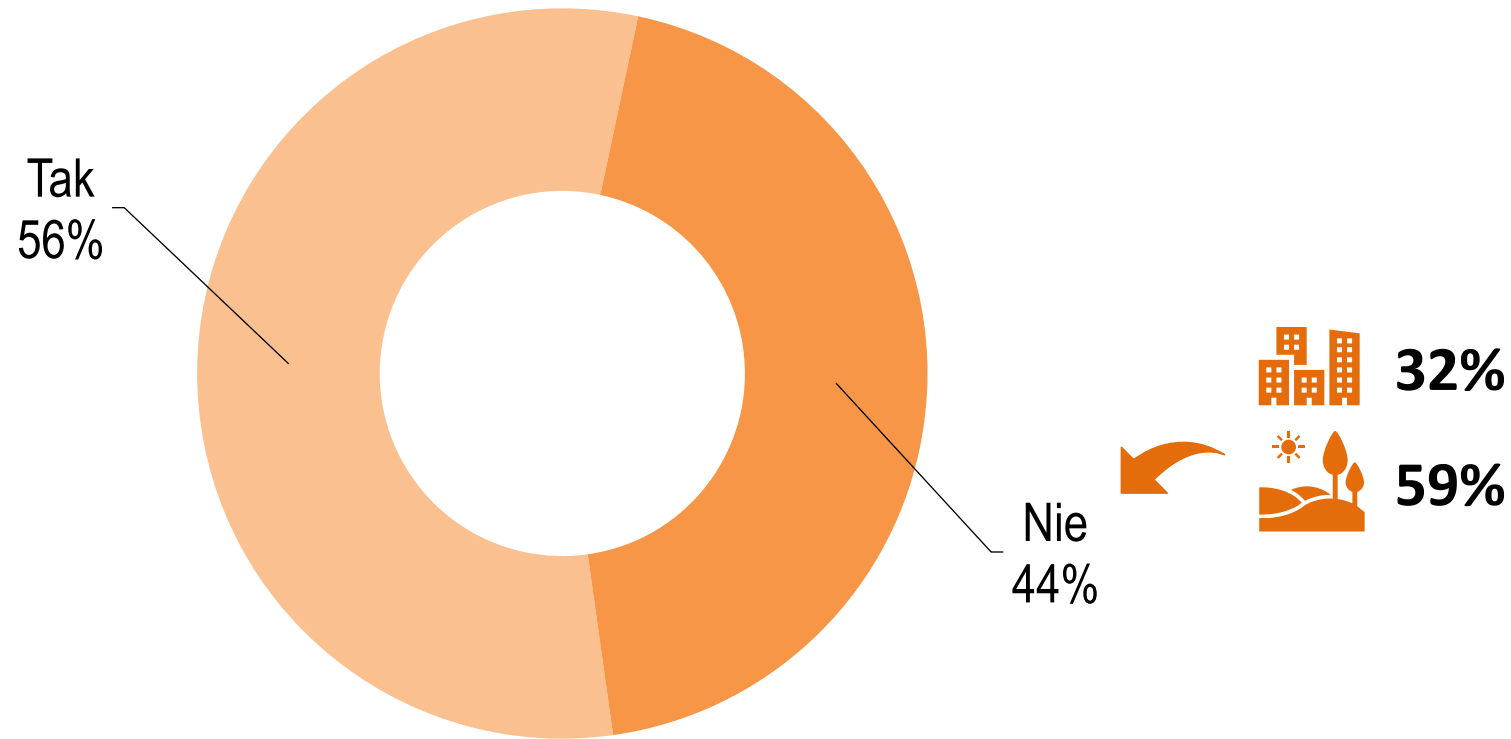

Metody używane do monitorowania przez powiat sytuacji życiowej byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej:

- ***Kontakt telefoniczny (4 odp.)***
- ***Kontakt osobisty (4 odp.)***
- ***Kontakt mailowy (1 odp.)***

Usamodzielnienie wychowanków

Odpowiedzi na pytanie: „Czy powiat posiada specjalną ofertę (miejsce pobytu) dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej?”, N=36.

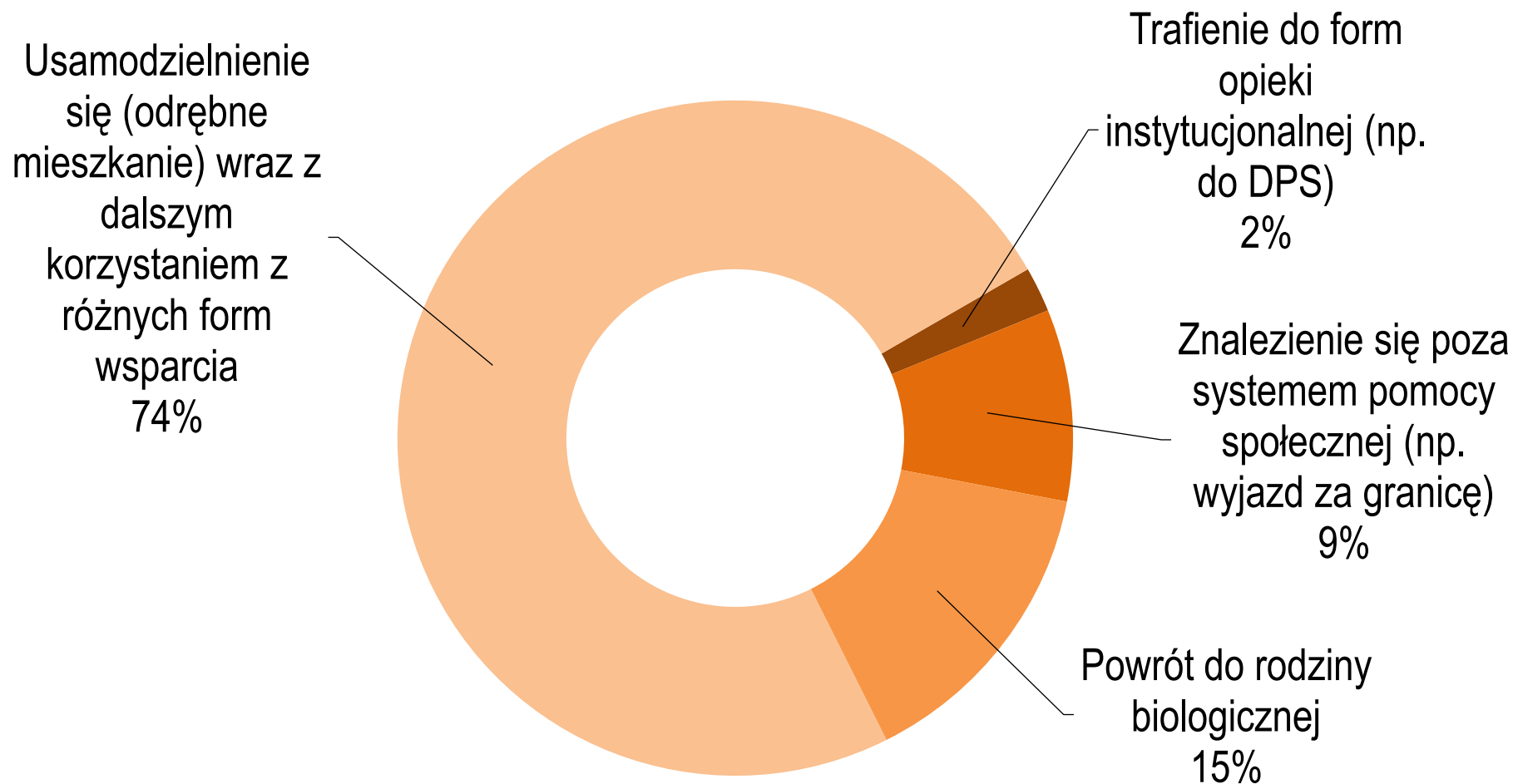
Oferta powiatów dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej:

- ***umieszczenie w domu pomocy społecznej (13 odp.);***
- ***zapewnienie mieszkania chronionego (10 odp.);***
- ***zapewnienie usług w środowiskowym domu samopomocy (5 odp.);***
- ***zapewnienie możliwości korzystania z warsztatów terapii zajęciowej (3 odp.);***
- ***zapewnienie mieszkania treningowego (3 odp.);***
- ***zapewnienie usług ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (2 odp.);***
- ***zapewnienie możliwości korzystania z dziennego domu pomocy (2 odp.).***

Po jednym wskazaniu otrzymały: **a)** *zapewnienie wsparcia asystenta osoby niepełnosprawnej,* **b)** *zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej,* **c)** *pozostanie w rodzinie zastępczej [w domyśle adopcja],* **d)** *zapewnienie możliwości uczestnictwa w grupie wsparcia dla osób niepełnosprawnych,* **e)** *zapewnienie usług opiekuńczych.*

Usamodzielnienie wychowanków

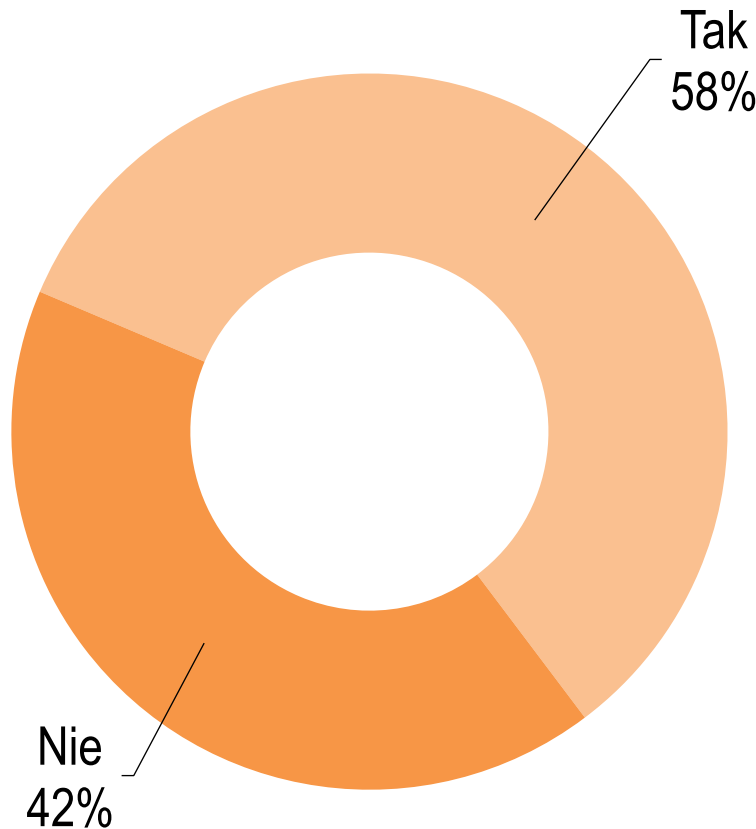
Sytuacja usamodzielnionych wychowanków po 18 r.ż. po opuszczeniu rodziny zastępczej / RDD w I półroczu 2021 roku, n=185, N=33.

Adopcje

- Przebywające w pieczy zastępczej dzieci z uregulowaną sytuacją prawną są zgłaszane do ośrodków adopcyjnych celem poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.
- W 6 na 10 badanych powiatów dochodziło do sytuacji, w których rodziny zastępcze niechętnie przekazywały dzieci do adopcji. Powodem tego najczęściej były silne więzi emocjonalne między rodzicami zastępczymi a dziećmi.
- Im starsze dziecko, tym trudniej znaleźć dla niego rodzinę adopcyjną.

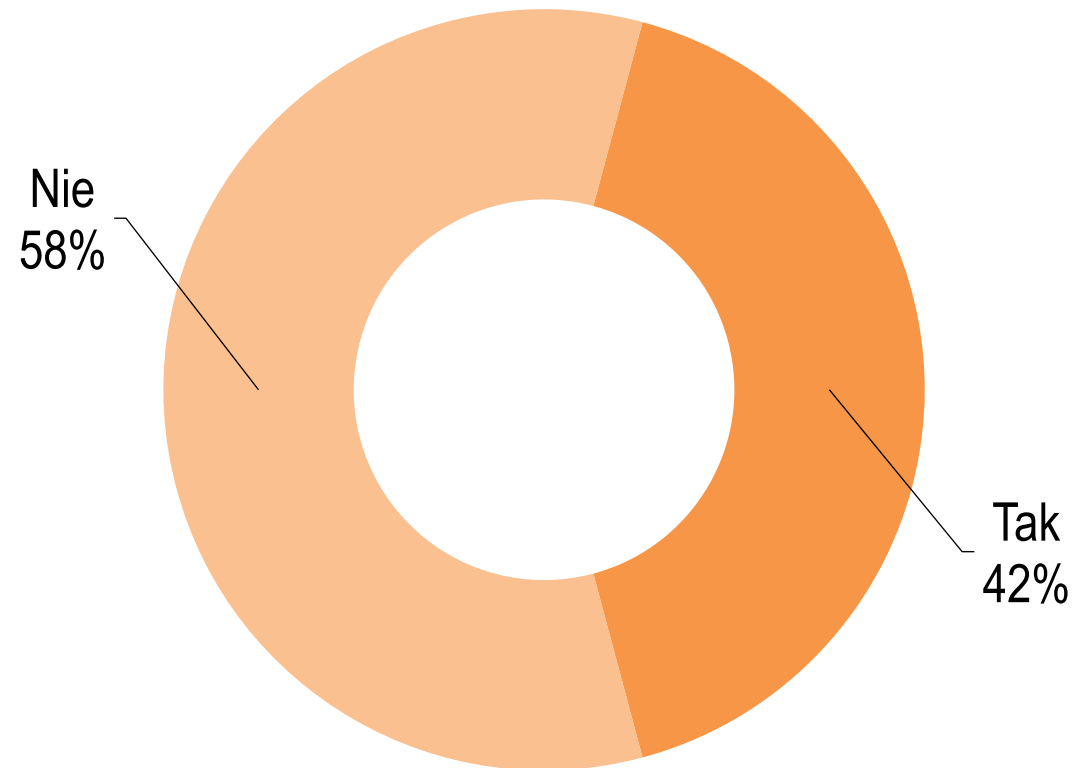
Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze niechętnie przekazują dzieci do adopcji?”, N=36.

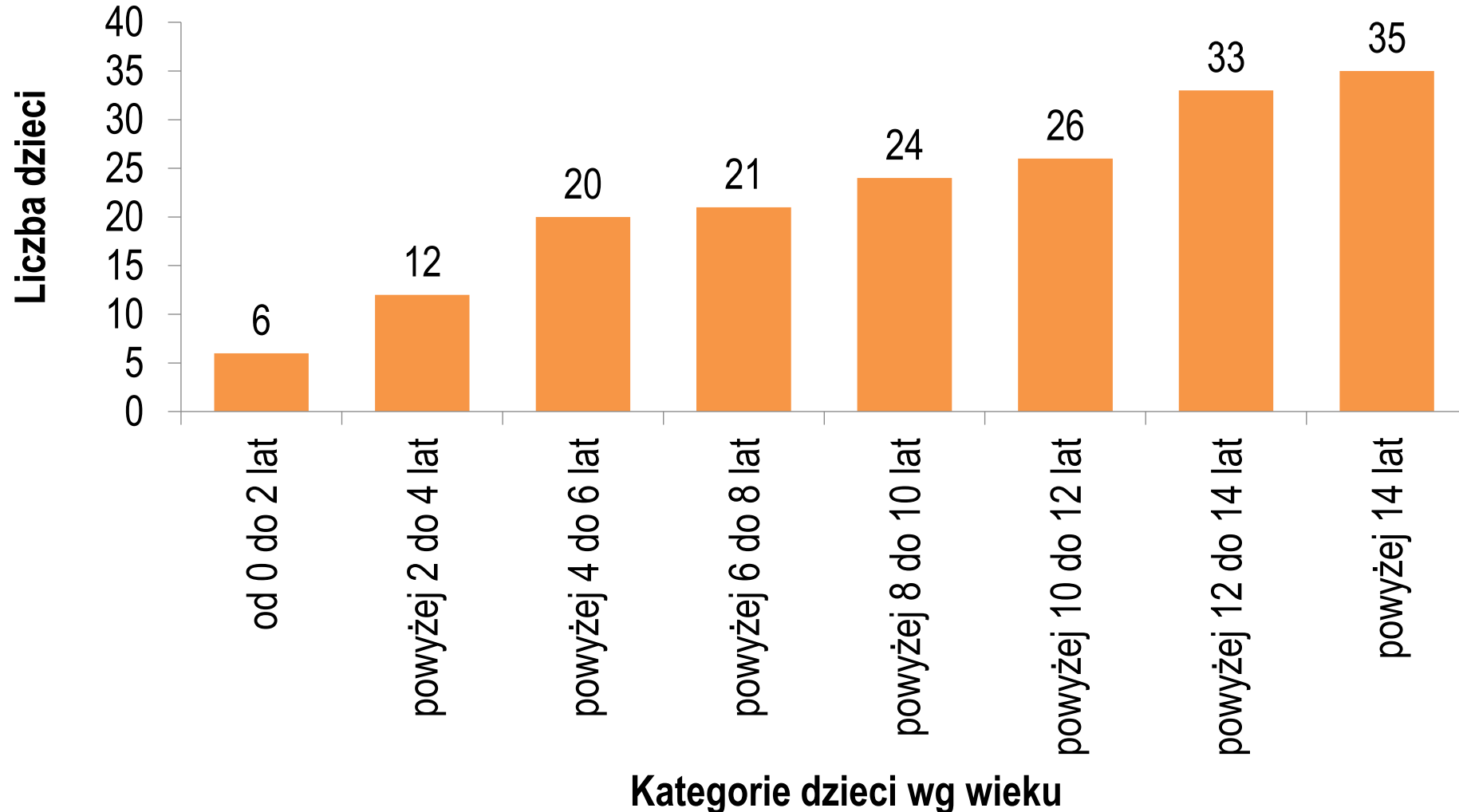
Podawane przez powiaty powody, dla których rodziny zastępcze niechętnie przekazują dzieci do adopcji to:

- **silne więzi emocjonalne między rodzicami zastępczymi a dziećmi (20 odp.);**
- *brak zaufania do kandydatów na rodziny adopcyjne (4 odp.);*
- *chęć przysposobienia dziecka przez rodziców zastępczych (3 odp.);*
- *pokrewieństwo (3 odp.);*
- *motywacja finansowa (3 odp.);*
- *niezrozumienie funkcji rodziny zastępczej (1 odp.).*

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwo dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych / RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych?”, N=36.

Liczba dzieci wg wieku przebywających w rodzinach zastępczych, dla których brak jest kandydatów na rodzinę adopcyjną.

Rola samorządu województwa w kontekście rodzinnej pieczy zastępczej

Do zadań własnych samorządu województwa, wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, należy m.in:

- prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych;
- opracowywanie programów dot. wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa;
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego.

W ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej do samorządu województwa należy organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz realizacja zadań wynikających z rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi.

Podstawa prawna: art. 183 i 184 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Badane jednostki wśród potrzeb i oczekiwań dotyczących zadań samorządu województwa w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępcze najczęściej wymieniały :

- organizację kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą;
- organizację szkoleń dla kadr WRiSPZ oraz rodzin zastępczych zawodowych i RDD.

Dużo o sytuacji w badanym obszarze mówią tematy preferowanych szkoleń. W przypadku pracowników było to *Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników WRiSPZ* oraz *Aspekty prawne WRiSPZ - interpretacje, spory kompetencyjne, itp.*, a w przypadku rodzin zastępczych: *Doskonalenie umiejętności wychowawczych w stosunku do wychowanków w różnym wieku, Doskonalenie metod pracy z dziećmi z trudnościami wychowawczymi* oraz *Radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym*.

Odpowiedzi na pytanie:
„Jakie są Państwa
potrzeby i oczekiwania
dotyczące zadań
samorządu województwa
w obszarze wspierania
rodziny i systemu pieczy
zastępczej?“, N=36.

Potrzeby i oczekiwania

* Można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi.

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani jako kadra systemu pieczy zastępczej?”:

- *Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników WRiSPZ (8 odp.);*
- *Aspekty prawne WRiSPZ - interpretacje, spory kompetencyjne, itp. (7 odp.);*
- *Praca z dzieckiem po traumie, traumy dziecięce, psychodrama traumy (7 odp.);*
- *Zaburzenia więzi (6 odp.);*
- *Zagadnienia związane z diagnozą i terapią uzależnień (5 odp.);*
- *Rozwiązywanie konfliktów w rodzinie zastępczej – mediacje oraz dialog motywujący (5 odp.);*
- *Przemoc, w tym cyberprzemoc [syndromy rozpoznawania, procedury działania] (4 odp.);*
- *FAS/FASD (4 odp.);*
- *Depresja i samobójstwa wśród dzieci i młodzieży (4 odp.);*
- *Współpraca z rodzicami biologicznymi [pracownicy oraz rodzice zastępczy] (3 odp.);*
- *Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach (3 odp.);*
- *Jak efektywnie pozyskiwać kandydatów na rodziny zastępcze? (3 odp.);*
- *Praca z dzieckiem dotkniętym przemocą seksualną (3 odp.);*
- *Rozpoznawania symptomów przemocy i praca z dzieckiem po przemocy (3 odp.).*

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń byłyby zainteresowane rodziny zastępcze z Państwa powiatu?”:

- *Doskonalenie umiejętności wychowawczych w stosunku do wychowanków w różnym wieku (11 odp.);*
- *Doskonalenie metod pracy z dziećmi z trudnościami wychowawczymi (11 odp.);*
- *Radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym (11 odp.);*
- *Zaburzenia u dzieci i młodzieży, w tym zaburzenia więzi i posttraumatyczne (11 odp.);*
- *Praca z dzieckiem z FAS / FASD / autystycznym / z niepełnosprawnościami (10 odp.);*
- *Praca z dziećmi doświadczającymi przemocy w tym cyberprzemocy i molestowania seksualnego (10 odp.);*
- *Kontakty rodziców zastępczych i wychowanków z rodzicami biologicznymi (8 odp.);*
- *Dziecko niepełnosprawne intelektualnie i leczone psychiatrycznie (7 odp.);*
- *Problemy okresu dojrzewania, w tym komunikacja z nastolatkiem (7 odp.);*
- *Diagnoza i terapia uzależnień od środków psychoaktywnych, Internetu, hazardu i zakupów itp. (7 odp.);*
- *Proces usamodzielniania wychowanków (4 odp.).*

Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji

Deinstytucjonalizację, w odniesieniu do opieki nad dziećmi, można zdefiniować jako „całość procesu planowania transformacji i zmniejszania rozmiaru zakładów stacjonarnych lub ich likwidacji przy jednoczesnym zapewnieniu innego rodzaju różnorodnych usług opieki nad dziećmi bazujących na standardach wynikających z praw człowieka i zorientowanych na rezultaty”¹

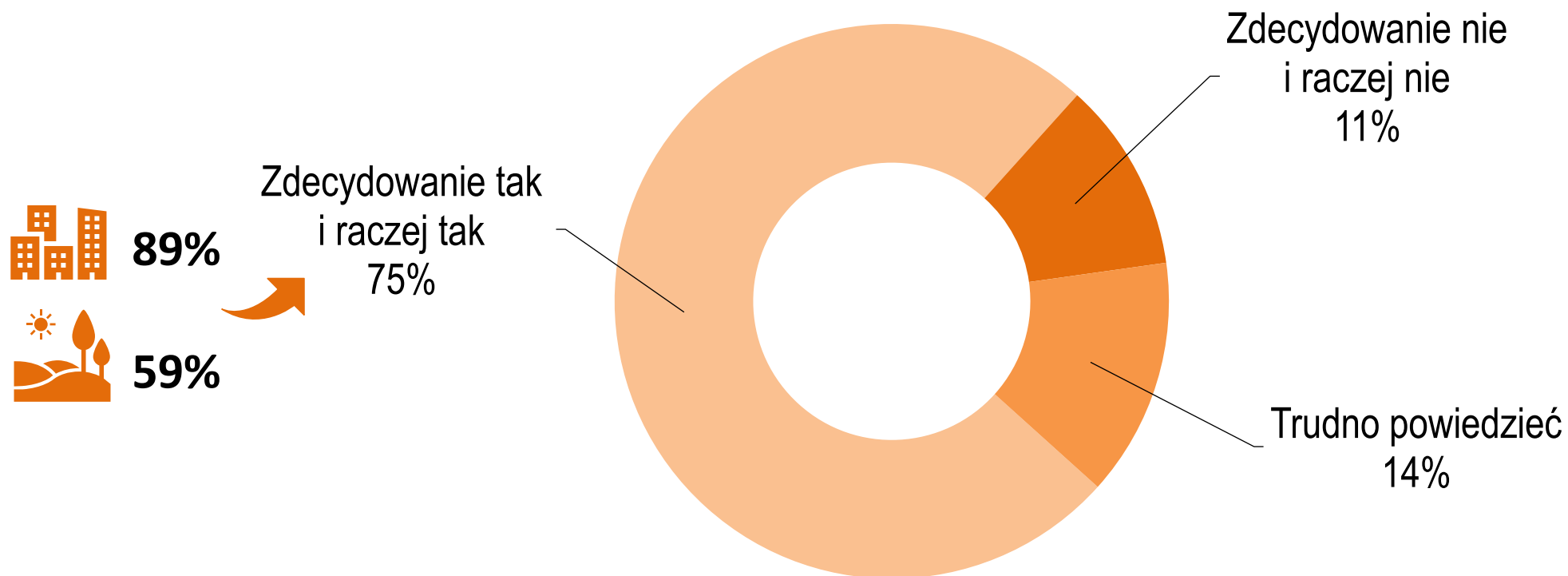
¹ UNICEF, *At Home or in a Home?: Formal Care and Adoption of Children in Eastern Europe and Central Asia* [„W domu czy w domu dziecka – formalna opieka nad dziećmi oraz adopcja w Europie Wschodniej i Azji Środkowej”], 2010, s. 52, za: Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*, s. 28, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/17881/12.pdf> [dostęp: 16.12.2021 r.].

Użyte w badaniu pytania z obszaru deinstytucjonalizacji dotyczyły:

- potrzeby zwiększenia liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych;
- oceny przyszłości procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w regionie i kraju;
- propozycji warunków, które należałoby spełnić, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej.

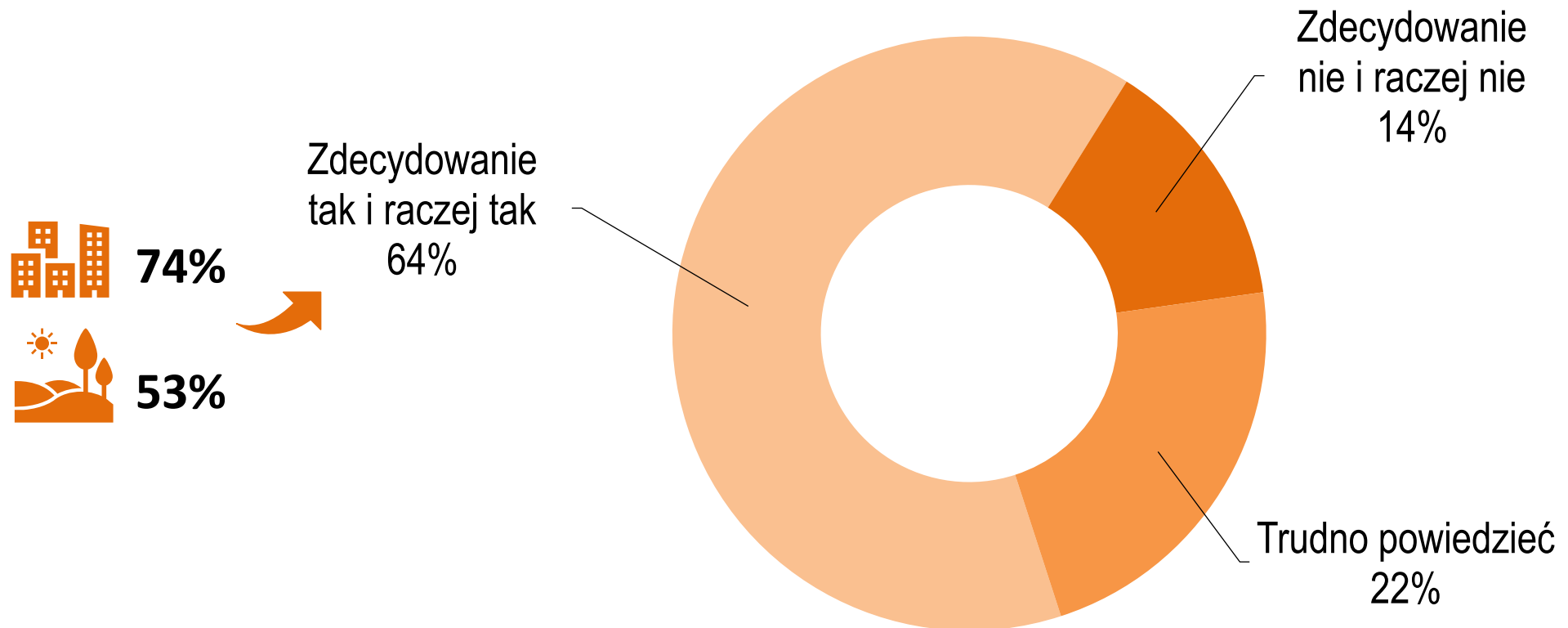
- Na pytania dotyczące potrzeby zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych zdecydowana większość powiatów odpowiadała twierdząco.
- Badane jednostki z reguły sceptycznie odnosiły się do szans powodzenia procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej.
- Wśród propozycji rozwiązań, które mogłyby zwiększyć szanse powodzenia procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej najczęściej wymieniano:
 - ✓ zwiększenie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych;
 - ✓ stałą promocję rodzicielstwa zastępczego na poziomie ogólnokrajowym;
 - ✓ zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin zastępczych;
 - ✓ umożliwienie dostępu do szybkiej, systematycznej i długotrwałej pomocy specjalistycznej, w tym lekarskiej.

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych?”, N=36.

Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych dla dzieci do 1 r.ż., które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej?”, N=36.

Z uwagi na brak kandydatów na rodziny zastępcze (zwłaszcza kandydatów gotowych przyjąć dzieci starszych, niedostosowanych społecznie, z niepełnosprawnością) adekwatnie do ilości umieszczanych dzieci w pieczy zastępczej, nie jest i nie będzie możliwa deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej.

Bez odpowiedniej liczby kandydatów na rodziny zastępcze / rodzinne domy dziecka deinstytucjonalizacja nie dojdzie do skutku, niezależnie od ustawowego ograniczenia wieku dzieci, które mogą być przyjęte do instytucjonalnych form pieczy zastępczej (w przypadku braku miejsc w rodzinach zastępczych w sytuacji potrzeby nagłego zapewnienia opieki - dzieci będą nadal umieszczane w placówkach).

Proces deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w Polsce oceniamy negatywnie. Idea sama w sobie jest czymś bardzo dobrym, natomiast odnosimy wrażenie, że w naszym kraju nie zostało to przygotowane w sposób spokojny, rozłożony w czasie i przemyślany pod każdym kątem skutków jakie wygeneruje. Obecnie obserwujemy likwidację dużych placówek na rzecz małych, jednakże praktyka pokazuje, że nie wszyscy kandydaci radzą sobie z dziećmi po placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Nie wszystkie bowiem dzieci kwalifikują się do rodzinnej pieczy zastępczej.

Nie jest możliwe całkowite zdeinstytucjonalizowanie pieczy zastępczej ze względu na indywidualne przypadki dzieci, które nie są w stanie zafunkcjonować w rodzinie zastępczej mimo pracy wychowawczej. W przypadku naszego powiatu dzieci trafiają w pierwszej kolejności do rodziny zastępczej, chyba, że ich indywidualna sytuacja wskazuje na umieszczenie w placówce.

Proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej jest trudny do zrealizowania z uwagi na brak kandydatów na rodziców zastępczych, coraz większą dysfunkcjonalność społeczeństwa.

Rodziny zastępcze nie wyrażają zgody na przyjmowanie starszych dzieci z problemami, sprawiających trudności wychowawcze.

Niezbędne w procesie deinstytucjonalizacji są działania dotyczące edukacji przyszłych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe. Profesjonalizacja tej dziedziny ułatwi kandydatom podjęcie decyzji, aby pełnić tak ważną funkcję. Współdziałanie instytucji z różnych obszarów i ich przedstawicieli w odniesieniu do problematyki pieczy zastępczej jest wartością dodaną przy wsparciu procesu deinstytucjonalizacji zarówno obecnie jak i na lata następne.

Deinstytucjonalizacja nie jest możliwa z uwagi na zbyt małą liczbę kandydatów na rodziców zastępczych, niechęć do przyjmowania dzieci głęboko poranionych, doświadczonych oraz brak wiedzy, jak sobie w takich przypadkach radzić.

Zbyt duża liczba deficytów i problemów dzieci powoduje brak kandydatów mogących odpowiednio sprawować opiekę na dziećmi, co nie sprzyja deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej.

Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej obecnie przeżywa regres związany z obawami o niejasne przepisy, zbyt dużą odpowiedzialność osobistą osób sprawujących pieczę nad dzieckiem i brak możliwości uzyskania wsparcia w sytuacjach kryzysowych.

Likwidacja pieczy instytucjonalnej wydaje się być niemożliwa - wiele rodzin nie posiada odpowiednich kwalifikacji do opieki nad dziećmi chorymi lub sprawiającymi bardzo duże problemy wychowawcze. Rodziny zastępcze nie wykazują chęci przyjęcia wychowanków powyżej 10 r.ż. Z wieloletniej obserwacji wnioskuje się, że stale brakuje miejsc w instytucjonalnej formie pieczy zastępczej. Zlikwidowanie placówek nie sprawi, iż więcej rodzin zastępczych będzie chciało przyjąć dane dzieci.

Obserwuje się wzrost liczby dzieci oczekujących na umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej przy niskim zainteresowaniu chętnych na tworzenie rodzin zastępczych.

Proces deinstytucjonalizacji nie jest możliwy na chwilę obecną ze względu na coraz większą liczbę dzieci, które muszą być zabezpieczone w pieczy zastępczej, szczególnie, że w ostatnim czasie istnieje konieczność umieszczania w pieczy dzieci z rodzin wielodzietnych, powyżej 3 rodzeństwa (5, 6 lub nawet 8 rodzeństwa).

(...) System pęka w szwach, a pracownicy robią co mogą, żeby zapewnić bezpieczeństwo dzieciom. Sądy dają kolejne szanse rodzicom biologicznym, a dzieci pozostają w pieczy zastępczej w oczekiwaniu na efekty tej zmiany czasem kilka lat (...). Bez większych środków finansowych na wynagrodzenia i szkolenia organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, rodzin zawodowych, bez ułatwienia dostępu do specjalistów (dla dzieci) proces deinstytucjonalizacji może się nie udać.

Mając na uwadze aktualną sytuację nie jest wskazane zakazanie tworzenia nowych placówek, raczej udzielenie wsparcia do przekształcania już istniejących i nowo tworzonych, tak aby spełniały ustawowe standardy.

Jeśli będą kandydaci na rodziny zastępcze, wówczas nie trzeba będzie umieszczać dzieci w placówkach. Proces deinstytucjonalizacji = proces rozwoju rodzinnej opieki zastępczej.

Zupełna deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej naszym zdaniem chyba nigdy nie będzie możliwa. Zawsze znajdą się bowiem dzieci, które ze względu na wiek, zaburzenia nie znajdą rodziny zastępczej. Często starsze dzieci nie mają nawet gotowości pójścia do rodziny zastępczej, wolą trafić do placówki, zwłaszcza jeśli byli już w rodzinie zastępczej i coś się nie udało, nie mają już zaufania do rodzin zastępczych.

Nie jest realne całkowite wygaszanie instytucjonalnych form pomocy dla dzieci na rzecz form rodzinnych. Głównym powodem jest brak osób zainteresowanych pełnieniem tak trudnej funkcji, szczególnie w odniesieniu do dzieci sprawiających bardzo duże problemy wychowawcze (zdarza się, że z uzależnieniem) oraz dzieci z niepełnosprawnościami, w tym umysłowymi. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej deklarują chęć opieki nad dziećmi do 10 roku życia.

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „*Jakie Państwa zdaniem musiałyby zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?*”:

- **Zwiększenie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych (9 odp.);**
- **Stała promocja rodzicielstwa zastępczego na poziomie ogólnokrajowym (8 odp.);**
- **Zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej (7 odp.);**
- *Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin zastępczych (6 odp.);*
- *Umożliwienie dostępu do szybkiej, systematycznej i długotrwałej pomocy specjalistycznej, w tym lekarskiej (5 odp.);*
- *Większa liczba kandydatów na rodziny zastępcze (4 odp.);*
- *Zwiększenie możliwości szkoleń rodziców zastępczych (3 odp.);*
- *Wprowadzenie obowiązku regulowania przez sąd sytuacji prawnej dziecka w przypadku rodziców skazanych za przemoc wobec dziecka lub zabójstwo innego dziecka (2 odp.);*
- *Zapewnianie szeroko pojętego wsparcia zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych (2 odp.);*
- *Umowa o pracę dla rodziców zastępczych (2 odp.).*

Wśród pojedynczych odpowiedzi pojawiły się:

- a) skuteczne wsparcie rodzin biologicznych, b) promowanie opieki nad dzieckiem starszym,*
- c) uruchomienie specjalistycznych szkoleń dla kandydatów, którzy zdecydują się przyjmować dzieci pow. 10 r.ż., d) stworzenie systemu szerokiego wsparcia środowiskowego dla rodzin opiekujących się dziećmi pow. 10 r.ż. (opieka, edukacja, zdrowie, sport i kultura), e) stworzenie szerokiego wsparcia dla pracowników ORPZ celem utrzymania stabilnej sytuacji kadrowej,*
- f) wzmocnienie działań na rzecz ustalenia, czy w rodzinie nie ma osób mogących zapewnić dziecku opiekę w zastępstwie za rodziców, g) uproszczenie procedury regulowania przez sąd sytuacji prawnej dziecka w przypadku rodziców skazanych za przemoc wobec dziecka,*
- h) profesjonalizacja rodzicielstwa zastępczego, i) współdziałanie instytucji z różnych obszarów w odniesieniu do problematyki pieczy zastępczej, j) zwalnianie miejsc w dotychczasowych rodzinach zastępczych poprzez szybkie regulowanie sytuacji prawnej dziecka,*
- k) upowszechnienie informacji nt. rodzicielstwa zastępczego, l) ochrona przed zagrożeniami wynikającymi z pełnionej opieki nad dzieckiem (ubezpieczenie rodzin), m) ułatwienie w korzystaniu ze wsparcia rodzin pomocowych, n) możliwość odbycia szkoleń na terenie powiatu, w którym funkcjonuje rodzina.*

Propozycje zmian w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej

Propozycje zmian w rodzinnej pieczy zastępczej

Ankietowane jednostki proszono o wymienienie największych problemów utrudniających realizację zadań z obszaru WRiSPZ oraz zaproponowanie zmian prawno-organizacyjnych, które mogłyby przyczynić się do ich rozwiązania.

Wśród wskazywanych problemów najczęściej pojawiały się:

- zbyt mała liczba kandydatów na rodziny zastępcze;
- przewlekłość postępowań sądowych;
- niedostateczna liczba pogotowi rodzinnych;
- niedostateczna liczba rodzin zawodowych specjalistycznych.

Natomiast wśród propozycji zmian wymieniano głównie:

- zmiany organizacyjne w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci;
- podniesienie wysokości świadczeń / wynagrodzeń;
- polepszenie dostępu do lekarzy specjalistów.

Propozycje zmian w rodzinnej pieczy zastępczej

Odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?”*, N=36.

*Można było wybrać maksymalnie 5 odpowiedzi.

Najczęstsze odpowiedzi na pytanie: „Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju?”:

- **Zmiany organizacyjne w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci (10 odp.);**
- **Podniesienie wysokości świadczeń / wynagrodzeń (4 odp.);**
- **Polepszenie dostępu do lekarzy specjalistów [np. dostęp poza kolejnością] (4 odp.);**
- **Dodatkowe przywileje dla asystentów rodzin i koordynatorów RZP [np. dodatek terenowy, urlop zdrowotny] (2 odp.);**
- **Powołanie instytucji przedstawiciela dziecka umieszczonego w pieczy [np. adwokata, prawnika] i wprowadzenie obowiązku jego uczestniczenia we wszystkich rozprawach [do czasu uregulowania sytuacji prawnej i wyznaczenia opiekuna prawnego] (2 odp.);**
- **Zapewnienie mieszkań / domów do prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej / RDD (2 odp.);**
- **Zwiększenie liczby rodzin zastępczych, z którymi współpracuje koordynator rodzinnej pieczy zastępczej z 15 na 20 (2 odp.).**

Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje
<ol style="list-style-type: none">1. Wśród rodzin zastępczych i RDD często zdarza się przekraczanie określonej ustawą liczby dzieci. Dotyczy to zwłaszcza rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodzin zawodowych nie będących specjalistycznymi.2. W znacznej części powiatów dochodzi do rozdzielania rodzeństw spowodowanej brakiem wystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.3. Zdecydowana większość powiatów sygnalizuje posiadanie niewystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.4. Z powodu braku miejsc zdarzają się sytuacje kierowania dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej do pieczy instytucjonalnej.	<p>Zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none">1. pozyskaniu nowych rodzin / RDD;2. przekształcanie rodzin zastępczych niezawodowych w rodziny zawodowe i rodzin zawodowych w RDD;3. organizowanie kampanii promujących ideę rodzicielstwa zastępczego;4. zwiększenie wysokości świadczeń i wynagrodzeń przysługujących rodzinom zastępczym / RDD;5. pomoc miast/powiatów w zapewnieniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla kandydatów na rodziny zastępcze / RDD;6. usprawnienie procesu uzyskiwania kwalifikacji przez kandydatów na rodziców zastępczych / RDD;7. ułatwienie dostępu do wsparcia (lekarzy specjalistów, psychologów, pedagogów, przedszkoli, osób do pomocy itp.);8. zatrudnianie rodzin zastępczych w ramach umowy o pracę.

Wnioski	Rekomendacje
<p>Część rodzin zastępczych / RDD rezygnuje z pełnienia funkcji. W części przypadków ze współpracy rezygnuje powiat. Jedną z najczęstszych przyczyn rezygnacji są trudności opiekuńczo-wychowawcze.</p>	<p>Podjęcie działań na rzecz utrzymania już istniejących miejsc w rodzinach zastępczych / RDD poprzez zapewnienie dodatkowego wsparcia dla rodzin mających trudności w opiece i wychowaniu dzieci sprawiających problemy opiekuńczo-wychowawcze m.in. poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none">1. zwiększenie dostępu do szkoleń specjalistycznych;2. zwiększenie wsparcia specjalistów – psychologów i pedagogów;3. zwiększenie wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
<p>W znacznej części rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego dzieci przebywają dłużej niż przewidziane w ustawie 8 miesięcy. Najczęściej podawaną przyczyną przedłużającego się pobytu była przewlekłość postępowań sądowych.</p>	<p>Wprowadzenie zmian organizacyjnych w sądach rodzinnych oraz poprawienie współpracy między instytucjami w celu skrócenie czasu trwania postępowań sądowych dot. uregulowania sytuacji prawnej dzieci.</p>

Wnioski	Rekomendacje
<p>W większości powiatów brak jest rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których można umieścić małe matki z dziećmi. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji.</p>	<p>Podjęcie działań na rzecz zwiększenia liczby rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których można umieścić małe matki z dziećmi, w szczególności poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none">1. zorganizowanie kampanii promocyjnych;2. zapewnienie specjalistycznych szkoleń;3. zapewnienie specjalistycznej pomocy psychologicznej i pedagogicznej.
<p>Nie wszystkie powiaty są w stanie zapewnić wsparcie koordynatora RPZ wszystkim zainteresowanym rodzinom. Powodem tego często jest limit rodzin przypadających na 1 koordynatora oraz brak środków na zatrudnienie dodatkowych osób.</p>	<p>Przeanalizowanie zasadności zwiększenia do 20 limitu liczby rodzin przypadających na 1 koordynatora RPZ oraz wprowadzenie ewentualnej zmiany do ustawy.</p>

Wnioski	Rekomendacje
<p>Koordynatorzy RPZ odwiedzają przydzielone im rodziny najczęściej raz w miesiącu. Jednak pomiędzy powiatami notuje się dużą rozpiętość częstotliwości wizyt (od „raz w tygodniu” do „rzadziej niż co miesiąc”), co może wskazywać na nierównomierny, nie uzasadniony zróżnicowaniem sytuacji rodzin zastępczych / RDD, dostęp do koordynatorów.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Opracowanie standardów pracy koordynatorów RPZ uwzględniających częstotliwość wizyt w zależności od rodzaju rodzin zastępczych i ich faktycznych potrzeb.2. Uwzględnienie w ww. standardach wizyt osobistych oraz dokonywanych on-line.
<p>Większość powiatów ma na swoim terenie rodziny niezawodowe, które chciałyby się przekształcić w zawodowe. Najczęściej jednak proces ten trwa nawet powyżej 3 lat.</p>	<p>Ułatwienie profesjonalizacji rodzinom niezawodowym m.in. poprzez zwiększenie dostępu do specjalistycznych szkoleń i doradztwa oraz umożliwienie wcześniejszego przekształcania na rodziny zastępcze zawodowe.</p>

Wnioski	Rekomendacje
<ol style="list-style-type: none">1. ORPZ / rodziny zastępcze często nie są stronami postępowań sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dziecka.2. Sądy nie zawsze umożliwiają rodzinie zastępczej wypowiedanie się w imieniu dziecka.3. Rodzinom biologicznym i zastępczym często trudno zachować bezstronność w ocenie sytuacji dziecka.	<p>Ustanowienie instytucji prawnego przedstawiciela dziecka, w celu:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ zapewnienia ochrony interesów i praw dziecka;▪ zapewnienie bezstronności w ocenie sytuacji dziecka;▪ przyspieszenia postępowań przed sądami.

Wnioski	Rekomendacje
<ol style="list-style-type: none">1. Znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD wymaga specjalistycznych oddziaływań.2. Zdecydowana większość ORPZ zgłasza trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie.3. Najczęstsze przyczyny trudności z umieszczeniem to: brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych; brak chętnych rodzin spokrewnionych i niezawodowych; brak umiejętności pracy z dziećmi wymagającymi specjalistycznych oddziaływań; obawa rodzin zastępczych / RDD przed uzyskaniem zbyt małego wsparcia w opiece nad dzieckiem wymagającym specjalistycznych oddziaływań.	<ol style="list-style-type: none">1. Zwiększenie liczby specjalistycznych rodzin zastępczych, m.in. poprzez ułatwienie profesjonalizacji rodzin niezawodowych i zawodowych.2. Zapewnienie specjalistycznych szkoleń dla rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych, zawodowych i RDD.

Wnioski	Rekomendacje
<ol style="list-style-type: none">1. Co piąte dziecko umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych.2. Rodziny zastępcze i RDD zgłaszają trudności w dostępie do specjalistycznej diagnostyki i leczenia.3. Wszystkie powiaty potwierdziły fakt korzystania przez rodziny zastępcze/ RDD z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów.	<p>Zapewnienie rodzinom zastępczym, w szczególności specjalistycznym, stałego dostępu do specjalistycznej diagnostyki medycznej, leczenia i rehabilitacji wychowanków.</p>
<ol style="list-style-type: none">1. Tylko nieco ponad połowa organizatorów RPZ zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej stały dostęp do pedagoga.2. Stały dostęp do psychologa zapewnia 9 na 10 organizatorów.	<p>Dostosowanie możliwości stałego dostępu do psychologów i pedagogów do potrzeb dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.</p>

Wnioski	Rekomendacje
<p>Blisko 1/3 wychowanków po 18 r.ż., którzy chcą się usamodzielnić, nie może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsca w mieszkaniu chronionym.</p>	<p>Zwiększenie udziału usamodzielnianych wychowanków, którzy mogą otrzymać miejsce w mieszkaniu chronionym.</p>
<p>Prawie wszystkie powiaty potwierdziły, że wychowanek, który chce się usamodzielnić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy, jednak ponad połowa powiatów podała, że średni czas oczekiwania na otrzymanie tego rodzaju mieszkania przekracza 1 rok, a 1/3 nie potrafiła wskazać żadnego okresu.</p>	<p>Skrócenie okresu oczekiwania na otrzymanie mieszkania z zasobów miasta / gminy w przypadku wychowanków, którzy chcą się usamodzielnić.</p>

Wnioski	Rekomendacje
<p>Tylko co piąty powiat potwierdził, że monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej.</p>	<p>Upowszechnienie dobrej praktyki monitorowania sytuacji życiowej byłego wychowanka (po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej), jako jednego ze sposobów ewaluacji skuteczności procesu usamodzielnienia.</p>
<p>Im dziecko starsze, tym trudniej znaleźć dla niego rodzinę adopcyjną.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Podejmowanie działań w celu usprawnienia procedur sądowych i adopcyjnych.2. Organizowanie kampanii promujących ideę adopcji.3. Uświadamianie kandydatom na rodziców adopcyjnych korzyści wynikających z przysposobienia starszych dzieci.

Wnioski	Rekomendacje
<ol style="list-style-type: none">1. Badane jednostki w większości sceptycznie oceniają powodzenie procesu deinstytucjonalizacji i uzależniają go od zwiększenia liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.2. Zdecydowana większość powiatów zgłasza potrzebę zwiększenia liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych.	<ol style="list-style-type: none">1. Likwidacja barier utrudniających powstawanie nowych rodzin zastępczych specjalistycznych.2. Wsparcie istniejących rodzin zastępczych w opiece nad dziećmi ze szczególnymi potrzebami.3. Profesjonalizacja rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych.
<p>Badane jednostki oczekują od samorządu województwa śląskiego przede wszystkim organizacji kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą, a także organizacji szkoleń dla kadr systemu WRiSPZ oraz rodzin zastępczych zawodowych i RDD.</p>	<p>Kontynuowanie działań mających na celu promowanie i wspieranie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz organizację szkoleń dla kadr WRiSPZ oraz rodzin zastępczych zawodowych i RDD o tematyce zgodnej ze zgłoszonymi potrzebami.</p>

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
Województwa Śląskiego

Dziękuję za uwagę.